

Onsdagen den 23 oktober

Kl. 10.00

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.***§ 1 Den kommunala demokratin m. m.**

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr. 30 med anledning av motioner rörande den kommunala demokratin m. m.

Herr BOO (c):

Herr talman! I den svenska demokratin utgör den kommunala självstyrelsen en av hörnstenarna. Den erbjuder och skall garantera de enskilda människorna möjligheter att vara med och forma det samhälle som de lever i och att i gemenskap skapa en god och utvecklande både när- och totalmiljö.

För centern, som ser ett decentraliserat samhälle som ett övergripande politiskt mål, är det en självklar och väsentlig uppgift att med kraft verka för att förstärka och fördjupa den kommunala självstyrelsen och den kommunala demokratin.

, Denna centerns politiska viljeinriktning har kommit till uttryck i kontinuerliga förslag och insatser genom åren. Jag vill i detta avseende erinra om centerns ställningstagande vid kommunblocksreformens antagande år 1962.

Vi hävdade den gången bestämt att ingen sammanslagning skulle ske utan att en ordentlig genomlysning gjordes av den kommunala självstyrelsens problem vid en sammanslagning enligt blockindelningens normen. Vi hävdade den gången bestämt att det var nödvändigt med en sådan genomlysning av demokratiproblemen. Det var ju alldeles uppenbart att det skulle uppstå många svårigheter i kontakter mellan människorna och de kommunala organen i de nya stora kommunerna med ibland mycket långa avstånd och med en oerhörd reducering av de kommunala förtroendemännens antal.

Vi menade också att sammanläggningen skulle vara frivillig för kommunerna. Denna frivillighet fanns i princip ända till 1969, men sedan upphörde den att existera. Tvångssammanläggningslagen togs mot våra bestämda protester.

Det är att beklaga att man inte redan i början på 1960-talet gjorde en övergripande analys och utvärdering av den kommunala självstyrelsens betingelser vid organisationsförändringar i indelningen. Att det inte gjordes innan kommunindelningen blev ett obligatorium är ju ändå mera beklagligt.

I detta panorama ingår ju också länsdemokratifrågorna.

Senare har utredningar kommit till. Den senaste utredningen på länsdemokratiområdet är länsberedningen, som nyligen avlämnat sitt betänkande. Utredningen om den kommunala demokratin avser att lägga fram

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

sitt betänkande på förvåren 1975.

Det skulle vara lockande att redan nu ta upp länsberedningens betänkande till diskussion. Jag skall dock avstå från detta men vill ändå säga att majoriteten i utredningen har inte flyttat fram positionerna nämnvärt mot en verklig länsdemokrati. Landstingens ökade uppgifter och deltagande i länsplaneringen enligt utredningens förslag är ett steg mot förverkligandet av centerns målsättning att det är länets befolkning som genom direkta val på länsnivå skall ta huvudansvaret för planeringen och för fördelningen av ramresurser samt att med de besluten garantera den inomregionala balansen.

Att decentralisera uppgifter från riksnivå ned till länen måste också vara ett framsteg när det gäller att flytta besluten närmare människorna. Därvid bör också byråkrati och krångel minskas liksom den statliga kontrollapparaten över huvud taget.

Det förslag när det gäller val till länsstyrelser som utredningens majoritet lägger fram är förvånande. Man kan utan vidare säga att det är ett steg tillbaka. Landstingen, som nu väljer fem av elva ledamöter, skall enligt majoritetens förslag fräntas denna sin suveräna rätt att välja ledamöter. Valet av länsstyrelserna skall, enligt det förslaget, i fortsättningen i sin helhet göras av regeringen.

På ett område gör utredningen en bra positionsbestämning – nämligen när det gäller samspelet mellan landsting och primärkommuner, vilka enligt utredningen skall komplettera varandra. Det är bra att det blir sagt – därför att det har förekommit många missuppfattningar i diskussionen om överkommuner eller icke.

På den primärkommunala nivån är det många frågor som måste besvaras och många problem som måste lösas. Utredningen om den kommunala demokratin har att lägga fram förslag på en rad områden. Kommunindelningsreformen bör utvärderas. Målsättningen måste vara att erhålla kommuner som fungerar tillfredsställande ur demokratisk synpunkt. Särskild uppmärksamhet måste därvid ägnas åt befolkningsmässigt och ytmässigt mycket stora kommuner.

Det är, som utskottet framhåller, angeläget att en utredning görs av den kommunala demokratin utveckling efter indelningsreformen. Den forskning som nu pågår bör dock få slutföras, och det är också naturligt att utredningen om den kommunala demokratin får lägga fram sina förslag, innan ställningstagande sker.

En central fråga för den kommunala demokratin är kommunernas ekonomiska situation. Den kommunala beskattningsrätten, som nu är inskriven i grundlagen, är därvid en avgörande garanti för den kommunala självstyrelsen. Ordföranden i kommunalekonomiska utredningen, förre kommunalkamreren Sven Ekström, sände häromdagen upp en försöksballong som gällde borttagande av den kommunala beskattningsrätten. Sådana förslag måste bestämt avvisas. Den reaktionen har kommit från många håll, och jag tycker att det var välgörande att den var både omedelbar och kraftig.

Nr 107

Fredagen den
25 oktober 1974

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 33 i anledning av motioner angående kontroll av vissa gifter m. m.

Nr 35 i anledning av motioner angående jaktfrågor

Nr 37 i anledning av motion angående statsbidrag till vissa samfälligheter

Civilutskottets betänkanden

Nr 31 i anledning av motion angående ifrågasatta kraftverksutbyggnader i norra Värmland

Nr 32 i anledning av motion om sänkning av åldern för tillträde till offentlig tillställning

Nr 33 i anledning av motion om gemensam stationeringsort för civilbefälhavaren och militärbefälhavaren

Nr 34 i anledning av motion om pensionsrätt för länsbrandinspektör

§ 8 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 294 Herr *Mundebo* (fp) till herr försvarsministern om ökad trygghet vid olycksfall för värnpliktiga m. fl.:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidtaga för att värnpliktiga och frivilliga skall få samma trygghet vid olycksfall som förvärvsarbetande nu har genom yrkesskadeförsäkring och trygghetsförsäkring vid yrkesskada?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 15.03.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

Men lika klart som att kommunerna skall ha beskattningsrätt är att staten måste ta fullt ekonomiskt ansvar för de centrala beslut som påverkar den kommunala verksamheten. Vid skatteomläggningar är det viktigt att se till att den kommunala ekonomin inte urholkas. Kommunerna tål inte uppgörelser av typ Hagaöverenskommelsen så många gånger till. Statsmakterna måste medverka till att åstadkomma likvärdiga ekonomiska arbetsförhållanden ute i kommunerna. Detta bör enligt centerns uppfattning ske genom vidareutveckling av det grundbidrags- och skatteutjämningsystem som vi har.

Det ingår också i utredningens uppdrag att lägga fram förslag i andra frågor, exempelvis informationsfrågor. Det är alldeles uppenbart att information, kontaktfrågor och liknande är väsentliga inslag i den kommunala demokratin. Det är nödvändigt att vandra nya vägar för att öka denna information. Från centern har vi på ett mycket tidigt stadium framhållit att man skulle kunna åstadkomma en betydande förbättring i det här avseendet genom att införa kommunfullmäktige eller, som de också benämns, kommunalråd. Nu kommer utredningen att analysera och lägga fram förslag i anslutning till denna problematik. Det är viktigt att sådana åtgärder vidtas att kommunalråd eller kommunfullmäktige får verkliga uppgifter i den organisation som kan komma att genomföras.

Under senare tid har också frågan om institutionsstyrelser kommit upp till diskussion. Det pågår en viss försöksverksamhet i några få kommuner med sådana institutionsstyrelser, och det är alldeles uppenbart att alla vägar skall prövas för att stärka kontakten mellan de enskilda invånarna och den kommunala organisationen. Jag vill liksom beträffande kommunfullmäktige säga att institutionsstyrelserna måste få meningsfulla uppgifter, om de skall kunna bidra till en sådan utveckling som jag menar att vi måste främja.

Dessa styrelser kan vidare få en besvärlig mellanställning mellan de ordinarie kommunala organen och företagsnämnderna. Det är en problematik som man på fackhåll redan har börjat diskutera. Men det är väl ändå viktigt att vi vandrar alla vägar som står till buds för att inhämta information om uppfattningar bland de enskilda kommuninvånarna, vilken kan vara av värde vid utformningen av kommunens verksamhet.

Jag vill understryka att det är av grundläggande betydelse att de politiska partierna får medverka i utvecklingen vad gäller kommunfullmäktige, institutionsstyrelser etc. Det måste vara de politiska partiernas egentliga uppgift att vara kontaktorgan mellan enskilda och kommunen, och det är också av de politiska partierna som invånarna i kommunerna kan utkräva det politiska ansvaret.

Ett område, inom vilket vi också måste öka insynen, är de kommunala bolagen. Jag vågar säga att vi i dag har en skrämmande utveckling i riktning mot överföring av kommunala uppgifter till kommunala bolag. Vid denna övergång till bolagsform försvinner också insynen i ifrågavarande kommunala verksamheter. Utredningen har till uppgift att analysera denna problematik och att framlägga förslag i anslutning härtill. Det gäller en mycket

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

stor insyns- och medansvarsfråga, som berör det stora flertalet människor i framtiden.

En annan fråga som utredningen skall ta ställning till är samlingsstyre eller majoritetsstyre. Jag vill för min del än en gång redovisa att centern har den mycket bestämda uppfattningen att samlingsstyre är att föredra i den kommunala verksamheten. Vid en sådan ordning får alla partier en ordentlig insyn i servicearbetet. Då får också de många människorna den bästa möjligheten till en ordentlig information. Den direkta kontakten blir bättre än vid ensidigt majoritetsstyre.

Det har många gånger sagts att majoritetsstyre ger människorna större möjligheter än samlingsstyre att utkräva det politiska ansvaret. Jag tror att det är en synpunkt som verkligen tål att både analyseras och diskuteras. Jag vill bara kort framhålla att jag tror att samlingsstyre ger många möjligheter till sådana markeringar.

En annan fråga som kräver en lösning före 1976 års val är valsättet i landsting och kommuner. Vi har ju också att förvänta en analys från utredningen om den kommunala demokratin av småpartiernas roll i kommunal verksamhet. Därefter skall också förslag om ett nytt valsätt framläggas. Jag tycker att det är en demokratisk uppgift av stor räckvidd att verkligen få bort den ojämna representation i förhållande till underlaget av röster som det finns många exempel på efter det senaste valet.

Herr talman! Vi har att förvänta en ingående och omfattande diskussion när utredningen om den kommunala demokratin har lagt fram sitt betänkande under nästa år. Konstitutionsutskottets enhälliga förslag, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att samtliga motioner som behandlas i utskottets betänkande nr 30 skall överlämnas till utredningen om den kommunala demokratin, är ett uttryck för att utskottet vill få så många synpunkter som möjligt belysta när förslag kommer i de väsentliga frågor som har med den kommunala självstyrelsen och den kommunala demokratin att göra.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 30 tar upp en lång rad problem som är väsentliga för den kommunala demokratin. Jag skall i det här sammanhanget framför allt peka på en av de frågor som behandlas i utskottets betänkande. Det är frågan om de effekter som de senaste årens kommunsammanslagningar har fått, inte minst för de enskilda människorna.

Av de 2 500 kommuner som vi hade på 1940-talet har det nu blivit 278. En månghundraårig, hävdvunnen indelning har försvunnit. Den kommunala servicen har för de enskilda människorna tagit helt nya former. Avståndet mellan politiker och medborgare har i många fall blivit långt större än det var för bara 10–15 år sedan. Byråkratin har svällt ut och upplevs av många människor som ett hot, som en barriär när de vill föra fram sin syn på hur samhället skall utformas.

Det sistnämnda har en av sina förklaringar i att vi för 25 år sedan hade drygt 200 000 kommunalt engagerade, medan det i dag bara är ungefär

40 000 som innehar kommunala uppdrag. Det är i och för sig välkända siffror och förhållanden, men de förtjänar alltså att hållas i minnet. Vi möter överallt – inte bara inom kommunerna – krav på ständigt större och större enheter, trots att utvecklingen borde ha lärt oss att det ingalunda är någon patentlösning.

Den sammanläggning av kommunerna som vi fick bevittna slutfasen av vid det senaste årsskiftet var ingen frivillig historia. Det var, som vi alla vet, fråga om tvångsvisa sammanläggningar, och huvudansvarigt för tvångslagstiftningen var det socialdemokratiska partiet.

Man kan säga att regeringen gått mycket hårdhänt fram i sammanläggningsfrågorna. Vi minns alla protesterna från en del av de berörda kommunerna – t. ex. Alfta, Riseberga och Dorotea. Där spelade de utomordentligt kraftiga protesterna från medborgarna ingen roll när det kom till kritan. Människorna tvingades in i storkommuner som de i mångt och mycket kände sig främmande inför. Man förnekade dem rätten att själva utvecklas, skapa sin egen framtid och för sina egna kommuner skapa former som de kände för, som de var beredda att arbeta för och som var förankrade bland de människor som bodde i dessa kommuner.

Det är naturligt att människor som på detta sätt tvingats in i stora kommuner reagerar och ofta även känner sig negativa till dem som har ledningen i dessa stora enheter.

Det är därför nödvändigt att vi gör en ordentlig utvärdering av kommunsammanläggningarnas effekt och konsekvenser. Vad har sammanläggningarna fått för resultat? Vad har kostnaderna för samhället blivit? Hur har servicen utvecklats för de enskilda människorna? Hur fungerar de nya kommunerna?

Detta är bara några exempel på de många frågor som det finns anledning att ställa sig. Dessa frågor, herr talman, ställs mot en mycket allvarlig bakgrund. Medborgarnas kritik mot politikerna, mot beslutsfattarna på såväl riks- som kommunalplanet, tar sig ofta drastiska uttryck. Människorna skyl-ler – naturligtvis i åtskilliga fall med rätta – många av de dagliga problem som de upplever på politikerna. Vi måste därför så snart som det är praktiskt möjligt utreda vad resultatet har blivit av den stora kommunreform som avslutades för snart ett år sedan.

Utskottet har pekat på att i dag arbetar två grupper som delvis sysslar med denna fråga. Det arbete som bedrivs vid de statsvetenskapliga institutionerna sedan 1966 och som bekostas med medel från Riksbankens jubileumsfond befinner sig nu i sitt slutskede, och man kan relativt snart förvänta sig en rad avhandlingar med material som är av intresse i sammanhanget. Utredningen om den kommunala demokratin sysslar också med dessa och hithörande frågor. Även här kan man snart förvänta sig resultat.

Men även om dessa båda arbeten innebär, för att citera utskottet, "en viss utvärdering av indelningsreformens konsekvenser", så finns det all anledning att göra en sammanfattande utvärdering av kommunsammanläggningarnas effekt och konsekvenser. Ett sådant arbete skulle kunna ge svar på många av de frågor som medborgarna har ställt sig under de senaste

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

årens kommunsammanläggande – oavsett om det har skett frivilligt eller tvångsvis – och också ge anvisningar och varningar för framtiden.

Det kan emellertid vara lämpligt att avvakta de båda arbeten som tidigare har nämnts, allra helst som det är att vänta resultat från dem ganska snart. Många av de nya storkommunerna är ju ännu inte mer än knappt ett år gamla.

Men förr eller senare måste en heltäckande och grundlig utvärdering göras. Detta understryks i ett särskilt yttrande från de moderata ledamöterna i utskottet. Vi delar således i princip det krav som förs fram i motionen 930 av herr Nisser m. fl. Så fort det ur praktiska synpunkter är lämpligt bör alltså den av motionärerna yrkade utredningen komma till stånd.

Herr talman! Utskottets betänkande handlar emellertid inte bara om kommunsammanläggningarnas konsekvenser. Där tas också upp många andra frågor som är av betydelse för den kommunala demokratin.

Jag vill i detta sammanhang peka på motionen 1187 – av herr Schött m. fl. moderata ledamöter – som innehåller en lång rad förslag om hur den kommunala demokratin skall förbättras och fördjupas. Där återfinns t. ex. krav på kommundelsråd som skulle förbättra närdemokratin väsentligt i våra kommuner. Där förs också tanken på kommunala folkomröstningar fram. Jag tycker att det är djupt beklagligt att man från socialdemokratiskt håll har bromsat en användning av dessa båda institut i vårt land.

När det gäller de kommunala folkomröstningarna tycker jag inte det borde råda några delade meningar om att man skall ha möjlighet att i väsentliga frågor låta alla medborgare i en kommun göra sin stämman hörd. Det skulle med all sannolikhet leda till ett väsentligt ökat kommunalt intresse och därigenom också till en vitalisering av den kommunala demokratin.

Vidare för vi från moderat håll fram ökade möjligheter för kommunerna att påverka den regionala planeringen. Vi tycker inte att det här skall vara någonting som huvudsakligen skall ligga på de statliga myndigheterna.

Ett annat viktigt krav i detta sammanhang gäller insynsfrågorna. Vi upplever att kommunerna engagerar sig på skilda områden. Det blir fler och fler kommunala bolag eller kommunala stiftelser, och det borde mot bakgrund av denna utveckling vara en självklarhet att insynen i de kommunala bolagen ökas. Det får ju inte vara på det sättet att vi i den här kammaren undan för undan – och med rätta – godkänner förslag som syftar till att öka möjligheterna till insyn i näringslivet, medan vi samtidigt mer eller mindre skyfflar bort möjligheterna till insyn i de kommunala sammanhangen. Vi borde i rimlighetens namn börja med att öka insynen på de områden som vi på många sätt har de största möjligheterna att direkt påverka. Vi måste också se till att skapa regler som ger fullmäktige i kommunerna det reella ansvaret för de kommunala bolagens skötsel.

Herr talman! De kommunala förtroendemännens arbetssituation är också en fråga som är väsentlig för en fungerande kommunal demokrati. Också här har i år från moderat håll framförts olika krav; de går bl. a. ut på att man skall stärka de kommunala förtroendemännens ställning genom att trygga deras möjligheter till ledighet för kommunalt arbete.

De senaste årens samhällsutveckling har klart visat nödvändigheten av att närma människorna till besluten och till beslutsfattarna. Debatten om pampvälde, byråkrati, byalag och andra gruppers aktiviteter utgör härvidlag inte bara en allvarlig tankeställare utan också en orsak att göra någonting och inte bara ständigt tala om en förbättrad kommunal demokrati.

Vi får ju heller aldrig glömma bort att det utöver de mera talföra grupperna som ofta syns och hörs i massmedia finns hundratusentals människor i detta land som är minst lika intresserade av de kommunala frågorna, som deltar aktivt och följer debatten och vill vara med och påverka utvecklingen. Detta trots att de kanske inte artikulerar sig så tydligt som just de grupper vi dagligen möter i olika massmedia. Deras roll i sammanhanget får vi heller inte glömma bort.

Herr talman! Många av de här reformerna har ju den fördelen, till skillnad från mycket annat som vi fattar beslut om i denna kammare, att de i relativt ringa mån påverkar utgiftssidan. Det kostar ganska litet att exempelvis göra det möjligt för kommunerna att anordna kommunala folkomröstningar. En ökad närdemokrati behöver inte innebära några drastiska kostnadsökningar, men de fördelar som kan uppnås skulle vara betydande.

De här frågorna är nu föremål för övervägande och utvärdering inom utredningen om den kommunala demokratin. Det är att hoppas att utredningen snart kommer med sitt betänkande och att det betänkandet också innehåller en rad konkreta förslag, så att vi snarast möjligt i denna kammare får tillfälle att genomföra förslag som skulle förbättra demokratin och insynen och därmed även leda till ett ökat medansvar och en ökad tillfredsställelse för de många människor i vårt land som följer, intresserar sig för och engagerar sig i den kommunala beslutsprocessen.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag hade tänkt börja med några iakttagelser om den när-demokratiska förnyelse som för närvarande sker, inte minst hos helt nya medborgargrupper ute i kommunerna, och som vi kan lära oss av i debatten om den kommunala demokratin. Men eftersom herr Boo var djärv – eller skall vi säga heroisk – nog att några dagar efter centerns högskatteförslag säga några nedsättande ord om Hagaöverenskommelsen vill jag helt kärleksfullt be honom ta del av den debatt som fördes i det stora Malmöhus läns landsting häromdagen och där personallandstingsrådet, alltså det landstingsråd som har den bästa kännedomen om personalkostnadernas utveckling under det kommande skatteåret, klart slog fast att i den mån Hagaöverenskommelsen över huvud taget påverkade landstingets utgifter, så var det i fördelaktig riktning. Och det var ett ganska viktigt konstaterande eftersom det utgjorde grunden för majoritetens ställningstagande i skattefrågan. Det var, som personallandstingsrådet klaggjorde, helt andra faktorer som var avgörande för skattesatsernas fastställande i det landstinget. Och det gäller generellt. Jag är naturligtvis glad över att det i flertalet av de kommuner där folkpartiet har den politiska ledningen – t. ex. i Göteborg, en stor och viktig kommun – inte blir någon skattehöjning 1975 och inte

heller planeras någon skattechöjning 1976. Men den frågan får vi kanske ägna några minuter åt litet senare. Jag antar att herr Boo vill fortsätta den här dialogen, och ingenting är lättare för mig, varför jag välkomnar honom i så fall.

Jag skall i stället erinra dem som i likhet med mig har varit ute en hel del på det politiska fältet under de senaste veckorna om den ganska nya debattstämning som nu råder och som i så hög grad präglas av ett livligare engagemang än man tidigare haft. Det är energifrågan som har utlöst den debatten och satt fantasin i rörelse. Nu kan man få vara med om möten som är ganska annorlunda än de traditionella politiska mötena, möten där elverkschefer och driftingenjörer på bruken råkar i luven på varandra, där montörer och pannreparatörer diskuterar med unga studerande och med hemmakvinnor så att hårtestarna ryker och där alla har personliga synpunkter på hur vi bättre skall kunna hushålla med den dyrbara energin och de knappa råvarutillgångarna.

Denna fråga är viktig inte minst därför att partierna gemensamt i samarbete med studieförbunden har kommit fram till att det behövs en remiss till svenska folket innan riksdagen tar ställning i stora och avgörande frågor, t. ex. utbyggnaden av kärnkraften. Och det är därför som det är så spännande, upplyftande och glädjande att se det intresse och det engagemang som nu från så många håll, från både unga och gamla, ägnas den förutsättningslösa prövningen av energipolitiken. När man märker detta frågar man sig: Kan vi inte skapa liknande möjligheter i andra frågor, som också berör människorna så nära, rikspolitiken såväl som den kommunala demokratin till glädje? Jag tror att det är alldeles nödvändigt att genomföra sådana reformer som här berörs men som tills vidare skjuts upp genom konstitutionsutskottets betänkande och genomföra dem så att människorna får större möjligheter att erövra närheten till sin vardag, där de bor och arbetar.

Uppenbart är att det har tänts ett nytt intresse för möjligheterna att påverka partierna mellan valen, just därför att man på det sättet griper in i det som påverkar vår egen vardag: hur lokaltrafiken skall ordnas, hur mycket som bör byggas av småhus i det egna bostadsområdet, hur vården skall byggas upp, hur man skall ta den första kontakten när man behöver läkare osv. Det är sådant som öppnar för medborgarna att delta i det mera traditionella kommunalpolitiska arbetet, där det är viktigt att politikerna verkligen tar reda på hur deras väljare resonerar också mellan valen.

Det råder naturligtvis nu, efter många års debatt, allmän enighet om denna grundtanke – åtminstone i ord. Jag tror inte jag misstar mig om jag säger att en del av insikten om närdemokratis nödvändighet är en följd av vad som hänt i andra länder, där medborgarna har tappat förtroendet för de demokratiska organen. I den allmänpolitiska debatten i vintras pläderade talare efter talare från alla partier – med hänvisning till debatten om den nya svenska grundlagen och därför att fenomenet Glistrup fortfarande förmådde samla upp så många danskars missnöje – för att vi förutsättningslöst skulle ta itu med detta. I utkastet till det nya socialdemokratiska partiprogrammet kan man också spåra en delvis ny medvetenhet

om riskerna med ett centralstyrt samhälle och nödvändigheten av att närma sig någon form av när demokrati.

Men denna nya debattsituation har också sina risker. Om alla politiker talar om hur viktigt det är med ett brett medborgarinflytande utan att det relativt snabbt händer någonting, finns risken att detta i sin tur föder en ny misstro. Jag tror därför att vi ganska snart måste göra någonting praktiskt av denna växande enighet. Det var av det skälet som jag på folkpartiets landsmöte för en dryg månad sedan lade fram ett när demokratiskt program, som inte var märkligare än att det skulle vara möjligt att åstadkomma en relativt bred samling kring det, under förutsättning att man verkligen vill vara med och göra någonting snabbt.

Den första av de tio punkterna var helt enkelt: Låt kommunerna inrätta kommundelsråd, dvs. lokala styrelser som väljs direkt av alla som bor i en viss kommun. Jag skall strax återkomma till varför det är så viktigt att kommundelsråden får bli direktvalda och inte som nu i försökskommunerna bara får utses av fullmäktige.

Den andra punkten gäller något som har berörts tidigare i dag, nämligen kommunernas rätt att anordna rådgivande folkomröstningar och därmed skaffa sig en remissinstans i sakfrågor där alternativen är klara och enkla. Varför skall staten förbjuda detta? Varför skall länsstyrelserna tvingas att olagligförklara initiativ till sådana folkomröstningar som tas i vissa kommuner?

Den tredje punkten är: Ge de direkt berörda på daghem, skolor och ålderdomshem ett nytt inflytande över den egna verksamheten! Ge dem som vistas länge på t. ex. ett ålderdomshem en möjlighet att själva vara med och bestämma! Jag upplevde något både rörande och fascinerande på ett större mellansvenskt ålderdomshem: Den som tog emot och visade runt och talade om exakt hur hemmet fungerade var inte föreståndaren utan en 84-årig gäst, som man kallade honom. Han visade med stolthet upp alla hemmets finesser och berättade om rutinerna och hur personalen fungerade. Han var den självklare vice värden, och hans dag fylldes av det.

En fjärde punkt, bekant från många debatter, är att öppna riksdagens egna utskott. Vi tror bergfast på att de offentliga utfrågningarna i riksdagen skulle ge svensk politik en helt ny dimension. Många gånger märker vi att en debatt här i enkammaren slår slint inför allmänheten. Om vi direkt genom utfrågningar av experter fick föra ut beslutsunderlaget till allmänheten strax innan utskott och riksdag själva tar ställning, skulle vi få en helt ny kontakt med många av de väljare som nu med en axelryckning lämnar riksdagsarbetet därhän.

Den femte punkten är att försöka förnya remissförfarandet. Där tycker jag att energiremissen är ett exempel på hur man kan gå vidare. Jag är glad över att biträdande utbildningsministern dagen efter det jag hade sagt det här tog fasta på det och rådde kommunerna att göra remissarbetet kring SIA – utredningen om skolans inre arbete – till en angelägenhet också för föräldrarna. Jag tror att det exemplet kan föras vidare, om man hittar praktiska former, så att de olika remissgrupperna får samma chans att verkligen vara med.

Den sjätte punkten är naturligtvis en utmaning mot oss alla; den innebär helt enkelt att vi skall anstränga oss, både i riksdagen och framför allt i kanslihuset, att avskaffa kansliprosan, eftersom den för närvarande uteslänger många människor från möjligheten att förstå innebörden av de politiska besluten. Jag tänker naturligtvis i första hand på det som skrivs i författning och förordning, men det måste ju också, när språket skall presenteras politiskt, vara möjligt att förvandla det till vad det skall vara: ett sätt att umgås och inte en barriär som bryter kontakt.

En sjunde punkt är att forskare, miljögrupper och byalag skall ha rätt att föra talan mot beslut när kemiska ämnen och farliga tillsatser släpps fria. Detta gäller inte minst våra livsmedel. Här har man avspisat miljögrupper som bråkmakare. Men de måste ju själva få välja hur de vill organisera sig och hur de vill föra debatten. Självfallet skall vi kritisera dem när de inte respekterar fakta, men den debatten skall föras med argument och inte genom försök att hindra dem från att komma till tals.

En åttonde punkt är möjligheten att direkt i det sociala arbetet bättre än nu ta vara på viljan till insatser från de frivilliga organisationerna och ta till vara det personliga engagemang och ansvar som inte minst de ideella och kristna samfundet här visat.

En nionde punkt är dagsaktuell. Den vill jag bara helt kort rubricera så: Skapa en "borätt" utöver de små trevande steg som tas i bostadspropositionen! Alltför länge har man resonerat som om boendedemokrati skulle vara detsamma som hur hyresförhandlingar skall gå till och stadsplaner antas. I själva verket är det ju nu fråga om att låta dem som bor i ett område själva direkt ta del i förvaltningen och i besluten om hur det skall vara ordnat kring och i deras egna hus.

Den tionde och sista punkten är naturligtvis den allra viktigaste, nämligen att låta arbetsdemokratin nå ett genombrott, inte låta den stanna i en formalisering, inte låta den bara bli institutioner och nya nivåer. De som har samlat erfarenheter och kunnande på en arbetsplats skall mer än tidigare få ta del av besluten.

Detta är tio punkter, som jag här har föredragit mycket kort för att inte använda alltför mycket av kammarens tid. Jag vill betrakta dem som en inbjudan och även litet av en utmaning till andra partier, att vi tillsammans skulle kunna genomsyra samhället, som har så stort behov av det, med närdemokrati. Jag skulle vara glad för reaktioner redan i dag, men jag hoppas i varje fall att de andra partierna i den allmänpolitiska debatten den 6 november vill ta upp den här utmaningen.

I de direkta delfrågor som behandlas i KU-betänkandet är folkpartiets uppfattning sedan ganska länge känd. Vi tror på de kommunala folkröstningarna inom klara gränser, vi måste åstadkomma en större öppenhet i bolag och stiftelser och kommunala nämnder och vi måste genom direktvalda kommunalrådsråd fånga upp opinioner som i de nya storkommunerna annars lätt blir bortglömda.

Detta är ingenting som vi nu behöver diskutera teoretiskt längre, eftersom det finns kommunalrådsråd i verksamhet. Jag kan först ta som exempel en

Onsdagen den
23 oktober 1974*Den kommunala
demokratin m. m.*

erfarenhet från ett grannland och skall sedan komma in på de svenska erfarenheterna. Jag tänker på att det i Oslo sedan ett och ett halvt år finns 34 kommunalråd, och de har fått en mycket stark ställning i Oslos kommunala liv. Nästan alla frågor som på ett eller annat sätt berör respektive kommunalråd är kommunstyrelsen skyldig att skicka på remiss till kommunalrådet för yttrande.

När den socialdemokratiska partitidningen i Stockholms län i våras gjorde ett reportage om detta från Oslo berättade man på det här viset: "I Oslo Arbeiderparti är man mycket entusiastisk till kommunalråden. Vill man utveckla demokratin är det här en mycket bra väg att gå, säger en tidigare ombudsman på Oslo Arbeiderparti som nu arbetar på kommunalrådets gemensamma expedition. – Vi har upplevt att främlingskapet mellan väljare och förtroendevalda har varit starkt. Nu ger man de lokala förhållandena ett lokalt forum. Det ökar intresset och medinflytandet."

Jan Halvorsen, förste ombudsman i Oslo Arbeiderparti, konstaterar: – Vi märker att intresset för politiken ökar ute i bostadsområden – antalet på åhörarbänkarna när kommunalråden sammanträder är väsentligt större än det är när byfullmäktige – alltså kommunfullmäktige – sammanträder.

I nr 11 i år av Kommunal tidskrift – som ges ut av Svenska kommunförbundet – skriver socionom Helge Eriksson efter ett studiebesök i Oslo:

"Efter närmare ett år av verksamhet i bydelsutvalgen kan konstateras att många av de optimistiska förhoppningarna infriats. Intresset från allmänheten har varit stort, partierna har fått många nya och aktiverat gamla medlemmar. Bydelsutvalgen har nästan mer att göra än de orkar med.

Förtroendemän har tvingats ut i bydelarna för att förklara sina ställningstaganden, och inte utan förvåning funnit att medborgarna kunnat acceptera även negativa besked om de fått en rimlig förklaring. Bydelsaktiviteterna fick högt betyg och stöd på alla nivåer och av alla partier i Oslo.

När man talade med bydelsordförandena fick man ett starkt intryck av att de kommit ganska jordnära – och att det givit en del välbehövliga chocker. Det är så svårt att urskilja vad som är väsentligt för bydelen, sade en, men det är inte detsamma som man anser på högsta nivå. Det som vi trodde inte var viktigt – det var viktigt."

Vad har då kommunalråden praktiskt uträttat? Helge Eriksson skriver: "En del initiativ var synnerligen viktiga. I ett fall hade man påverkat utformningen av ett socialcentrum. I ett annat skaffade man ett anslag för en informationskampanj om utvecklingen av en bydel. Man ordnade kurser och aktiviteter för barn, föräldrar och pensionärer, ofta i samarbete med en förvaltning. En del hade anordnat teaterföreställningar. En trafiksaneringsplan för ett centralt område behandlades på fyra offentliga möten, som var så välbesökta att inte alla fick plats. Det blev ett omfattande yttrande som i många delar beaktades."

Jag skulle vilja rekommendera alla som är tveksamma till tanken på kommunalråd att läsa den här artikeln i Kommunal tidskrift.

Det finns kommunalråd i verksamhet också i Sverige, och vi har alltså erfarenheter på närmare håll – i Jönköping, i Umeå, i Uppsala, i Göteborg

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratins m. m.*

för att ta några exempel. Göteborg gör det mest långtgående försöket.

Det startade i våras i sex kommunelar. Två av dem är f. d. självständiga kommuner. 21 ledamöter och 8 suppleanter väljs i vardera fallet av fullmäktige, därför att man enligt kommunallagen inte får ha direkt val. Frågor som rör kommundelen skall regelmässigt remitteras till det kommunalråd som det gäller. Råden kan också själva väcka förslag. De får ut information om den kommunala verksamheten, de tar fram aktioner och uppslag som de har fått från dem som bor där. En speciell uppgift i Göteborg är att upprätta ett "kommunalsprogram". Det är en sorts analys av vad just den kommundelen har för svårigheter och förslag till åtgärder för att komma till rätta med dem. Facknämnderna får sedan programmet som underlag för sin planering. Ett kommunalråd har man på försök också givit ett visst beslutsansvar för genomförandet. Det gäller sådana icke reglerade förvaltningsområden som parkverksamhet, idrott och fritid. De andra områdena, som är reglerade i kommunallagen, får man inte ge dem beslutsrätt i.

Rådens sammanträden är offentliga. Också vid ordinarie sammanträden har man skapat möjlighet för alla som kommit att delta i diskussionen. Man gör detta så elegant att man helt enkelt ajournerar det pågående sammanträdet och släpper in dem som har synpunkter, och så tar man på nytt vid när deras inlägg har gjorts. Dessutom ordnar kommunalråden särskilda öppna debatter i kommunelarna om ämnen som just då är intressanta. Särskilt i två kommunelar har intresset från allmänheten varit stort. Man har kunnat ta fasta på tidigare självständiga kommunelars behov av att få vara med och bestämma. Detta beskrivs så här i HSB:s tidskrift Att bo: "Aktiviteten hittills har varit t. o. m. livligare än beräknat."

Stadskontoret i Göteborg har just i dagarna ställt samman en intressant statistik från verksamheten hittills. Denna visar att i de sex kommunalråden har t. o. m. augusti 124 ärenden behandlats. Nära hälften handlar om trafik, men fritids- och kulturfrågor har också tagit en stor del av kommunalrådets tid i anspråk.

Nu vill jag fråga – och jag riktar mig då naturligtvis till konstitutionsutskottets ordförande: Om man i Göteborg och på andra håll vill gå vidare, t. ex. låta dem som bor på Styrso utse sitt kommunalråd i direkta val, är det då rimligt att staten skall förbjuda det? Om man vill inrätta kommunalråd som inte bara är rådgivande utan som direkt tar hand om en del uppgifter i den egna kommundelen – t. ex. viss social verksamhet, lokaliseringen av lekskolor och fritidsgårdar m. m. – vad finns det då för skäl att vi som statsmakt skall förbjuda det?

Det finns alltså i dag ett förbud. Detta vill vi från folkpartiet ta bort, och det vore bra att få veta hur de andra partierna anser att vi skall klara det här före 1976. Jag kan tyvärr inte fråga kommunministern, för han tränar i dag kommunalpolitik i Zambia – jag får alltså vänta till den 6 november med att fråga honom.

Utskottet gör ingen prövning i sak utan konstaterar bara, såvitt jag förstår, att utredningen om kommunal demokrati lägger sitt förslag till våren. Jag

tycker inte att det räcker som besked. Vi borde t. ex. få veta om socialdemokraterna är beredda att vara med i arbetet på att ta bort förbudet för kommunerna att låta medborgarna direkt välja sina kommunalråd och ge dessa vissa egna förvaltningsuppgifter. Kan vi räkna med förslag om detta och annat som kan fördjupa den kommunala demokratin i så god tid att partier och väljare i 1976 års kommunala valrörelser vet att de under mandatperioden kommer att ha rätten att direkt välja kommunalråd? Det vore bra att få veta åtminstone något om viljeinriktningen.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Det förvånar mig något att herr Helén tycker att jag är djärv när jag i en debatt om kommunal demokrati tar in den kommunalekonomiska problematiken. Jag tycker tvärtom att det är en grundläggande fråga i en diskussion om utvecklingen av den kommunala demokratin. I en sådan diskussion måste man också ta hänsyn till vad uppgörelser av Hagatypen innebär för kommunerna, och det är vad jag gjort.

Jag tycker att det är mera djärvt av herr Helén att påstå att centerns alternativ är ett högskattealternativ som skulle – jag uppfattar det i alla fall så – vara sämre för kommunerna. Nej, herr Helén, läs på bättre i det avseendet!

Centerns alternativ är att vi skall ta in mera pengar från de kapitalstarka företagen i landet och ge större utrymme på företagssektorn åt de arbetsintensiva företagen och de mindre företagen. Det kommer också att innebära att vi inte i förväg behöver belasta kommunerna med en uppräknig av utgifterna på den sociala sidan med 1,4 procent.

Jag behöver, herr Helén, inte gå till något personallandstingsråd i Malmöhus läns landsting för att analysera den ekonomiska situationen för kommunerna i nuläget och när Hagaöverenskommelsen har slagit igenom. För min egen kommun betyder höjningen av socialförsäkringsavgifterna en ökad utdebitering för år 1975 med 80 öre. För landstinget i Kopparbergs län betyder det 45 öre. Det blir alltså redan 1975 tillsammans taget på grund av denna höjning en utdebiteringshöjning med i runt tal kronor 1:25.

Denna trend kommer att förstärkas under 1976. Dessutom kommer Haguuppgörelsen att medföra att man tar bort ett skatteunderlag för kommuner och landsting av storleksordningen 1,8 miljarder 1976 och 8,2 miljarder år 1977. Det är alldeles uppenbart att den kommunala ekonomiska situationen inför 1976 och 1977 kommer att bli utomordentligt allvarlig för det stora flertalet kommuner i detta land. Jag ber herr Helén att ta kontakter ute i det verkliga livet. Tag kontakt med den socialdemokratiska kommunstyrelsens ordförande i Avesta och lyssna på hur problemen verkligen är. Jag tycker det är utomordentligt angeläget att vi diskuterar realiteter i det här avseendet.

Sedan, herr talman, vill jag bara kort säga att den utmaning som herr Helén riktar till de andra partierna inte är någon utmaning till centern utan på många punkter en anslutning till vad centern har kämpat för under många år för att förstärka den kommunala demokratin.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det där sista var verkligen glädjande, för det måste ju betyda att herr Boo och centerns riksdagsgrupp nu har anslutit sig till kravet på offentliga utskottsutfrågningar. Det brukar herr Fäldin annars vara ensam om att rösta för tillsammans med folkpartiet och moderaterna.

Sedan har jag absolut inte sagt, herr Boo, att det skulle vara djärvt att gå in på den ekonomiska problematik som ligger bakom kommunal demokrati. Tvärtom, det är väl alldeles utmärkt att man tar fasta på den handfasta del som gäller ekonomi. Det som var djärvt och det som jag tillät mig kalla nästan litet heroiskt var att säga nedsättande ord om Hagaöverenskommelsen strax efter det att centern lagt sitt eget skattebud.

Vi har nu klart för oss att vad centern vill är att med lönehöjningar och socialförsäkringsavgifter belasta lönekontot för arbetsgivare oavsett om det är fråga om kommuner, landsting eller andra och belasta dem med exakt lika mycket som folkpartiet och socialdemokraterna gör enligt Hagaöverenskommelsen. Därutöver vill centern dels höja bolagsskatten, dels införa en energiskatt som även drabbar kommunerna.

Nu ber herr Boo mig att jag skall gå in till den socialdemokratiska kommunstyrelsens ordförande i Avesta. Jag trodde att det var viktigare att jag höll kontakt med centern än med socialdemokraterna. Därför valde jag mitt exempel från Malmöhus läns landsting, där personallandstingsrådet varit med om att tillsammans med centern utforma majoritetens skatteförslag och angett att det icke skapar några ökade kostnader för 1975 eller 1976.

Sekunderna för ett kort genmäle går tyvärr för fort. Jag skulle annars gärna ha velat gå in ytterligare på hur centerpropagandan ute i buskarna misshandlat sanningen om innebörden i Hagaöverenskommelsen. Men jag tror att för debattatmosfären i riksdagen är det nog bäst att vi avstår från den sortens beskrivningar, och jag hoppas att herr Boo i fortsättningen också är beredd att göra det.

Låt oss diskutera i sak vad det betyder när man kan enas om att i kampen mot inflationen ta ut för staten nödvändiga inkomster genom företagen och mot det få en utfästelse av löntagarorganisationerna att de räknar av dessa kostnader och därmed undviker den extra belastning som uppkommer genom delar av centerns förslag. Vi skall gärna diskutera det här många gånger. Skatteutskottets förslag ger oss osökta tillfällen, men de många felaktiga beskrivningar av Hagauppörelsens verkliga innebörd som lämnats i den kommunala debatten hoppas jag centerns riksdagsgrupp håller sig för god till att föra fram i den här kammaren.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Först detta om utmaningen. Jag svarade ja på utmaningen beträffande den kommunala biten, och det är det vi diskuterar i dag. Riksdagsutskottets arbetsformer får vi tillfälle att återkomma till senare i höst.

Sedan är det nödvändigt att klarlägga ett faktum, nämligen att en övervältring av utgifter på kommunerna så att de tvingas höja skatteuttaget drabbar direkt låginkomsttagarna, eftersom den kommunala skatten är pro-

Ondsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

centuell till skillnad från den statliga som är progressivt utformad.

Det är väl ändå uppenbart att centerns förslag verkligen åstadkommer en utjämning mellan olika typer av företag här i landet genom att vi tar litet hårdare grepp på de kapitalstarka företagen och ger mer resurser till de arbetsintensiva och även många gånger mindre företagen. Det är ett viktigt inslag i den regionalpolitiska debatten. Markeringen i centerförslaget, att man bör ta ut en högre energiskatt, betyder i praktiken att vi föreslår konkreta åtgärder för att minska efterfrågan på energi. Efter de uttalanden som har gjorts i olika sammanhang tycker jag att herr Helén borde kunna acceptera det som en riktig linje.

Övervältringen av kostnader på kommunerna och situationen efter Hagauppgårelsen skall nu bli föremål för överläggningar mellan kommunförbunden och finansdepartementet. Jag vill klart deklarerat att det är nödvändigt att staten verkligen tar på sig ett större ansvar i detta avseende, om kommunerna skall ha en chans att hålla en något så när oförändrad utdebitering åren 1976 och 1977. Jag nämnde att minskningen i skatteunderlaget för kommunerna i runda tal blir 8,2 miljarder kronor för år 1977, och vem som helst förstår att det betyder stora problem.

Det är mycket väsentligt att klargöra hur vi ser på problematiken kring kommunalt skattestopp. Jag kan nämna att herr Ekström i det sammanhanget har uttalat sig för att man skulle ta ifrån kommunerna den kommunala beskattningsrätten. Jag tycker det är en principiellt mycket viktig fråga som bör diskuteras i en debatt där vi också har att inta positioner för utvecklandet av den kommunala demokratin.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller helt med herr Boo om att det är viktigt att undersöka möjligheterna att genom en lämplig energibesättning åstadkomma större sparsamhet. Men det är också, som det framgår av Hagaöverenskommelsen, en sak som måste ses i sitt större sammanhang och som därför skall ingå i skatteutredningens överväganden.

Jag håller också med herr Boo om att kommunala skattechöjningar, i synnerhet drastiska sådana, drabbar de lägre inkomsttagarna hårt. Det kostade folkpartiet i Stockholms län ganska mycket arbete och ganska många veckors offentlig debatt att klargöra det för centerns finansledning i samma landsting.

En hel del frågor försvann ur debatten, och eftersom herr Boo inte var så ordrik i sitt senaste inlägg skall jag inte vara stygg mot honom. Jag vill bara säga att herr Ekström tydligen kom som en räddande ängel.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Till denna intressanta skattedebatt som uppstått till följd av ett betänkande från konstitutionsutskottet skall jag i någon mån återkomma i det följande. I övrigt behandlas i betänkandet ämnen som vi diskuterat med varandra många gånger här i kammaren. Frågorna är i stort sett föremål för utredning eller har nyss varit det. Låg mig erinra om fyra utredningar av stor betydelse på detta område.

En av dem, länsberedningen, har nyss avgivit sitt betänkande. Inom utskottet har det rått enighet om att vi skulle avstå från att närmare utveckla synpunkter på detta betänkande i avvaktan på den vidare behandlingen.

Emellertid tog utskottets vice ordförande upp saken. Till hans anförande skall jag bara göra den kommentaren att det kanske inte var riktigt de synpunkterna som jag hade väntat mig från den som även är vice ordförande i Svenska kommunförbundet. Herr Boo talar om landsting och stat men tappar bort primärkommunerna i detta sammanhang. Han var kritiskt inställd till det förslag för utseende av länsstyrelse som utredningen hade lagt fram, men han berörde inte med ett ord det förhållandet att kommunerna genom sina länsavdelningar får föreslå medlemmar i den nya länsstyrelsen. Och dessa personer kommer säkerligen regeringen att sätta in i den nya länsstyrelsen, om förslaget går igenom, men det var tydligen inte den ståndpunkt som vice ordföranden i Kommunförbundet intar.

En annan utredning gäller den kommunala rösträtten för invandrare. Denna utredning pågår. Den beräknas lägga fram sitt förslag så tidigt under 1975 att man kan räkna med att riksdagen på hösten 1975 skall kunna fatta beslut. Det innebär att denna fråga kan bringas till sin lösning inför 1976 års val.

En tredje utredning som jag vill fästa uppmärksamheten på är kommunallagsutredningen. Den sysslar med de lagtekniska problemen. Dess betänkande kommer inom någon månad. Enligt vad utskottet har inhämtat får vissa frågor, som man kräver en lösning av i en del motioner, sin lösning genom det förslag som kommunallagssakkunniga då kommer att lägga fram. Det gör det möjligt också att sätta in dem i ett större sammanhang och att få del av remissinstansernas yttranden över dem.

Den fjärde utredningen har hand om huvudparten av de ärenden som har tagits upp i motionerna, nämligen utredningen om den kommunala demokratin. Den räknar med att lägga fram sitt huvudbetänkande under våren 1975. Det gör det möjligt att genomföra reformer på grundval av detta betänkande före 1976 års val och sålunda i samband med valet och efter valet tillämpa den ordning som eventuellt kommer fram ur detta utredningsarbete.

Därtill kommer det arbete som utförs inom kommunalforskningsgruppen. Jag vill gärna framhålla att i konstitutionsutskottets betänkande nr 30 finns en förteckning över de avhandlingar som ges ut från denna kommunalforskningsgrupp. Jag tror att det vore värdefullt om vi hade tillfälle att läsa detta material mer ingående än vad jag tror att de flesta har gjort hittills.

Detta forskningsarbete kommer att fullföljas. Bl. a. kommer det några sammanfattande och avslutande arbeten på detta område.

Mot denna bakgrund har det varit naturligt för utskottet att inte ta ställning i sak. Utskottet har därför föreslagit att motionerna överlämnas till utredningen om den kommunala demokratin. Vi är visserligen medvetna om att utredningen redan väl känner de ämnen som behandlas i motionerna, men vi har ändå ansett det riktigt att utredningen direkt får del av dessa motioner. Däremot har vi, som jag nyss nämnde, ansett det vara fel att

nu ta ställning i sak till de frågor det här gäller. Först får utredningen fullfölja sin uppgift och dess betänkande remissbehandlas. Därefter får vi ta ställning till betänkandet.

Emellertid är utskottet av den uppfattningen att det bör tas ett samlande grepp på detta område. Utskottet är också helt enigt om att det bör vidtagas åtgärder för att stärka och vitalisera demokratin i kommunerna. För min egen del skulle jag vilja utveckla mina synpunkter i fem punkter, och med det ger jag väl åtminstone delvis ett svar till herr Helén.

Dessa fem punkter tar sikte på att utveckla och vitalisera vad jag skulle vilja kalla en mellanvalsdemokrati. Vi har en god valdemokrati. Vi har ett extremt högt valdeltagande, som vi har all anledning att vara glada över. När 90 procent deltar i ett allmänt val kan man känna tillfredsställelse. Vi lär aldrig komma dithän att så många kommer att delta i olika aktiviteter mellan valen, men vi skall inte underskatta det antal medborgare som är engagerade i olika samhällliga verksamheter mellan valen. Dock finns all anledning för oss att söka ytterligare öka antalet, att vitalisera mellanvalsdemokratin.

Den första av de vägar jag talar om är att vitalisera de politiska partierna och de andra folkrörelserna. De är huvudforum för människornas insatser mellan valen. Vi vet inte exakt hur många som deltar, men skulle man utgå från att 5 % av de stora folkrörelsernas medlemmar deltar i olika aktiviteter rör det sig om 1/2 miljon människor. Skulle man kunna räkna med att 10 % gör det skulle man vara uppe i 1 miljon människor, som mellan valen är engagerade i olika typer av samhällsarbete genom de politiska partierna och andra folkrörelser. Det är svårt att bestämma procentsatser. Aktiviteten i vissa organisationer är mycket hög, och naturligtvis är det en mycket låg procentsats i andra, men jag tror att man vågar räkna med att 10 % på något sätt deltar i verksamheten. Jag betecknar det som huvudvägen att arbeta via dessa folkrörelser, men det finns all anledning för oss att försöka finna åtgärder varigenom vi kan ytterligare förstärka denna möjlighet för medborgarna att påverka det offentliga livet och delta i samhällsarbetet.

Den andra vägen är att demokratisera icke demokratiska beslutsstrukturer. Som det främsta exemplet därvidlag vill jag peka på företagsdemokrati. Jag tar då ordet i dess allra vidaste bemärkelse: utvidga området för förhandlingar och avtal, införa självstyrande grupper, ha styrelserepresentation osv.

Den tredje vägen är att förstärka den representativa demokratin inom kommunerna. Jag håller helt med de tidigare talare som hävdade att de som skall delta i det kommunala arbetet skall ha meningsfyllda uppgifter. Jag skulle också vilja markera, vilket jag fattade att även herr Helén gjorde, att kommunerna här skall välja former. I den kommunala självstyrelsens namn bör vi undvika att här i riksdagen lägga upp ett schema som sedan skall tillämpas i alla kommuner. Förutsättningarna är mycket olika. Följaktligen bör också formerna kunna variera inom kommunerna. Vi arbetar med dessa frågor inom utredningen om den kommunala demokratin. Såsom

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

jag tidigare nämnt bör den kunna lägga fram förslag så tidigt att det blir möjligt att genomföra vissa reformer så att de kan träda i kraft under och omedelbart efter 1976 års val.

Som utredare på området är jag dock ovillig att binda mig i detalj för olika sådana former. Men jag tycker att det är viktigt att vi kan förstärka den kommunala representativa demokratin på detta sätt. Låt mig dock få tillägga att det här aldrig kan röra sig om annat än ett mycket begränsat antal människor. En kritik som jag gärna vill rikta mot en del av de kommundelsråd som är i arbete är att de har mycket få ledamöter. Det har förvånat mig att man inte i sådana sammanhang har ett ganska stort antal ledamöter utan rör sig med mellan fem och tio. Men även om man utökar antalet ledamöter är det ett begränsat antal som kan delta i verksamheten på detta sätt. Det stora flertalet människor får göra det genom de politiska partierna och folkrörelserna.

Den fjärde väg som jag tycker är väsentlig är att vi förstärker de individuella kontakterna mellan väljare och valda. Vi måste ha ett representativt system. Följaktligen bör vi öka möjligheterna för de valda att hålla kontakten med väljarna. Ur den synpunkten ser jag det som väsentligt att man söker finna sådana former för riksdagens arbete att riksdagsledamöterna kan ha bästa möjliga kontakter med sina väljare. Den utredning om riksdagens arbetsformer som bedrivs är ur denna synpunkt värdefull.

För det femte är det väsentligt att vi upprätthåller en fri och mångsidig massmediainformation. Det är själva grunden för övriga former. Jag vill också litet en passant instämna med herr Helén, som sade att vi måste försöka bekämpa kanslisvenskan. De flesta kanske tycker att det är en liten fråga, men just ur informationssynpunkt är det väsentligt att vi kan tala och skriva på ett sådant sätt att vi blir förstådda.

I likhet med herr Helén tror jag att det går att finna samlande lösningar på detta område. Det lyckades för oss när det gällde grundlagsfrågorna. Visst var vi oense om en hel del på det området – och det är vi fortfarande – men i stort blev vi eniga. Samma enighet bör man kunna skapa på grundval av det betänkande som utredningen om den kommunala demokratin lägger fram till våren. Men då tror jag att det är väsentligt att vi inte nu binder oss i fråga om detaljutformningen, så att vi känner oss så låsta att vi inte kan resonera oss samman när betänkandet kommer.

Det är självklart att den kommunala ekonomin betyder mycket för den kommunala demokratin. Det är också av betydelse hur kommunerna är utformade, hur stora de är osv. Det kommer att göras en analys av demokratin i de nya kommuner som har vuxit fram ur kommunsammanslagningarna. Den utförs av utredningen om den kommunala demokratin och av kommunforskningsgruppen. Men jag har av den allmänna debatten uppfattat att en del redan nu är färdiga med sina värderingar. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att den inställningen inte kommit fram här i debatten i dag. Man bör vänta med värderingarna till senare.

Men det finns en koppling mellan kommunal demokrati, kommunstorlek och kommunal ekonomi som jag ändå vill fästa uppmärksamheten på. Jag

kan utgå från ett yttrande som fälldes av herr Boo. Han förklarade att kommunerna borde få arbeta under likvärdiga ekonomiska villkor. Det är ett mål som även jag har, men hur skall detta kunna uppnås om man har mycket små kommunala enheter?

Det finns ett svar på den frågan, nämligen att staten träder in och väsentligen betalar dessa kommuners verksamhet. Då kan man uppehålla likvärdighet ur ekonomisk synpunkt och få en sådan jämställdhet i fråga om service som åtminstone jag eftersträvar. Men då får man också vara beredd här i riksdagen att bevilja statsskatter, som täcker dessa utgifter. I annat fall får man godta mycket stora skillnader i ekonomiska villkor och i samhällsservice ute i kommunerna, om man skall införa små kommunala enheter.

Jag har i stilla stunder funderat över hur en sådan ordning över huvud taget skall kunna genomföras. Hur skall man kunna dela Stockholms kommun? Det är ju den största av kommunerna. Hur många kommuner skall den omfatta i fortsättningen, var skall man dra gränserna och hur skall samarbetet för att klara de kommunala uppgifterna utformas? Det skulle vara mycket intressant om de som talar om att vi skall införa små kommuner kunde konkretisera sin uppfattning. Stockholm är väl ett exempel som då är värdigt att angripa från början. Kan man inte dela upp Stockholms kommun, kan jag inte förstå hur det skall vara meningsfullt att dela upp exempelvis Vårgårda kommun, där det i mitten av 1950-talet skedde en sammanläggning av små kommuner och socknar.

Även jag skall be att få säga något om Hagaöverenskommelsen i detta sammanhang; det blir säkert tillfälle att göra det också i fortsättningen. Jag kan inte förstå av herr Boos resonemang hur Hagaöverenskommelsen påverkade den kommunala demokratin, på vad sätt Hagaöverenskommelsen var ett hot mot den kommunala demokratin. Det är dock den kommunala demokratin vi diskuterar om här.

Eftersom var och en tar exempel från sin egen kommun kanske det är tillåtet för mig att säga att i den kommun där jag är kommunfullmäktiges ordförande och där det finns en socialdemokratisk majoritet har vi haft oförändrad skatt under några år, och vi tänker inte höja den för 1975 och inte heller för 1976. Det skulle vara intressant att i det här sammanhanget visa varför vi kan klara detta, eftersom Hagaöverenskommelsen väl kommer att gälla även för Trollhättan.

Det finns mycket att säga på den här punkten, men jag nöjer mig med detta. Herr talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 30 handlar om motioner rörande den kommunala demokratin m. m. Liksom herr Johansson i Trollhättan är jag förvånad över hur man i det sammanhanget finner det vara lämpligt att göra en utvärdering av dels Hagauppbyggnaden, dels förslaget till finansiering av en skattereform och av pensionsålderssänkningen, som herr Boo här gjorde.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

Herr Boo åberopade att Svenska kommunförbundet i sitt remissyttrande över 1972 års skatteutrednings senaste betänkande har sagt att 1977 behöver kommunerna – däri inbegripet landstingen – 8 190 miljoner kronor. Staten måste känna sitt ansvar, menade herr Boo, och hjälpa kommunerna med detta. Men herr Boo måste då också känna sitt ansvar som riksdagsledamot och se till att vi får fram dessa 8 190 miljoner kronor.

Vilka vägar har vi då att gå? En höjning av momsen med 1 % betyder 1 miljard kronor. Skall vi ha fram 8 miljarder, kan ett förslag vara, herr Boo, att höja momsen med 8 %! Jag satt dagar och nätter i vintras och diskuterade sänkning av momsen, och jag vet att beredvilligheten i riksdagen att skaffa fram pengar inte är lika stor som beredvilligheten att ute i landsting och kommuner säga att staten skall vara med och bidra till kostnaderna.

Jag har för avsikt, herr talman, att ytterligare utveckla de här synpunkterna vid ett annat och lämpligare tillfälle. Vi kommer ju att ha en allmänpolitisk debatt om ca 14 dagar. Då kan vi diskutera både statens och kommunernas ekonomi.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är ändå så, herr Ekström, att den kommunala ekonomin finns i botten på kommunernas möjligheter att verka. Det är helt omöjligt att diskutera kommunal självstyrelse och kommunal demokrati, om man inte beaktar den kommunalekonomiska delen. Mot den bakgrunden tog jag upp situationen i dag och drog ut konsekvenserna av Hagauppgårelsen.

Jag vill än en gång understryka att det måste vara orimligt att föra över skattetyngden från ett progressivt skatteuttagssystem till ett procentuellt system, som det är i kommunerna. Därutöver drabbas kommunerna mycket ojämnt.

Jag vill till utskottets ordförande säga att min filosofi är att vi utöver det redan befintliga grund- och skatteutjämningsbidraget till kommunerna bör kunna utveckla det statliga stödet genom att med bidrag till kommunerna garantera likartade möjligheter så långt det går. Det är rättvist i så måtto att det ger mer bidrag till de kommuner som har dåligt skatteunderlag, och därmed är det en utomordentligt viktig bit i det regionalpolitiska målsättningsprogrammet.

Till vad som har sagts tidigare i diskussionen vill jag helt allmänt säga att kommunernas situation under 1976 och 1977 kommer att vara ganska bekymmersam på den ekonomiska sidan. Det är ju därför som Kommunförbundet har begärt de överläggningar med finansdepartementet som nu skall komma till stånd. Det är väl alldeles nödvändigt att man då har en bakgrund och ser problemen i deras helhet.

Herr Helén har tidigare under hösten sagt att ett sätt att stärka kommunernas likvida situation och ge dem bättre chanser att verka är att tidigarelägga utbetalning av kommunalskatt från staten till kommunerna. Jag vill bara erinra herr Helén om att vi hade en utredning om de problemen för några år sedan, och den utredningen lade fram förslag som sedan riksdagen tog och som innebar att vi i viss mån påskyndade utbetalningsmön-

ligheterna. Men hela den bakomliggande problematiken är att om vi gör det, snabbar vi på utbetalningen till de kommuner som har expansiv verksamhet, så att vi också den vägen bedriver en fortsatt centralisering.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Om man föreställer sig att någon kommunalt intresserad person lyssnar till den här debatten – och det är i och för sig åtminstone tänkbart – eller läser den, så tror jag att han skulle bli förvånad. Vad vi nu behandlar enligt kammarens föredragningslista är nämligen frågor rörande den kommunala demokratin. Men vad vi har fått lyssna till här är bl. a. en fejd om Hagaöverenskommelsen. Det får väl emellertid betraktas som ett privat slagsmål mellan de inblandade parterna – med bidrag från dem som gärna skulle ha velat vara med men inte fick.

Som moderat talesman i debatten skall jag inte gå in i det privata slagsmålet. Jag tycker att det i mycket liten utsträckning har med ämnet att göra.

Sedan har vi också diskuterat andra intressanta saker. Offentliga utskotts-förhör i riksdagen har såvitt jag kan se mycket litet att göra med frågorna om den kommunala demokratin. Arbetsplatsdemokrati har berörts – det har också litet med den kommunala självstyrelsen att göra. Kansliprosan är ett annat exempel som väl inte direkt, herr talman, faller under det här ämnet.

Herr Helén begärde i sitt ganska långa anförande svar från de andra partierna om det tiopunktsprogram som han skisserade vid folkpartiets landsmöte för ett tag sedan. Jag skall gärna gå honom till mötes på den punkten. Detta tiopunktsprogram upptar inte några som helst nyheter. Det rör sig om saker som har förekommit i debatten ganska länge. Självfallet är det emellertid – det håller jag med herr Helén om – intressant att få en reaktion från de andra partierna.

Den första punkt som herr Helén tog upp gäller kommunalråd. Jag kan bara från moderata samlingspartiets sida säga ett klart ja på den frågan.

Herr Heléns punkt 2 är kommunala folkomröstningar. Mitt svar blir här ett lika klart ja.

Punkten 3 går ut på att ge de direkt berörda inflytande på daghem, skolor, ålderdomshem m. m. Mitt svar är också i det fallet ett klart ja. Självfallet skall de som är berörda ha möjligheter att vara med och påverka sin egen närmiljö.

När det gäller punkten 4, att öppna riksdagens utskott, har moderata samlingspartiet en klar och positiv inställning. Vi tycker att det är riktigt med offentliga utskottsutfrågningar. Den frågan kommer emellertid upp om någon vecka här i kammaren. Vi får hoppas att herr Helén till dess har övertygat sina vänner i mitten, så att vi åtminstone med lottens hjälp kan få ett positivt beslut i den frågan.

Punkten 5 går ut på att viktiga frågor skall föras ut till de berörda, alltså ett utökat kommunalt remissförfarande. Också där är svaret ja.

Punkten 6 faller utanför frågan om den kommunala demokratin – den

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

gäller avskaffande av kansliprosan. Ingen eftersträvar naturligtvis kansliprosan, Dock måste jag säga att också riksdagen ibland gör sig skyldig till en kansliprosa som inte är särdeles lättförståelig. Låt mig dock, herr talman, sticka in den reflexionen, att jag hoppas att utvecklingen inte slår över till motsatt ytterlighet. Det kvällstidningspråk som i dag breder ut sig och som består av korta, stötvisa meningar och ett allmänt vårdslöst språk kan väl heller inte vara någonting att eftersträva. Det underlättar sannerligen icke människornas möjligheter att kommunicera med varandra.

Punkten 7 gäller att man skall låta forskare, miljögrupper, byalag och andra grupper få möjlighet att påverka och föra talan mot beslut i olika sammanhang. Självfallet skall inga grupper uteslutas från detta så länge det sker i ordnade former och så länge det är fråga om sakliga inlägg i debatten.

Punkten 8, som herr Helén tar upp, avser att man skall ta bättre vara på viljan till personligt ansvar och engagemang. Självfallet är vi inom moderata samlingspartiet ytterligt positiva till detta. Dock talar herr Helén ibland med hög stämning mot "den nya individualismen". Jag kan inte tolka herr Heléns förslag nu på annat sätt än att herr Helén här själv har gett sig in på denna uppenbarligen mycket farliga väg.

Punkten 9: Skapa borätt! Ja, gäller det att ge människorna ökade möjligheter att äga sina lägenheter, är det någonting som moderata samlingspartiet skrev in i sitt ägardemokratiprogram redan för ett par år sedan, så det är heller ingen nyhet.

Punkten 10 slutligen: Släpp loss arbetsplatsdemokratin genom att experimentera på området! Inte heller där är det väl någon människa, i alla fall inte inom moderata samlingspartiet, som haft någonting emot att man genomfört försöksverksamhet.

Herr talman! Det var herr Heléns tio punkter. Jag kan alltså inte inse att här föreligger någonting nytt alls; det är sådant som vi har diskuterat under många år. På ett flertal av de här punkterna är det ett enda parti som bromsar – socialdemokraterna. Innan där sker en attitydförändring är det, tror jag, svårt att få till stånd en positiv utveckling.

Jag skulle emellertid vilja avsluta med att peka på det som jag började med för en stund sedan i den här debatten, nämligen de effekter som kommunsammanläggningarna har fått. När man genomförde de här kommunsammanläggningarna sades det hela tiden i debatten att det skulle ge människorna möjligheter att få bättre service. I dag vet vi ju att på en rad punkter blev det inte så – det blev i stället en försämrad service för de enskilda människorna. En lång rad av de mål som man trodde sig uppnå med kommunsammanläggningarna förverkligades inte. Det är just därför som vi från moderata samlingspartiets sida tycker att det är utomordentligt viktigt att det så snabbt som det är praktiskt möjligt görs en förutsättningslös utredning om kommunsammanläggningarnas effekter och konsekvenser.

Jag tycker också att man i samband med att man fattade beslut om kommunindelningsreformen redan från början skulle ha varit medveten om de många demokratiproblem som skulle uppstå och att man alltså bort koppla

samman indelningsreformen med olika reformer som skulle ha lett till att inflytandet för människorna ökades. Nu vet vi att det inte blev så. Man tog en sak i sänder, och enligt min mening började man i fel ända.

Jag vill uttrycka förhoppningen att man i betänkandet från utredningen om den kommunala demokratin, som relativt snart skall framläggas och som vi väl då också får anledning att behandla här i kammaren, inte bara skall tala vackert om kommunal demokrati. Det gör vi ofta, inte minst här i kammaren. Men vi kommer då också att kunna ta ställning till konkreta förslag här i riksdagen, så att vi genom beslut här kan ge människorna det ökade inflytande som alla i princip är överens om men som människorna tycker att det är så förtvivlat svårt att hitta i den kommunala vardagen.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag skall ta upp en fråga som berörs i ett av de särskilda yttranden som fogats till konstitutionsutskottets betänkande, nämligen tidpunkten för de reformer som pågående utredning aktualiserar.

Flera av de frågor som diskuterats här och som berörs i konstitutionsutskottets betänkande – direktvalda kommunalråd, ett nytt kommunalt valsysteem, nya procedurregler för valen och rösträtt för icke svenska medborgare – är sådant som kräver ändringar i gällande kommunallag och vallag. Därför är det betydelsefullt att de ändringsbesluten fattas så snabbt som möjligt, och i det avseendet oroades jag av herr Johanssons i Trollhättan inlägg, där han sade att frågan om rösträtt för invandrare skulle kunna behandlas i riksdagen på hösten 1975. Han sade också att utredningen om den kommunala demokratin skulle framlägga sitt betänkande under våren 1975, så att riksdagen kunde behandla ärendet före 1976 års val. Men det viktiga här är ju att dessa lagbestämmelser kan tillämpas i 1976 års val. Och för att de skall kunna tillämpas vid nästa allmänna val krävs det beslut av riksdagen våren 1975. Det krävs av flera skäl, jag skall här bara nämna ett.

Enligt gällande lagstiftning skall valkrets- och valdistriktsindelningen fastställas året före valåret. Det betyder alltså i detta fall hösten 1975. Det innebär vidare att det beslutsunderlag som länsstyrelser och kommunalfullmäktige skall ha för beslutet måste plockas fram senast på sommaren och senhösten nästa år. Förutsättningarna för valkrets- och valdistriktsindelningen måste därför vara klara låt oss säga senast i maj-juni nästa år. Jag vill påminna herr Johansson i Trollhättan om att vi hösten 1972, alltså ett år före det förra valet, förde en diskussion om ändringar i valreglerna, och den gången sade herr Johansson att det var för sent att ändra de reglerna eftersom arbetet med valkrets- och valdistriktsindelningen hade påbörjats. Det låg en hel del i det argumentet. Jag vill nu bara fråga herr Johansson i Trollhättan: Kan vi få en utfästelse om att vi inte ännu en gång hamnar i den situationen att man säger att det tyvärr är för sent att göra dessa ändringar, därför att valförberedelserna redan har framskridit så långt. Jag tycker det är viktigt att konstitutionsutskottets ordförande nu förklarar att han vill medverka till att vi inte hamnar i den situationen. Om det svaret

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

uteblir kan nämligen lätt den misstanken uppstå att man faktiskt vill hamna i den situationen att det blir för sent att ta de viktiga ändringarna i den kommunala demokratin.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Innan jag går in på herr Johanssons i Trollhättan fem punkter och på huvudinnehållet i hans anförande vill jag gärna säga några ord om herr Johanssons kritiska reflexioner rörande en del kommunalråd. Herr Johansson tyckte att det var för få människor verksamma. Det kan emellertid inte gälla t. ex. Göteborg, ty där är både antalet valda ordinarie ledamöter och suppleanter fyra fem gånger så stort som herr Johansson angav – och man har där dragit med sig människorna i kommunaldelen på ett sådant sätt att de kommer till sammanträdena i mycket större skaror än till kommunfullmäktiges egna möten. Man har t. o. m. ajournerat sammanträdena för att ge allmänheten tillfälle att direkt delta i diskussionen för att sedan kunna knyta an till den när man fortsätter sammanträdet. Vi är inom folkpartiet glada över detta, eftersom vi i stor utsträckning fått forma den ordning som praktiseras i Göteborg. Kommunalsråden i Göteborg drabbas alltså inte av kritiken. Om det nu på andra håll förhåller sig så som herr Johansson i Trollhättan säger – jag förmodar att han har rätt i det – så hänger det väl bl. a. samman med att kommunalsråden inte får vara direktvalda. Väljarna skulle aldrig finna sig i att i ett direkt val välja bara fem ledamöter: de skulle behöva en mycket högre grad av representativitet. Men när fullmäktige väljer finns det en risk att man tar alltför få.

Så till huvudfrågan! Jag förmodar att herr Johansson i Trollhättan avser att svara mera i detalj på herr Molins viktiga frågor om vad som händer fram till 1976 års val. Jag fattade herr Johanssons uttalande som ett löfte, och jag hoppas att herr Johansson vill bekräfta det. Min ena fråga gällde alltså möjligheterna att till 1976 klara ut förutsättningarna för att under den följande valperioden i praktiken förverkliga förslagen. Min andra fråga är: Bör enligt konstitutionsutskottets ordförandes mening grundinriktningen – det är bara den jag ber om besked om – vara att staten också i fortsättningen skall förbjuda rådgivande kommunala folkomröstningar och kommunalråd? Det är viljeinriktningen jag vill ha besked om, och det tycker jag mig ännu inte ha fått. Denna fråga ställer jag alltså inte för att låsa herr Johansson i några detaljer utan för att pröva hans goda vilja.

Jag vill direkt säga att jag känner stor sympati för herr Johanssons fem punkter. De är lika litet som mina sensationella. Men det är inte heller meningen att de skall vara sensationella utan att de skall föranleda att någonting händer till följd av den enighet som håller på att uppstå. Men när jag nu svarar så positivt på herr Johanssons förslag, skulle då inte herr Johansson kunna ansluta sig till min syn på denna enda punkt, alltså när det gäller viljeinriktningen i fråga om direktvalda kommunalråd och folkomröstningar, nämligen att vi bör upphäva förbudet?

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Låt mig först svara på herr Molins fråga och därmed också indirekt på en punkt ge ett svar till herr Helén. Herr Heléns tolkning av mitt föregående anförande var riktig. Jag vill medverka till att vi i god tid före 1976 års val kan fatta de beslut som är nödvändiga. När det gäller detaljerna i denna tidtabell skulle jag helst se att beslut kan fattas på våren 1975. Men det föreligger svårigheter i detta stycke. Vi skall inte bara ha betänkandena klara, de skall också ha varit föremål för remiss. Särskilt när det gäller kommunaldemokratiutredningens betänkanden finner jag det nödvändigt att ge kommunerna en relativt lång remisstid, så att de får möjlighet att föra fram synpunkter på förhållanden som i mycket hög grad rör dem. Det vore fel om statsmakterna här körde över kommunerna och inte lät dem framföra sina synpunkter på formerna för deras egen verksamhet. På denna punkt tror jag inte att det råder någon som helst oenighet här i kammaren, men man måste också ta hänsyn till detta när man lägger fast tidtabellen. För min del kommer jag att medverka till att konstitutionsutskottet så tidigt som möjligt kan behandla dessa frågor och därmed till att man också får fram beslut här i kammaren så tidigt som möjligt. Det kan säkert också herr Molin medverka till.

När det gäller kommunalråden avsåg inte min framställning Göteborg. Jag är väl medveten om den ordning som där praktiseras. Men vi har alla i kommunaldemokratiutredningen kunnat konstatera att det finns kommuner där man har den ordning som jag tidigare beskrev. Det tycker jag är fel, och jag ville passa på tillfället att säga det från kammarens talarstol.

När det sedan gäller den andra frågan som herr Helén ställde till mig vill jag säga att jag trodde att det framgick av mitt föregående inlägg – men kanske uttryckte jag mig inte tillräckligt klart – att jag vill medverka till att vidga och vitalisera den kommunala demokratin. Jag vill medverka till att staten här har så få bestämmelser som möjligt och till att vi får till stånd rambestämmelser som upprätthåller demokratin och tryggar minoriteternas möjligheter till insyn och inflytande. Det är huvudinriktningen i vad jag vill verka för på det här området.

Jag tror emellertid att det vore farligt om vi i dagens situation skulle binda oss i fråga om detaljer, eftersom det skulle göra det svårt, först och främst för kommunaldemokratiutredningen men även för partierna, regeringen och i sista hand riksdagen med dess konstitutionsutskott att nå fram till den breda lösning av dessa kommunala demokratiproblem som vi väl ändå bör kunna nå efter dessa år av utredningar och diskussioner. De hinder som inte hör samman med ett tryggande av demokratin är jag villig att ta bort.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Vi skulle ju försöka förenkla språket, herr Johansson! Vore det inte enklare att säga att vi tar bort det här förbudet?

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Den kommunala
demokratin m. m.*

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Herr Helén har också varit utredare vid flera tillfällen. Nog tycker jag att – för att nu använda ett sådant ord som varken herr Helén eller jag kanske bör använda – att lojaliteten mot mina utredningskamrater gör att jag inte i detalj vill gå in på vad utredningen kommer att föreslå.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Frågan om tidpunkten för beslutens fattande är ändå utomordentligt avgörande här. Det räcker inte med att säga att man hoppas eller önskar att beslut skall kunna fattas under våren 1975. Både frågan om ett nytt kommunalt valsystem och frågan om kommunal rösträtt för invandrarna är frågor som direkt påverkar valkrets- och valdistriktsindelningen. Vi vet t. ex. att invandrare bor grupperade i vissa områden, vilket direkt påverkar valdistriktsindelningen. Det är alltså nödvändigt att riksdagen får fatta sitt beslut under vårriksdagen nästa år; annars kommer vi på hösten i den situationen, att man måste säga: Tyvärr är valförberedelserna nu så långt framskridna att det här inte går att genomföra.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att herr Johansson i Trollhättan har bestämt sig – han vill inte lämna något besked i dag. Därför får jag väl lov att karakterisera honom som ett *för dagen* hopplöst fall. Det betyder inte att jag betraktar herr Johansson som ett hopplöst fall för framtiden.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det sistnämnda är jag naturligtvis glad över – skulle herr Helén ha menat att jag för all framtid vore ett hopplöst fall vore ju all diskussion oss emellan utesluten, och det tycker jag vore synd. Men jag vill säga att när utredningen har kommit litet längre skall inte ens herr Helén behöva betrakta mig som ett hopplöst fall, utan då skall jag klart och redigt och rakt på sak säga var jag står.

Får jag sedan svara herr Molin på hans frågor. Jag skall ta de två exempel han själv valde.

När det gäller ett nytt valsystem på det kommunala området räknar kommunaldemokratiutredningen med att vara färdig med sin analys under höstens lopp. Sedan skall det emellertid försiggå överläggningar mellan partiledarna, och hur lång tid dessa överläggningar tar vågar jag inte ha någon mening om. På den punkten måste jag därför uttrycka mig med litet försiktighet. Herr Molin och jag kan alltid hoppas att partiledningarna skall kunna arbeta sig samman till en ståndpunkt så snabbt att vi kan besluta under våren 1975, vilket vi båda önskar.

Jag hör inte till den utredning som behandlar frågan om invandrarnas rösträtt. Jag vet inte i vilken takt den kan arbeta. Men jag hoppas att vi snabbt skall kunna få ett betänkande. Det är dock inte så länge sedan utredningen tillsattes. I nästa betänkande som behandlas i dag har vi sagt vad vi från konstitutionsutskottets sida önskar. Vi får försöka få fram be-

sluten i riksdagen så snabbt som möjligt. I varje fall kommer inte jag att försöka hindra beslut med hänvisning till de omständigheter som herr Molin refererade.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 31 med anledning av motioner om kommunal rösträtt för invandrare.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Obligatoriskt inrättande av kommunala besvärsnämnder

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 32 med anledning av motion om obligatoriskt inrättande av kommunala besvärsnämnder.

I detta betänkande behandlades motionen 1974:5 av herrar Petersson i Röstånga (fp) och Andersson i Örebro (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om obligatoriska besvärsnämnder, så att rättstryggheten för kommunalt anställda och sökande av kommunala anställningar som ej var kommunmedlemmar blev likvärdig med kommunmedlemmars i vad gällde egen tjänstetillsättning, entledigande, disciplinära åtgärder etc.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1974:5.

Reservation hade avgivits av herr Lindahl i Hamburgsund (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:5 hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om obligatoriska besvärsnämnder, så att rättstryggheten för kommunalt anställda och sökande av kommunala anställningar som ej var kommunmedlemmar blev likvärdig med kommunmedlemmars i vad gällde egen tjänstetillsättning, entledigande, disciplinära åtgärder etc.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Jag är naturligtvis som motionär medveten om att riksdagen 1967 uttalade sig mot obligatorisk kommunal besvärsnämnd och då liksom nu hävdade att det innebär ett visst avsteg från den allmänna principen om kommunernas självbestämmanderätt. Trots de år som har gått sedan dess finner man emellertid att rättstryggheten i vissa frågor som rör den kommunalanställdes egen situation inte är tillfredsställande för personer

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Obligatoriskt
inrättande av
kommunala
besvärsnämnder*

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Obligatoriskt
inrättande av
kommunala
besvärsnämnder*

som är anställda av en kommun men inte är mantalsskrivna där. Allt fler människor bosätter sig ju utanför den kommun där de arbetar, och det gäller naturligtvis även kommunens egna anställda. I de kommuner – och de utgör den stora majoriteten – där det inte finns kommunal besvärsnämnd har dessa kommunalanställda inte samma rättstrygghet som de i kommunen mantalsskrivna. De har inte möjlighet att överklaga beslut som rör dem i deras egenskap av anställda och som de inte anser vara lagliga.

I en motion till förra årets riksdag pläderade vi motionärer för att frågan skulle utredas av Kungl. Maj:t, och i debatten hävdade jag att det inte råder likhet inför lagen – ett uttryck som jag anser är lika aktuellt i dag som det var då. Dock föreslog vi inte obligatoriska besvärsnämnder, eftersom vi var medvetna om riksdagens tidigare ställningstagande. Utskottet avstyrkte motionen och kammaren avtog den, men vid betänkandet hade fogats en reservation av representanter för folkpartiet och moderata samlingspartiet.

I kammardebatten inträffade emellertid en mycket intressant sak, som har varit helt avgörande för att vi motionärer återkommer i denna fråga och denna gång med förslag om obligatorisk besvärsnämnd. Utskottets dåvarande talesman yrkade avslag på motionen men sade också: "För egen del är jag inte främmande för tanken att man nu, när man har fått de här nya kommunerna, gör besvärsnämnden obligatorisk i kommunerna. Besvärsnämnden är ju i själva verket en smidig lösning, som ger möjlighet till en objektiv värdering när det gäller den sökandes meriter, och ändå behåller man den kommunala självbestämmanderätten."

Herr talman! Bättre än så kan inte jag i ord formulera nödvändigheten att införa obligatoriska besvärsnämnder. Här gäller, som också utskottets talesman sade i fjol, inga begränsningar i fråga om kommunmedlemskap, utan avgörande är att man sökt en befattning. På det sättet kan rättstryggheten bli tillfredsställande för alla.

Det innebär, herr talman, att jag yrkar bifall till den reservation som fogats till utskottets betänkande.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Bara några få ord utöver vad herr Petersson i Röstånga har sagt. Jag skulle vilja fråga utskottets talesman om det verkligen är rimligt att rättvisan skall vara beroende av bostadsort. Det åskådliggörs allra bäst av ett exempel. Om sju eller åtta personer i Helsingborg, som jobbar i det kommunala, söker en högre tjänst och en av dessa tillsätts, så har alla rätt att klaga utom den som råkar bo i Landskrona eller Ängelholm – han är utestängd. Jag tycker att det är fullständigt avvita, och jag förvånar mig över att vi kan ha ett sådant system. Besvärsnämnden är visserligen bara en liten och ofullständig bit på vägen mot rättvisan, men det är ändå något bättre.

Jag vill som sagt fråga om det verkligen är rimligt att man utestänger en sökande, bara för att han råkar bo på en annan plats. Ännu mer groteskt är att om han äger en jordbit eller ett hus i Helsingborg, så har han besvärsrätt.

Detta är en liten fråga, men det är en viktig rättvisefråga.

Herr BOO (c):

Herr talman! Vi har nyss haft en lång debatt om den kommunala demokratin och den kommunala självstyrelsen. I det nu aktuella ärendet kan man i långa stycken hänvisa till den debatten.

Kommunerna bör vara känsliga för de behov på organisationssidan som kan uppstå, och det bör också gälla frågan om kommunala besvärsnämnder.

Hitintills har den allmänna uppfattningen varit att inrättandet av kommunala besvärsnämnder skall vara fakultativt, dvs. att kommunerna själva skall få avgöra huruvida behov föreligger.

I det sammanhanget bör också erinras om att det här området efter genomförandet av tjänstemännens förhandlingsrätt genom lagen 1965 har begränsats mycket starkt.

Jag vill kortfattat säga att det inte har redovisats något trängande behov inom de kommuner – till antalet 25 – som hitintills inrättat kommunala besvärsnämnder. Det skulle förvåna mig storligen om lyhördheten hos de olika partierna i de kommuner som inte har inrättat besvärsnämnder skulle vara så dålig, att besvärsnämnder inte skulle ha kommit till stånd om behov hade förelegat.

Vi skall också komma ihåg att man har rätt att anföra vanliga kommunalbesvär i sådana här tillsättningsfrågor. Men självfallet förutsätter detta boende eller ägande av fastighet inom kommunen eller att annan tar upp ärendet.

Jag vill, herr talman, med det sagda kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan, vilken är underbyggd av det remissyttrande som Svenska kommunförbundet avgivit och som fogats till utskottets betänkande.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Den som inte är mantalsskriven i kommunen kan inte besvara sig över utslag i ett visst ärende. Enda möjligheten är att någon bekant inom kommunen åtar sig att göra detta, vilket kan vara ganska svårt.

Man talar här om att det inte finns något trängande behov, och det finns även ett uttalande i den riktningen i Kommunförbundets remissvar. För mig är detta en ekvation som inte går riktigt ihop. Av en tidningsartikel den senaste månaden som gäller Malmö framgår att allt fler arbetssökande överklagar beslut inom de kommunala förvaltningarna där. Det påpekas att till en början hade den kommunala besvärsnämnden inte mycket att göra men att arbetet kraftigt har ökat. I fjol var antalet ärenden uppe i ett fyrtiotal. I år har man till dags dato avgjort lika många ärenden, och fler kommer det att bli. Vad ökningen beror på kan man naturligtvis inte klargöra, men det finns vissa hypoteser. En anledning kan vara att det i dag finns många fler sökande till en ledig anställning än för bara ett par år sedan. Det framgår också av den här tidningsartikeln att antalet ärenden kommer att stiga och att besvärsnämnden i Malmö har ansökt om mer pengar för det kommande verksamhetsåret.

Jag tror, herr talman, att det är viktigt för rättstryggheten att alla kommunalt anställda har möjlighet att överklaga beslut som berör dem själva.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Obligatoriskt
inrättande av
kommunala
besvärsnämnder*

Denna möjlighet får inte gälla bara dem som är mantalsskrivna eller råkar arbeta i en kommun som har besvärsnämnd. Dessa kommuner är för övrigt få jämfört med hela antalet kommuner i landet.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Boo svarade naturligtvis inte på min fråga fast den var rätt enkel.

Är det rättvist att när sju personer – enligt det exempel jag tog – söker en tjänst, så får fem av dem lov att klaga, medan den sjätte inte får det, eftersom han händelsevis råkar bo utanför den kommun det gäller? Jag tycker att det är en skriande orättvisa. Nu säger man att det är viktigt med den kommunala självbestämmanderätten. Det är det, men den kommunala självbestämmanderätten kan inte vara viktigare än strävan att skapa rättvisa mellan enskilda människor.

Jag inväntar fortfarande herr Boos svar på den fråga jag ställde.

Herr BOO (c):

Herr talman! Utskottets majoritet har inte tagit ställning för eller emot behovet av kommunala besvärsnämnder. Utskottet har sagt att det bör ankomma på de enskilda kommunerna att avgöra om kommunala besvärsnämnder skall inrättas. Jag litar på den kommunala opinionen och tror att man ute i kommunerna är kapabel att avgöra denna fråga. Jag förutsätter att om det finns ett trängande behov så kommer kommunerna genom den fakultativa möjlighet som finns att se till att det råder likhet inför lagen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Därmed svarade ändå herr Boo att den kommunala självbestämmanderätten är viktigare än rättvisa mellan enskilda människor. Jag har en motsatt uppfattning.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Det här kom till stor del att handla om principer – den enskilde eller kollektivet. I min vägning kommer den enskilde att betyda mest. Därför anser jag att det borde vara en skyldighet för varje kommun att inrätta kommunala besvärsnämnder.

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag har inte, herr Sjöholm, tagit ställning för det ena eller det andra. Jag förlitar mig på att den kommunala självstyrelsen verkligen tar hänsyn och har möjlighet att avgöra frågor om den enskildes rättssäkerhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Lindahl i Hamburgsund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 4 Interpellationsrätten i kommunfullmäktige

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 33 med anledning av motion angående interpellationsrätten i kommunfullmäktige.

*Interpellationsrät-
ten i kommunfull-
mäktige*

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är enligt min mening en viktig rättighet för minoriteten i kommunfullmäktige att utöva kontroll på majoriteten. För närvarande kan denna rättighet förvägras minoriteten utan skäl. Kommunfullmäktige avgör suveränt om en interpellation skall få framställas eller inte, och det är en orimlig ordning. I den paragraf som reglerar detta borde det stå att interpellations framställande får vägras endast om ämnet inte faller inom fullmäktiges handläggningsområde. Jag har motionerat om att en sådan bestämmelse skall införas. Konstitutionsutskottet har i sak egentligen inte tagit upp frågan. Man håller med mig om att det är en viktig och demokratisk rättighet för minoriteten, men det är egentligen allt som sägs i betänkandet.

I samband med dagens diskussion om den kommunala demokratin beslöt vi att motionerna i frågan skulle överlämnas till kommunedemokratiutredningen, och det borde vara rimligt även när det gäller denna motion. Den tillhör, som utskottet självt säger, de väsentliga principfrågor som för närvarande övervägs inom utredningen om den kommunala demokratin.

Herr MOSSBERG (s):

Herr talman! Eftersom herr Sjöholm inte hade något yrkande skall jag inte polemisera mot honom, utan i korthet nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Man får väl ändå förutsätta att utskottets talesman har någon uppfattning i sak, och det vore intressant att få höra den. Vore det ändå inte värdefullt att i lagen fastslå att den enda möjligheten att vägra en interpellations framställande är om ämnet inte faller inom fullmäktiges handläggningsområde? Annars kan minoriteten undertryckas. Från den vackra stad där jag bor har jag exempel på att sådant förekommit, men det borde det icke få göra.

Herr MOSSBERG (s):

Herr talman! Dels därför att ett enigt utskott uttalat sig över motionen, dels därför att herr Sjöholm inte har framställt något yrkande, så trodde jag inte att vi skulle behöva debattera den här – jag skall inte säga lilla –frågan.

Eftersom herr Sjöholm nu så gärna vill att någon från utskottet skall säga någonting i frågan, så får väl jag lov att göra det.

Av motionen liksom av herr Sjöholms yttrande här kan man få den uppfattningen, om man inte är insatt i kommunala ting och arbetsformer, att det ofta förekommer att interpellationsframställningar avslås. Jag har varit

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Interpellationsrät-
ten i kommunfull-
mäktige*

aktivt politiskt verksam på det kommunala planet i flera årtionden, och jag har diskuterat den här frågan med många andra som har varit kommunalpolitiskt aktiva lika lång tid som jag. Jag har ännu inte hört någon berätta att en interpellationsframställning i en fråga där man har rätt att interpellera har avslagits. Måhända har det förekommit någon gång, eftersom herr Sjöholm tar upp frågan i sin motion. Om någon förvägrats att interpellera, så måste det ha inträffat mycket sällan. Därför anser jag inte att det är berättigat med en lagändring, som herr Sjöholm vill ha till stånd.

Herr Sjöholm talar i sin motion om att det är fråga om majoritetsförtryck om en fullmäktigeledamot förvägras att interpellera. Om jag fattar honom rätt så menar han att det inte är demokratiskt att vägra någon att interpellera. Men i fullmäktige, landsting och riksdag – och även på många andra områden, bl. a. inom föreningar av olika slag – förekommer ju majoritetsbeslut. Inte kan väl någon rätteligen göra gällande att ett sådant beslut är odemokratiskt. Ett majoritetsbeslut anser jag vilar på fullt demokratisk grund, även om det gäller att vägra interpellation i en viss fråga. Jag tycker att herr Sjöholm tar i alldeles för hårt när han vill göra gällande att majoritetsbeslut är förtryck. Det är horribelt.

Herr Sjöholm sade också att utskottsbetänkandet är innehållslöst. Det må han gärna tycka, men ett enigt utskott tycker inte det, och herr Sjöholm har inte ens fått gehör från sitt partifolk i utskottet.

Utskottet åberopar att den fråga som herr Sjöholm tar upp blir föremål för överväganden inom utredningen om den kommunala demokratin. Denna utredning har bl. a. till uppgift att göra "en översyn av formerna för medborgarinflytande över den kommunala verksamheten". Utredningen planerar att redovisa huvuddelen av sitt arbete under våren 1975, så även om herr Sjöholm tycker att den ordning som nu tillämpas enligt kommunallagen när det gäller rätten att interpellera i fullmäktige är odemokratisk – vilket jag protesterar mot – kommer ändå frågan att prövas i den utredning jag talar om. Vad den kommer till för resultat vet jag inte, men ett betänkande kommer så småningom.

Jag yrkar, herr talman, bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 33.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Om utskottet har fel är det så mycket värre att utskottet är enigt.

Herr Mossberg säger sedan att eftersom det här är fråga om en företeelse som inte är så vanligt förekommande kan man ta lätt på den. Jag tror inte heller att en sådan här vägran förekommer ofta, men bara det att det *kan förekomma* är ett tillräckligt skäl för en lagändring. Jag har exempel på att det har förekommit. Det hände t. o. m. i Helsingborg när vi var unga och gröna och ställde många interpellationer att ordföranden i stadskollegiet, som det hette på den tiden, sade att om vi inte slutade med det skulle man låta bli att svara. Det kunde man alltså göra med den lag vi nu har. Det tycker jag är ett förtryck, herr Mossberg.

Jag är emellertid relativt tillfredsställd om den här frågan verkligen tas upp i utredningen om den kommunala demokratin, men det står det inte klart utsagt i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 34 med anledning av motion om utökning av presidiet inom landsting

Nr 35 med anledning av motion om landstingens ledamotsantal

Nr 36 med anledning av motion om ett differentierat avgiftssystem i kommuner med fritidsbebyggelse

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Resultatutjämning vid beskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 42 i anledning av motioner angående resultatutjämning vid beskattningen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:144 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att skattefri avsättning skulle få ske till investeringsfond för marknadsföringsändamål,

1974:273 av herr Westberg i Ljusdal (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle ompröva ett tidigare ställningstagande i frågan och hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till regler som gjorde det möjligt för ett företag med små kapitalresurser att skattefritt avsätta vinstmedel till fond för täckande av kundförluster,

1974:363 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv till företagskatteberedningen (Fi 1970:77) angående införande av ett generellt investeringskontosystem med konjunktur- och regionalpolitiskt syfte och möjlighet till resultatutjämning för företag utan diskriminering i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:611 av herr Josefson m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv till den pågående utredningen om företagsbeskattningen beträffande införande av rätt till öppen resultatutjämning vid beskattningen genom kontometod i enlighet med vad som anförts i motionen,

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämning
vid beskattningen*

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämning
vid beskattningen*

1974:616 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m, c, fp) vari hemställda att riksdagen skulle

dels anta av motionärerna framlagda förslag till

1. lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst och

2. förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning,

innehållande bl. a. att fåmansbolags rätt till förlustavdrag skulle kvarstå även om ny ägare i sin tur överlät aktierna till någon som redan tidigare ägt aktier i bolaget samt att förlustavdrag skulle kunna medges inte endast om deklarationsskyldighet förelagat för förluståret utan även om sådan skyldighet förelagat för något av de två närmast föregående beskattningsåren,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand skulle prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, och att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen,

1974:619 av herr Nilsson i Trobro m. fl. (m) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning i syfte att genomföra en fullständig resultatutjämning inom jordbruket, varvid i första hand skulle prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, och att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen,

1974:623 av herr Olsson i Sundsvall (c) och Nordin (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av skattelagstiftningen att beloppsgränsen för erhållande av förlustavdrag för förlust, uppkommen under tidigare beskattningsår, sänktes eller borttogs,

1974:631 av herr Åberg m. fl. (fp, c, m) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte att införa möjligheter för svenska yrkesfiskare att få göra avsättning till driftregleringsfond efter samma mönster som tillämpades i Norge,

1974:632 av herr Åberg m. fl. (fp, c, m) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte att tillförsäkra svenska fiskeföretag möjligheter att skattefritt avsätta medel till investeringsfond,

1974:939 av herr Bohman m. fl. (m) vari under punkterna C 4 och C 6 hemställda att riksdagen skulle

C. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag syftande till

4. regler för skattefri avsättning till forsknings- och utvecklingsfonder inom företag,

6. förbättrade finansieringsmöjligheter för de mindre och medelstora företagen, innehållande bl. a. förslag till självfinansieringsfonder,

1974:942 av herrar Gustavsson i Alvesta (c) och Johansson i Växjö (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag

att investeringsfondsmedel skulle kunna användas även för verksamhet avseende forskning, utveckling, utprovning och marknadsföring,

1974:954 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp) vari under punkten 2 hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag syftande till rätt för näringsidkare och aktiebolag att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond,

1974:1232 av herr Lindahl i Hamburgsund m. fl. (fp, c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att företagsskatteberedningen fick i uppdrag att utreda frågan om en resultatutjämningsfond för partrederier,

1974:1243 av herr Sjönell m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begräde rätt för företagen att skattefritt göra avsättning till utbildningsfonder,

1974:1246 av herr Träff m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådant förslag att vid oförändrad verksamhet men vid nytt ägarförhållande den nuvarande diskrimineringen av familjebolag vid förlustutjämning bringades att upphöra samt

1974:1249 av herr Wennerfors (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att företagsskatteberedningen fick tilläggsdirektiv att skyndsamt utreda och framlägga förslag om fonder för mindre och medelstora företag i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

A. beträffande förlustutjämning
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:616, såvitt avsåg punkten 1 a i motionens hemställan,
2. motionen 1974:623,
3. motionen 1974:1246,

B. beträffande progressionsutjämning

att riksdagen skulle avslå motionen 1974:616, såvitt avsåg punkten 1 b i motionens hemställan,

C. beträffande öppen resultatutjämning
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:611,
2. motionen 1974:616, såvitt avsåg punkten 2 i motionens hemställan,
3. motionen 1974:619,

D. beträffande diverse fondavsättningar
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:144,
2. motionen 1974:273,
3. motionen 1974:363,
4. motionen 1974:631,

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämning
vid beskattningen*

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämning
vid beskattningen*

5. motionen 1974:632,
6. motionen 1974:939, såvitt avsåg punkterna C 4 och C 6 i motionens hemställan,
7. motionen 1974:942;
8. motionen 1974:954, såvitt avsåg punkten 2 i motionens hemställan,
9. motionen 1974:1232,
10. motionen 1974:1243,
11. motionen 1974:1249.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m) och Olsson i Järvsö (c) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1974:144, 1974:273, 1974:363, 1974:611, 1974:616, 1974:619, 1974:623, 1974:631, 1974:632, 1974:939 (punkterna C 4 och C 6), 1974:942, 1974:954 (punkten 2), 1974:1232, 1974:1243, 1974:1246 och 1974:1249 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att motionerna överlämnades till företagsskatteberedningen (Fi 1970:77) för beaktande och skyndsamt utredning i syfte att förbättra möjligheterna till resultatutjämning vid beskattningen och genomföra en allmän öppen resultatutjämning genom kontometod.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Med en så hög progressiv beskattning som vi har i vårt land medför principen om det slutna beskattningsåret att det uppstår många orättvisor i beskattningen. Den som har ojämna inkomstförhållanden får inte sällan betala mycket högre skatt än den som har samma genomsnittliga inkomst men inkomsten jämnt fördelad under ett antal år.

Det var detta som motiverade 1957 års skatteutredning att föreslå en progressionsutjämning. Tyvärr har regeringspartiet inte velat fullfölja detta uppdrag. Nu säger utskottsmajoriteten att "de mest iögonenfallande verkningarna av progressionen vid den statliga inkomstbeskattningen undanröjts". Ja, även om reglerna för förlustutjämning, ackumulerad inkomst och skogskonto är bra så har dessa möjligheter begränsade verkningar. Visserligen kan man kanske säga att progressionsverkningarna i vissa fall kan ha minskat under årens lopp, men det beror i så fall på den föga hedrande sanningen att marginalskatterna blivit så höga i de mera vanliga inkomstlägena att nästan alla människor i det här landet drabbas av orimligt höga skatter.

Förlustutjämningen är också i behov av vissa ändringar. Vi har pekat på några stycken, bl. a. en som jag tycker är särskilt iögonenfallande. Det gäller rätten att utnyttja förlustavdrag när vissa andelar i ett företag övergått till den kvarvarande kompanjonen från den tidigare meddelägarens stärbhus då kompanjonskapet inte längre är möjligt på grund av dödsfall.

Behovet av en öppen resultatutjämning gör sig alltmer gällande, och detta problem bör därför omedelbart bli föremål för utredning. Olika system kan komma till användning, vilket också de nu behandlade motionerna visar.

Onsdagen den
23 oktober 1974*Resultatutjämning
vid beskattningen*

Från moderata samlingspartiets sida har vi således sedan flera år krävt att de små företagen med ringa lager och utrustning skall få avsätta en mindre del av sin vinst till en självfinansieringsfond, som skall vara en hjälp att hålla driften i gång och sysselsättningen uppe för den händelse det blir störningar i arbetstillgången.

En annan metod är att använda ett kontosystem som liknar det nuvarande skogskontot. Det torde vara lätt att tillämpa bl. a. för jordbrukarna vid växlande skördeutfall. Vidare torde det vara möjligt att använda investeringsfondssystemet i större utsträckning än vad som för närvarande sker för den mindre företagsamheten.

Det är de ständigt ökande kraven som ställs på näringslivet genom olika lagar och förordningar som skapar behov av garantier för att de här åtagandena också skall kunna uppfyllas. Därför blir behovet av reservationer för framtiden alltmer uppenbart.

En hård beskattning, som försvårar uppbyggnad av det egna kapitalet, i förening med en allt hårdare kreditåstramning för det enskilda näringslivet gör att en lösning av problemet att skapa en nödvändig stabilitet och en garanti för sysselsättningen är av behovet påkallad.

Det är mot bakgrund av dessa faktiska förhållanden som de tre icke socialistiska partierna har förenat sig i en reservation, där man begär att dessa problem skall tas upp till allvarligt övervägande och att vi inom en snar framtid skall få ett förslag som åstadkommer möjligheter till resultatutjämning på det sätt som de olika motionerna antyder.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 42 behandlas bl. a. frågan om rätt till resultatutjämning vid beskattningen. Frågan är inte ny. Den har behandlats åtskilliga gånger tidigare här i riksdagen utan att riksdagsmajoriteten har tillmötesgått kravet på en utredning.

Syftet med kravet på resultatutjämning är att för mindre företagare, jordbruks- och fastighetsägare, skapa bättre förutsättningar för en inkomstutjämning mellan olika år. Oftast beror olikheterna i inkomst under skilda år på omständigheter som den enskilde inte råder över. Starka konjunkturförändringar kan vara en orsak. För jordbrukare spelar väderleksförhållandena ofta en mycket stor roll.

Visserligen har de nya bestämmelserna angående jordbruksbeskattningen skapat bättre förutsättningar för en viss inkomstutjämning. Men för det enbart vegetabilieproducerande jordbruket är i många fall möjligheterna till en inkomstutjämning starkt begränsade beroende på att sammanlagda värdet av lagret är mycket ringa. Särskilt för denna grupp skulle en resultatutjämning ha stor betydelse.

Resultatutjämningen skulle också vara av vikt såsom ett komplement till skördeskadeförsäkringen. De mindre företagarna och jordbrukarna saknar möjligheter att göra avsättningar till investeringsfonder. Här skulle möjligheten till resultatutjämning vara ett alternativ då det gäller att skapa

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämnings-
vid beskattningen*

något mera likvärdiga förutsättningar mellan olika företagare.

Vi har nu rätt många års goda erfarenheter av skogskontolagstiftningen. Det borde därför nu finnas starka skäl för att tillmötesgå motionärernas och reservanternas krav på en utvidgning av den grupp som bör få rätt att utnyttja utjämningskonton. Reservanterna föreslår att företagsskatteberedningen får i uppdrag att göra en skyndsam utredning i syfte att förbättra möjligheterna till en allmän öppen resultatutjämnings genom kontometoden.

I utskottsbetänkandet står bl. a. att företagsskatteberedningen kommer att behandla denna fråga. Som jag har läst direktiven till denna beredning så förhindrar närmast direktiven beredningen från att ta upp frågan om resultatutjämnings vid inkomst av jordbruk.

Det finns starka skäl för att detta problem löses på ett sätt, som ger större likställdhet i beskattningen mellan olika företagstyper. Därmed skapas bättre förutsättningar att möta konjunkturväxlingar och inte minst att möta växlingar i inkomsthänseende beroende på väderleksförhållanden och annat, som den enskilde inte har någon möjlighet att påverka. Genom ett bifall till reservationen kommer också flertalet övriga motionskrav att bli beaktade.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Detta betänkande handlar om resultatutjämnings för näringslivet mellan olika verksamhetsår. Möjligheter till resultatutjämnings finns, men de är inte tillräckliga. Jag vet redan att skatteutskottets värderade ordförande kommer att säga att det finns investeringsfondsmöjligheter, avskrivningsmöjligheter osv. Han har rätt i detta. Det råder ingen tvekan om att vårt avskrivningssystem är förmånligt. Inte minst företagen är villiga att erkänna detta. Ändå anser folkpartiet att det finns anledning att komplettera de befintliga möjligheterna med ett system för fondavsättning mellan åren.

Jag kan instämma med herr Josefson, som nyss sade att vissa företag inte har avskrivningsobjekt att utnyttja för utjämnings. Jag kan även ta exempel från min egen valkrets på Västkusten, där fisket är en sådan verksamhet som har mycket ojäma inkomstförhållanden mellan olika år. Det behövs exempelvis en driftregleringsfond för fisket såsom herr Åberg föreslår i sin motion nr 631. Jag vet att de svenska fiskarna gärna skulle se att de fick samma möjligheter som sina kolleger i Norge, där man "ligger längre fram" med utjämningsmöjligheterna.

Med dessa få ord yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen av herr Magnusson m. fl.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Ytligt sett kan det tyckas som om det enda som skiljer utskottsmajoriteten från reservanterna är uppfattningen om hur pass fort en utredning skall ske av företagens möjligheter att få använda nya resultatutjämningsmetoder. Reservanternas krav på att företagsskattebered-

ningen skall utreda möjligheterna till en allmän öppen resultatutjämning genom olika slag av konton är såvitt jag kan förstå redan tillgodosett. Det ingår nämligen i beredningens direktiv att undersöka vidgade möjligheter för avsättningar enligt investeringsfondernas modell även till andra ändamål än dem som är tillåtna i dag med konjunkturinvesteringssfonderna. Jordbruksbeskattningen är visserligen, som herr Josefson sade, undantagen i direktiven, men inte i annan mån än att det skall vara speciella regler härför. Vi försöker ändå att få precis samma regler för jordbrukarna såsom rörelseidkare som för alla andra rörelseidkare.

Utskottsmajoriteten, som har försökt sätta sig in i företagsskatteberedningens direktiv, finner det tämligen omöjligt för beredningen att med förtur bryta ut vad reservanterna vill. Just avskrivningsmöjligheterna och konsolideringsmöjligheterna är något av en hörnsten i vad beredningen har att syssla med.

Dagens företagsbeskattning är sammansatt av en hel massa element, som knappast kan behandlas var för sig, ett förhållande som också har uppmärksamrats i direktiven. Dit hör i första hand naturligtvis skattesatsernas höjd vid den nettoinkomst som till slut blir kvar. Men dit hör naturligtvis också alla de konsolideringsåtgärder som får vidtas i ett företag innan nettoinkomsten framräknas.

En viktig del av direktiven tar upp balansgången mellan det önskvärda i en stark utveckling av näringslivet, även om det sker med lånta skattemedel, och det förhållandet att skattereglerna också måste användas för att nå en rättvis fördelning av såväl människornas inkomster som deras förmögenheter.

Utskottsmajoriteten kan inte förstå det rimliga i att med förtur bryta ut en del av företagets inkomstbeskattning utan att göra någonting åt andra delar som hänger samman därmed. Jag är medveten om att det på andra områden förekommer skatteprovisorier. Men jag tycker inte att detta är ett förhållande, som berättigar till flera provisorier, vilka inte är absolut nödvändiga. Även om beredningen skulle kunna åstadkomma ett provisorium på detta område, måste provisoriet förmodligen ändras när beredningen till slut kan se helhetsbilden om ett eller annat år.

Därmed är jag inne på sakfrågorna. Jag har själv aldrig riktigt förstått det legitima behov som har förelegat av nya konsolideringsregler utöver dem som i dag finns. Jag kan tänka mig att det kan vara berättigat med olika former av omläggningar och förenklingar. Men det finns enligt min uppfattning egentligen inte något behov av att utöver vad vi nu har bygga på med ytterligare fondavsättningar o. d. De ledamöter som har talat i detta ärende före mig har inte heller kommit med några som helst konkreta exempel som har kunnat övertyga mig om någonting annat.

Låt mig något syna vilka konsolideringsmöjligheter som står till buds för företagarna i nuläget. Den viktigaste är givetvis nedskrivningen av lagervärden så att endast 40 procent behöver tas upp. Maskiner och inventarier kan avskrivas på några få år och betydligt snabbare än vad den fysiska förslitningen skulle medge. Även i fråga om fastigheter finns möjligheter

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämning
vid beskattningen*

till viss konsolidering, och de företagare som driver sin verksamhet i form av aktiebolag eller ekonomiska föreningar kan dessutom göra avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning och på det sättet skaffa sig ännu större skattekrediter.

Jag tror knappast att de som har verkliga företagarincome blir lidande i nuläget, utan de kan med olika konsolideringsmöjligheter fördela inkomsten jämnt mellan åren efter nästan eget val. Fisket utgör heller inget undantag. Fisket har oerhört dyrbar materiel, och eftersom man får skriva ner de dyra fiskebåtarna på ett mycket litet antal år finns det mycket goda konsolideringsmöjligheter också hos den näringen. Jag tror knappast att det finns behov av flera.

Reservanterna anser att dessa skattekrediter i huvudsak bara kommer de stora företagen till del. Jag tror inte att så är fallet, utan skattekrediterna kommer alla företag till del, stora som små. Och de företag som inte är lönsamma, utan där hela vinsten går åt till företagarens försörjning, har ju heller inget större behov av skattefria avsättningar. Vidare kan det inte vara rimligt att en vinst, som från början varit relativt hygglig, genom olika transaktioner och avsättningar på ett fiktivt sätt skall minskas ner till en så låg nivå att företagaren blir berättigad till olika slags behovsprövade förmåner av social karaktär.

Jag har som sagt en känsla av att reservanternas företrädare här inte kunnat ta fram något exempel som ger belegg för att utjämningsmöjligheter saknas. Herr Josefson talade om jordbrukarna – de behandlas för övrigt i en motion – och menade att vissa av dem inte har några utjämningsmöjligheter. Låt mig då något närmare granska jordbrukarnas situation. De som har djur har en kolossal möjlighet att utnyttja varulagerreserven. Djuren betraktas ju som ett varulager, vilket alltså får skrivas ner till 40 procent av värdet. För en konsolidering på exempelvis 100 000 kronor, varav hälften kan beräknas vara skatteskuld, behövs inte någon större gård. Det är en oerhörd konsolideringsmöjlighet. För en lantbrukare som ägnar sig endast åt spannmåls- och annan växtodling är möjligheterna något mindre, det medger jag, men fullt tillräckliga för att jämna ut tillfälliga svängningar i inkomsterna. Helt utan lager är de nämligen inte vid bokslutstillfället, utan ett litet lager har de alltid. Och med tanke på vad dagens maskinpark och inventarieuppsättning kostar i ett modernt lantbruk blir den obeskattade reserven även i ett kreaturslöst lantbruk högst betydande.

Det här gäller naturligtvis i första hand de jordbruk där redovisningen sker efter bokföringsmässiga grunder, men då alla jordbrukare har full frihet att använda den metoden – och dessutom riksdagen har beslutat att det skall bli en obligatorisk övergång efter ett visst antal år – så kan vi enligt min uppfattning helt bortse från dem som tillämpar kontantprincipen.

Här har nämnts små serviceföretag, konsulter och andra som inte har några nämnvärda lager, maskiner eller inventarier. Helt utan utjämningsmöjligheter är inte de heller. Fakturorna kan mycket väl regleras i tiden, såväl när det gäller halvfärdiga som färdiga produkter. En känd advokat sköt upp ett avsevärt belopp – jag tror att det var 700 000 kronor – från

Onsdagen den
23 oktober 1974.*Resultatutjämning
vid beskattningen*

ett år till ett annat. Även små konsultföretag har möjligheter att på det sättet göra justeringar mellan åren.

Sedan kan man rent principiellt ställa frågan: Varför skall den som betecknas som företagare men som ändå inte löper några risker för prisfall – och det gör inte konsultföretagen – eller risker för kundförluster och som inte har några omkostnader för maskiner o. d. kunna skaffa sig skatteskulder eller utjämna progressionen, när de som betecknas som löntagare inte har den ringaste chans härtill? Vi har näringsfrihet här i landet, men jag tycker inte att vi genom att tillskapa skattefördelar skall locka löntagarna att göra om sina inkomster till företagarincome. Det är också ett naturligt krav att skatten skall vara lika hög för alla grupper av medborgare med lika stor inkomst.

Såvitt jag kan förstå har ingen av reservanterna helhjärtat ställt sig bakom motionskravet om progressionsutjämning för alla, och det kan jag förstå och också vara tacksam för. Någoting sådant skulle slå sönder kalenderåret som skatteenhet och torpedera den sunda principen att skatten skall betalas i samband med att inkomsten intjänas och skattekraften föreligger. De skönhetsfläckar som vidlådit vårt skattesystem i det här avseendet har också i stort sett tvättats bort. Om inkomsten skall beskattas ett år men har intjänats under flera år, får förordningen om ackumulerad inkomst användas. Gäller det skogstillväxt för flera år som avverkas på en gång, kan insättning på skogskonto göras. Jag kan anföra flera exempel, om det behövs. Har någon skattskyldig fått ett sammanlagt underskott i sin deklaration ett år, så kan detta underskott dras av sex år framåt i tiden. Därmed anser utskottsmajoriteten att rättvisekraven blir tillgodosedda i mycket hög grad.

Varje undantag från generella skatteregler ökar möjligheterna till obefogad skatteflykt, och därför anser utskottsmajoriteten att vissa spärrar måste till. Enligt den uppfattningen måste det vara ett rätt rimligt krav för utnyttjande av förlustavdrag att deklarationsplikt förelegat och också fullgjorts under förluståret liksom att uppkommen förlust i ett företag inte skall bli handelsvara. De som skall utnyttja avdraget skall vara samma personer som åsamkats förlusten eller deras arvingar.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet i betänkandet nr 42.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Herr Wärnberg har radat upp en hel del olika metoder för att fördela ojämna inkomster, och visst finns det många sådana möjligheter. Jag har t. ex. i min bänk ett tidningsurklipp som visar att socialdemokratiska estradörer har lyckats nedbringa sina inkomster med flera hundra tusen kronor, men alla har inte de möjligheterna och tillgång till de kontanter som erfordras för att åstadkomma sådana reduceringar i sin beskattning. Vad vi åsyftar är precis det som herr Wärnberg själv krävde, nämligen att man skall försöka åstadkomma att skatten blir lika för alla. Vi vill att de mindre företag som inte kan använda de nuvarande avskrivningsreglerna skall få möjlighet till detta. Men vi har inte sagt att det bara skall vara

fråga om dem. Utredningskravet innebär önskemål om en allmän progressionsutjämning, så att det kan bli möjligt för vem som helst som har en mycket ojämn inkomst att få göra en utjämning. Utredningen får visa vart-hän ett sådant förslag så småningom kan komma att leda.

Detta är vad det gäller, men herr Wårnberg talar här om skattekrediter, precis som om man kunde betrakta de bruttotillgångar som finns i företagen vid bokslutstillfållena såsom redan intjänade pengar. Naturligtvis måste företagen ha möjligheter att göra avskrivningar exempelvis på sina fordringar i den mån dessa inte är helt säkra. Lika självklart är det väl också att de produkter som företagen har framställt ingalunda innebär någon vinst förrän i det ögonblick man har sålt sina produkter. Av den anledningen är det nödvändigt att göra avskrivningar för att på det sättet skapa stabilitet och styrka i näringslivet. Det är denna metod som gjort att det svenska näringslivet kunnat stå emot en hel del påfrestningar. Och när det nu återigen läggs nya bördor och stålls nya krav på företagen är det nödvändigt att i någon mån också försöka se till att det finns tillräckliga garantier för att vederbörande företag har möjlighet att skapa den grundval på vilken det även i fortsåttningen skall bygga en säker framtid för sina anstållda. Det är det som problemet gäller.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag vågade i mitt anförande nyss antyda att herr Wårnberg skulle komma att göra en lång uppräkninng av de möjligheter till resultatutjämning som faktiskt redan finns. Och det gjorde han också, med den utomordentliga sakkunskap som han besitter. Jag vill gärna säga att han så långt jag kunde förstå till alla delar hade rätt i det han sade. Under en förutsåttning – att företagen, som utnyttjar dessa möjligheter, bedriver en verksamhet som löper genom åren på ett normalt sätt. Men det gör den inte hos alla företag. Jag kan bara ta ett exempel från fisket – man skulle också kunna anföra exempel från kustsjöfarten – där en person har en båt som är fullständigt avskriven. Båten har kostat 700 000–800 000 kronor en gång i världen. Denna person skulle behöva skaffa en ny båt. Han vågar inte fatta något sådant beslut kanske därför att han blivit till åren kommen eller av något annat liknande skål. En ny båt kostar 8–10 miljoner kronor. Så kommer det ett år då han får mycket hög avkastning av fisket. Han har då inte någon möjlighet att göra avsåttningar så att han får en utjämning för de kommande åren. Han har nämligen inga avskrivningsobjekt. Han skulle behöva både driftsregleringsfond och möjlighet att skattefritt avsätta till en investeringsfond, en möjlighet som redan står till buds för motsvarande yrkeskategorier i Norge. Det är alltså bl. a. under sådana extraordinåra förhållanden som möjligheten till skattefria fondavsåttningar behövs.

Det är därför som vi inom folkpartiet vill att ett system för skattefria fondavsåttningar skall utarbetas med förtur.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Av herr Wårnbergs anförande framgick hur pass olika möjligheterna är för företagare av olika slag att göra avsättningar för framtiden. Ett av motiven för motionärer och reservanter är just att skapa något större rättvisa och likställighet mellan olika företagstyper. Jag har inte på något sätt bestritt att man på vissa områden i dag har mycket stora möjligheter härvidlag. Jag sade också beträffande jordbruket att det framför allt är de vegetabilieproducerande jordbruken som har mycket begränsade möjligheter att utnyttja avskrivningsreglerna för att få någon utjämning.

Det är klart att det finns ett värde i maskinparken, men jag vill här säga att det är ett värde som ganska snabbt sjunker i den mån maskinerna gnags av tidens tand – nästan oberoende av i vilken utsträckning de används. Därför skall man nog inte med alltför stort eftertryck tala om möjligheterna att över maskinparken åstadkomma någon större utjämning.

Däremot skulle rätten att avsätta till utjämningskonto skapa förutsättningar att inte bara göra avskrivningar *sedan* en maskin anskaffats utan att också ett eller annat år tidigare skjuta på beskattningen av ett visst belopp som skulle användas när en maskin eller andra inventarier anskaffas.

Även för de mindre företagen liksom för de medelstora familj jordbruken har kostnaderna för maskinanskaffning i dag fått sådan omfattning att det är nödvändigt att på något sätt skapa bättre förutsättningar att klara av sådana investeringar. Därvidlag anser jag att utjämningskontot är en betydelsefull faktor som bör kunna införas.

Herr Wårnberg framhöll också skogskontot – om jag förstod honom rätt – såsom något ganska värdefullt. Det är också därför som vi motionärer vill att man skall utreda möjligheten att göra den utvägen tillgänglig för större grupper. Det är inte fråga om någon skattebefrielse utan om skatteutjämning.

Herr Wårnberg anförde ett exempel på att utjämningskonto inte skulle vara befogat. I och med att reservanterna inte har yrkat på något direkt beslut i dag utan anser att frågan skall hänskjutas till företagsbeskattningsutredningen har man ju även fått denna möjlighet att bedöma om det behövs göras några eventuella begränsningar.

Herr WÅRNBERG (s):

Herr talman! Mitt huvudargument i den här frågan gäller huruvida utredningen om de speciella resultatutjämningskontona skall brytas ut från de övriga delarna av företagsskatteberedningens olika element när man försöker få fram en skatteenhet av det hela. Det är det utskotts majoriteten tycker att vi inte skall göra. Majoriteten har inte gått emot omläggningen till någon sorts resultatkonto – om det skulle vara lämpligare än de möjligheter som i dag finns, och som jag tidigare uppräknat, att göra resultatutjämning. Vi har alltså inte tagit ställning i sakfrågan som sådan. Det kan mycket väl tänkas att den resultatutjämning som sker i dag är på tok för gynnsam för vissa företagare och kan behöva beskåras, medan den i andra fall är för litet gynnsam och kan behöva utökas.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämnings
vid beskattningen*

Vad jag har velat framföra med min uppräknings är att de eventuella orättvisorna i detta fall är av den arten att det inte är någon ko på isen. De här reglerna behöver inte brytas ut och omarbetas ett eller två år innan beredningens slutprodukt läggs fram. Det är det jag har försökt förklara. Men när vi sedan kommit in på frågan varför de här reglerna inte behöver brytas ut har någon anfört att jag har fel. Jag vill rätta både mig och den som har angripit mig med att säga att jag inte har någonting emot att avskrivningar i dag sker i vissa fall. Om en företagare har förlustrisk är det självklart att han också skall ha avskrivningsmöjligheter – och det har han också. Den företagare som kan styrka att han löper risk att förlora sina pengar får skriva av, och ingen har sagt att vi skall ta bort den regeln. Men om nu den möjligheten finns och om företagaren inte har maskiner, lager, inventarier e. d., varför skall han då ha ytterligare möjligheter, utöver att förskjuta fakturorna, att skaffa sig skattekrediter? Om han varken har maskiner, inventarier, lager eller någonting annat han kan förlora pengar på måste man säga att han i sin skattesituation står oerhört nära en löntagare, och man kan fråga vad han skall ha utjämningsregler till annat än att utjämna inkomsterna mellan åren. Jag hävdar att företagaren därvidlag redan har en viss möjlighet som inte löntagaren har, nämligen att förskjuta fakturorna för halvfärdiga och färdiga tjänster.

Herr Magnusson i Borås tycks vilja påstå att det inte finns någon större skattekredit till företagarna. Det finns, enligt min uppfattning, en jättestor skattekredit i dag, en helt horribel skattekredit. Jag tror att det i det här landet förekommer att ett enda företag har en latent skatteskuld på 1 miljard kronor. Detta gäller de riktigt stora företagen. Jag vill hävda att den sammanlagda skatteskulden hos landets företagare i dag ligger i den storleksordningen att den motsvarar fyra fem års sammanlagda inkomstskatter. Ungefär så stor är den sammanlagda skatteskuld som företagarna har till samhället. Det är en skatteskuld som förmodligen aldrig kommer att inlösas, utan företagarna kommer att skjuta den framför sig undan för undan. Detta är den konsolideringsmöjlighet som vi velat skapa åt företagen för att ge trygghet åt sysselsättningen, precis som motionärerna begärt. Ingen har tänkt beskära dessa möjligheter eller ta några radikala grepp, men vi vill inte bryta ut dessa bestämmelser och skapa en ny utjämnings- och konsolideringsmöjlighet utan att ta hänsyn till helheten.

Jag återkommer nu till frågan om fiskarna. Herr Hörberg säger att en fiskare kanske har en båt som är värd 700 000 à 800 000 kronor och som är nedskrivna till noll. Vilken jättelik konsolidering har inte den fiskaren skaffat sig! Jag anatar att båten inte är värd noll utan har ett mycket stort värde. Den här fiskaren har alltså redan skaffat sig en jättelik konsolidering, och om han tänker fortsätta fiska beställer han förmodligen en ny båt. Det är då inte nog med att han får börja avskriva båten omedelbart utan han får t. o. m. börja skriva av på kontraktet om köp av båten. Så pass gynnsamma är bestämmelserna. Den dag fiskaren lägger ut en beställning på den nya fiskebåten får han omedelbart "klippa av" 20 procent som omkostnad i rörelsen.

Finns det då något ytterligare behov av konsolidering i den näringen? Vad jag tror att näringen behöver i stället för förbättringar av konsolideringsmöjligheterna är större inkomster för att fiskarna skall kunna klara sig. Konsolideringsmöjligheterna är verkligen stora redan i dag.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag är tacksam för de erkännanden herr Wärnberg i sitt sista anförande gjorde av att det behövs en hel del konsolideringar i näringslivet. Vad sedan gäller frågan om det finns anledning att nu bryta ut progressionssystemet och att lägga fram ett förslag beträffande detta före det stora förslaget tror jag att det finns ett bevis för att detta behövs, nämligen bl. a. att en utredning redan tidigare har utarbetat ett förslag till ett sådant system. Att det sedan inte har förverkligats av riksdagen är ju en annan sak. Jag tror också att man kan anföra en hel del exempel som talar för en sådan lösning.

När herr Wärnberg talar om att företagen har en stor skatteskuld gör han sig skyldig till den fortsatta felaktiga uppfattningen att som skatteskuld betrakta just de reserver om vars nödvändighet för konsolidering av näringslivet både han och jag i våra tidigare anföranden tydligen varit ense om. Då är det inte fråga om några skatteskulder utan om något som ännu inte är intjänat. Av den anledningen kan inte heller statsmakterna beskatta dessa pengar. Det är först i det ögonblick som man förvandlat lager, fordringar eller vad det är fråga om till rena kontanter som skatten kan utkrävas.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Herr Wärnberg har ändrat litet på det exempel som jag anförde. Det var fråga om en nedsliten fiskebåt. Om ägaren till denna önskar fortsätta med fisket beställer han en ny båt för några miljoner kronor och kan då, om han har en tillräckligt hög inkomst, göra stora avskrivningar. Det är riktigt, och det känner jag väl till. Men det var inte det exemplet som jag nämnde, utan det avsåg en fiskare som har en nedsliten och tämligen värdelös båt och som av åldersskäl inte vågar göra en nybeställning utan tänker avveckla rörelsen. Under sitt sista fiskeår får han en mycket hög inkomst av fisket och skulle då behöva en möjlighet till fondavsättning för att utjämna inkomsten kommande år. Någon sådan möjlighet har han dock inte.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag tycker att herr Magnussons i Borås matematik är litet konstig. Säg t. ex. att en företagare i dag köper in varor för 100 000 kronor och drar av denna summa, som han naturligtvis får göra, i inkomstdeklarationen. Om han sedan uppger att varorna inte är värda mer än 40 000 kronor, minskar han därigenom sin inkomst med 60 000 kronor. Är inte det en skatteskuld, vet inte jag vad skatteskulder är. Varan kan ju säljas precis när som helst. Bli det risk för prisfall, så att varorna inte blir värda de 100 000 kronor han betalade när han köpte dem, får han göra ytterligare

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Resultatutjämning
vid beskattningen*

nedskrivningar för att komma fram till varornas verkliga värde.

Jag tänkte först inte bemöta herr Magnusson som nämnde några socialdemokratiska företagare – jag vet inte vilka – men jag skall ändå göra det. Jag vill säga att jag inte har tänkt försvara några socialdemokratiska nedskrivare. Vi skall ha klart för oss att alla följer samma skatteregler. Jag har talat om skattereglerna och har inte angräpat några borgerliga eller socialdemokratiska företagare.

Vi kan vidare självfallet återkomma till fiskebåtarna. Om man har skrivit ner sin båt till noll, trots att den fortfarande har ett stort värde, men har goda inkomster och inte vet om man skall skaffa sig en ny båt eller inte, får man självfallet betala skatt, om man utnyttjat alla sina konsolideringsmöjligheter. Men om man har bestämt sig för att köpa en ny båt och även har tecknat kontrakt på en sådan, har man hur stora avskrivningsmöjligheter som helst och bestämmer själv hur stor skatten skall bli framöver.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag har inte talat om några socialdemokratiska företagare. Jag nämnde att några estradörer hade lyckats nedskriva sina inkomster med några hundra tusen kronor, men jag sade att det inte är alla som har tillgång till så mycket kontanter att de kan åstadkomma någonting sådant.

Sedan tar herr Wårnberg ett exempel, och det är klart att man kan göra det, men frågan är ju hur det här varulagret har bearbetats. Man vet inte i vilken mån det går att sälja varorna vidare förrän de är sålda, och det är därför vi har det här konsolideringssystemet, som innebär att man skall kunna göra avskrivningar inte bara på råvaror utan också på färdiga varor och på fordringar.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 42 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 158

Avstår – 1

§ 7 Vidgad rätt till insättning på skogskonto

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 43 i anledning av motion om vidgad rätt till insättning på skogskonto.

Herr PETERSSON i Ronneby (c):

Herr talman! Min motion om vidgad rätt till avsättning på skogskonto har tyvärr inte vunnit skatteutskottets gehör.

Anledning till motionen var erfarenheter från min sysselsättning i bankverksamhet, där man ofta möter det här problemet. Ägare till små skogsarealer har svårigheter att göra rationellare skogsavverkningar utan att vederbörande orimligt drabbas av den progressiva beskattningen. Särskilt hårt drabbade blir äldre skogsägare, som inte själva har möjlighet att delta i eller leda avverkningen utan är helt hänvisade till anställd personal. Då tvingas man ofta arrangera avverkningen med större avverkningsmaskiner, och man får ta ett större uttag på en gång.

I motionen åberopade jag även de rådande skogskonjunkturerna och det stora behovet av både skogsprodukter och arbetstillfällen. Sedan motionen avlämnades har en viss ändring av skogskonjunkturerna skett, men det minskar inte behovet av större möjligheter att göra rationella skogsuttag med större tidsintervaller och detta till trots fördela inkomsten skattemässigt jämnt över flera år.

Denna fråga hör kanske inte till de större eller mera principiella frågorna. Den kan sägas vara en del i den fråga som vi nyss har röstat om. Men den har dock mycket stor betydelse för de människor som ställs inför det här problemet. Då skatteutskottet vid sin avstyrkan av motionen har skött slakten på ett mycket humant sätt genom att hänvisa till skogsbeskattningens framtida utformning så har jag, herr talman, inget yrkande.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr STADLING (s):

Herr talman! De nuvarande bestämmelserna avseende insättning på skogskonto innebär ju bl. a. att uppskov genom avdragsgill insättning på konto under samma beskattningsår får avse högst 60 procent av köpeskillingen för rotsåld skog och 40 procent för köpeskillingen för leveransvirke samt 40 procent av saluvärdet av skogsprodukter som uttagits för förädling i egen rörelse.

Vid flera tillfällen har framställningar via motioner gjorts om höjning av dessa procentsatser. Men riksdagen har i regel avslagit dessa motioner. Undantag har ju bl. a. gjorts när det gällt stormfällningar, snöbrott osv.

Frågan om skogsbeskattningens framtida utformning är som bekant under utredning, och vi förväntar att utredningens förslag kan föreläggas riksdagen inom den närmaste tiden. I avvaktan på remissinstansernas yttranden och finansdepartementets slutgiltiga förslag är skatteutskottet inte nu berett att

*Vidgad rätt till
insättning på
skogskonto*

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Tillsättande av en
skatterättviseut-
redning*

tillstyrka motionärens krav på rätt till ökad insättning på skogskonto utan avstyrker de i motionen framförda yrkandena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Tillsättande av en skatterättviseutredning

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 44 i anledning av motioner angående en skatterättviseutredning.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det skall här handla om skatterättvisa – dvs. om någonting som inte finns. Det heter så vackert att vi skall i detta land betala skatt efter skatteförmåga, men i själva verket betalar vi efter förmågan att deklarerat och förmågan att anlita experter på skatteflykt och experter på att formellt reducera skatteförmågan. Det är ju miljarder – hur många vet vi inte, men det är åtskilliga miljarder – som varje år skatteflyktas och skattefuskas bort.

Vi skall bara inte tala om rättvisa och jämlikhet i beskattningen; det låter närmast som ett håån. Och det gör det naturligtvis allra mest i öronen på dem som har till uppgift att i praktiken se till att reglerna i vår skattelagstiftning följs. Det förekommer att man får lov att verkställa införsel i lönen för personer som har en mycket låg inkomst men som råkat få någon liten kvarskatt – man får alltså varje månad eller vecka ta en del pengar ur sådana småinkomsttagares lilla lön. Det händer också att pensionärer, som har råkat få kvarskatt därför att de haft en liten sidoinkomst men som absolut inte har någon skatteförmåga, kommer upp och vill betala sin kvarskatt. Man skulle ha lust att säga till dem: Strunta i att betala det här! Men det gör man alltså inte, för det får man inte göra.

Det är illa att man skall behöva uppleva detta samtidigt som man bevittnar att höginkomsttagare med mycket stora inkomster men mycket låga skatter lever flott och obekymrat vidare på de skatteförhållanden som vårt skattesystem innehåller.

Det finns ju tyvärr, herr talman, ingen samvetsklausul för kronofogdar – det finns det bara för biskopar, som dessutom i vissa fall använder den för att diskriminera och förödmjuka kvinnokönet. Men det skulle kanske behövas en samvetsklausul på andra områden i samhället.

Som jag ser det borde det vara en samvetsklausul för hela samhället att åstadkomma rättvisa och jämlikhet inom beskattningen. Det behövs krafttag i det avseendet. Jag har nu alltså motionerat om att man skulle tillsätta en skatterättviseutredning som skulle ha som enda uppgift att se till att vi fick den rättvisa och jämlikhet vid beskattningen som alla vettiga och hederliga människor eftersträvar.

Förslaget avvisas av utskottet med att vi har så många utredningar som gäller skatten. Men den utredning jag föreslagit skulle faktiskt bara inriktas på att skapa rättvisa. Jag menar att om man tillsatte en sådan utredning och där placerade människor som upplever de här orättvisorna mer än andra – det är alltså rättsligt utbildade människor i domstolar, det är åklagare och det är kanske också kronofogdar som måste hålla i skaftet när yxan skall gå – skulle man kanske kunna komma fram till någonting som hyfsade problematiken.

Men utskottet vill alltså inte vara med om detta, och att kämpa ensam mot ett enigt utskott tjänar föga till. Jag tänker därför inte yrka bifall till min motion. På sikt är det kanske också så att enda sättet att få någon hyfsning på detta är att införa ett radikalt nytt skattesystem. Och jag skulle vilja vädja till alla vettiga och hederliga skattebetalare och alla politiker, som inser att vi inte kan fortsätta på den här vägen, att försöka få till stånd ett helt nytt skattesystem, så att vi åtminstone närmar oss den rättvisa och jämlikhet som vi eftersträvar.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Sjöholm om att rättvisa och jämlikhet borde vara honnörsord i vårt skattesystem samt att skattemoralen är låg, i varje fall inom vissa folkgrupper i vårt land. Jag vill emellertid ändå inte sätta den stämpeln på alla skattebetalare. Men om man kunde konstruera ett hundra procentigt rättvist skattesystem och därigenom skapa en hög skattemoral, så skulle säkert alla svenska medborgare hälsa detta med stor glädje.

Det finns väl knappast några frågor som har diskuterats så intensivt som skattefrågorna, framför allt då av ledamöterna här i riksdagen och i pressen. Alla i vårt land vill ha en så god service som möjligt, men när det gäller att solidariskt vara med och betala för den servicen börjar en hel del av medborgarna att knorra. I alla politiska partier har man också skrivit motioner i skattefrågor, och de motionerna har behandlats av riksdagen. Vi har sett exempel på det för en stund sedan. Vidare har det tillsatts utredningar och skrivits propositioner, men trots detta har klagovisorna över det orättvisa skattesystemet inte avtagit i styrka. Jag tror inte heller att alla blir nöjda så länge vi har olika uppfattningar rörande innebörden av begreppet jämlikhet. De politiska partierna har olika värderingar i den viktiga frågan. Jag anser dock att vi först måste lösa den frågan. Är det t. ex. jämlikhet att en del människor tjänar flera hundra tusen kronor medan andra bara tjänar något tiotal tusen kronor? Eller är det jämlikhet att en del människor bor i flotta lyxvillor och andra knappast har en bostad?

Vårt skattesystem har varit och är föremål för kontinuerlig översyn i många olika avseenden, och det kan vara skäl i att till kammarens protokoll få antecknat vad som har gjorts eller vad som är på gång i skattefrågan. Efter det att allmänna skatteberedningen avgav sitt betänkande 1964 (SOU 1964:25) har bl. a. följande utredningar avgivit sina betänkanden: aktievinstutredningen (SOU 1965:72), familjeskatteberedningen (Stencil Fi 1969:4 och 5), företagsskatteutredningen (SOU 1968:26), skogsbeskattningen (SOU

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Tillsättande av en
skatterättviseut-
redning*

1969:30), kapitalsskatteberedningen (SOU 1969:54 och SOU 1971:46), jordbruksbeskattningskommittén (SOU 1971:78) m. m.

Jag kan tillägga att några av dessa utredningar har lett till ändrad skattelagstiftning.

Vidare kan nämnas punktskatteutredningen (Fi 1970:37), företagsskatteutredningen (Fi 1969:1) och skatteutredningen om periodiskt understöd (Fi 1970:61).

Vidare har vi nu ett antal stora skatteutredningar i arbete, bl. a. företagsskatteberedningen och den stora utredning med 13 parlamentariskt tillsatta ledamöter som herr Brandt sitter som ordförande i. Slutligen har Kungl. Maj:t också uppdragit åt riksskatteverket och statskontoret samt några länsstyrelser att bilda en arbetsgrupp och företa en översyn av skatteadministrationen.

Med hänsyn till vad jag här anfört och med tanke på de parlamentariska utredningarnas sammansättning tycker jag inte att man kan beskylla regeringen för underlåtenhet att ägna sig åt skattefrågorna. Jag vill också göra det påpekandet att det år 1973 väcktes många riksdagsmotioner om skatteflykt och skattefusk, och i ett flertal motioner begärde man en översyn av skattesystemet m. m.

Herr Sjöholm hemställer i sin motion nr 18 år 1974 att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en skatterättviseutredning och att denna tillsätts skyndsamt. Utredningen skulle få till uppgift att framlägga förslag om sådan ändring i skattesystemet och skattelagstiftningen att rättvisa och jämlikhet uppnås. Herr Sjöholm påtalar att rättvisa och jämlikhet inte existerar inom beskattningen. Skatteflykt och skattefusk florerar, och skattemoralen är låg. De hederliga får betala för de oärliga. Som jag tidigare sade håller jag med herr Sjöholm om detta. Utskottet tror också att alla politiska partier kan ställa sig bakom önskemålet att åstadkomma rättvisa på detta område. Men olika samhällsgrupper har olika meningar om vad som är skatterättvisa. Det är den frågan vi måste diskutera och lösa.

Utskottet påpekar att varje utredning som pågått eller pågår på skatteområdet har i uppdrag att undanröja möjligheter till skatteundandragande eller att rätta till snedvridningar som inte kunnat förutses vid reglernas införande. Och motionären kan inte förneka att stora framsteg gjorts i kampen mot skatteflykt och skattefusk.

Personligen tycker jag i likhet med en insändare i en tidning att skattemoralen är under all kritik. Som jag ser det borde det finnas möjligheter att införa ett annat skattesystem som till en del löser dessa problem. Man skulle kanske kunna beskatta naturrikedomarna på ett helt annat sätt än nu – kanske också hårdare – och även produktionen. Men med hänsyn till att så många ambitiösa politiska sakkunniga och experter – och dit räknar jag också herr Sjöholm – redan verkat eller verkar på detta viktiga område tror inte utskottet att motionärens förslag om ytterligare en utredning skulle kunna lösa det här problemet. Vi får väl vänta och se vilket resultat de pågående utredningarna kommer till och sedan återkomma.

Vi måste hjälpas åt att reparera de fel och brister som finns i de förslag

som framläggs. Det är riktigt som herr Sjöholm sade för en liten stund sedan att detta är en samvetssak och att vi måste ta krafttag på detta område – jag håller fullständigt med om det. Men är det inte så att de som anlitar skatteexperter gör det, inte för att få reda på hur mycket de skall betala i skatt enligt lagen utan för att få veta om det finns något kryphål så att de inte behöver betala så mycket. Det är beklagligt att det är på det viset.

Jag tycker alltså att vi kan avvakta utredningarnas resultat. Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Bara några få ord.

Jag tycker att regeringen har gjort på tok för litet i detta avseende – det är min bestämda övertygelse.

Herr Wikner säger att vi inte vet vad skatterättvisa är. Jo, det tror jag vi kan definiera ganska väl. Skatterättvisa är att var och en deklarerar för den inkomst han har haft och sedan betalar den skatt som utgår. Svårare är det inte.

Den utredning jag föreslår är inte en utredning som alla de andra som herr Wikner talar om och som vi har haft så många av. Den utredning jag talar om skulle ha ett annat syfte och se annorlunda ut. Den skulle göras av folk som har upplevt skatteförhållandena på nära håll, så att säga sett dem i närbild.

Sedan gav sig herr Wikner in på ett mera vidlyftigt resonemang om jämlikheten i samhället och frågan huruvida det vore rättvist att somliga kan tjäna 100 000 kronor medan andra bara tjänar 15 000. Det där kan man ju ha olika meningar om, men vi kommer naturligtvis aldrig ifrån sådana förhållanden. Vi kan aldrig införa en lagstiftning om att alla skall ha samma inkomster – det hoppas jag vi slipper! I och för sig tycker jag inte det är något fel att någon tjänar 100 000 – det finns många som har gjort skäl för den inkomsten och som därigenom har berett många andra människor arbete, så att de tjänar hyggligt. Det viktiga är dock att de skall betala skatt för sin inkomst; det är ju det vi talar om här. Då kan man dessutom säga att den som tjänar 100 000 kronor får betala en rätt stor summa i skatt – som går till folkhushållet – där han alltså bidrar med en rundligt tillmätt summa för sociala utgifter och allt annat som samhället ordnar och som jag är en stark anhängare av att samhället skall ordna för medborgarna. – Men den här debatten skulle inte handla om detta utan om skatterättvisa, som innebär att var och en deklarerar hela sin inkomst och betalar den skatt som skall erläggas.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag tog exemplet med 100 000-kronorsinkomsten och dem som har lägre inkomster som en ännu större fråga – och ett problem som jag tycker vi bör lösa, om vi skall kunna nå jämlikhet. Här bör vi visa

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk m. m.*

solidaritet. Det är klart att vi inte kan lösa det problemet i skatteutskottet, utan det ligger väl mera på ett annat plan, kanske på det fackliga planet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 45 i anledning av motioner beträffande vissa informationsfrågor rörande beskattningen.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 10 Åtgärder mot skatteflykt och skattefusk m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 46 i anledning av motioner beträffande åtgärder mot skatteflykt och skattefusk m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna 1974:618 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s), 1974:938 av fru Bergander m. fl. (s), 1974:1205 av herr Bergqvist m. fl. (s) samt 1974:1222 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde tillsättandet av en utredning med uppdrag att skyndsamt utarbeta och framlägga förslag till åtgärder mot skatteflykt och skattefusk.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:618,
2. motionen 1974:938,
3. motionen 1974:1205,
4. motionen 1974:1222.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! I motionen 1205 år 1974 krävs två saker, nämligen för det första att man skall öka den tid som i vanliga fall står myndigheterna till buds för att väcka fråga om eftertaxering och för det andra att preskriptionstiden för vissa skattebrott skall höjas från fem till åtta år. Syftet är naturligtvis att skapa bättre förutsättningar för att bekämpa skattefusk och skatteflykt.

Utskottet ser i och för sig allvarligt på problemen. Dessutom finns det en utredning som skulle kunna behandla dessa frågor, nämligen utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen. Till den utredningen vill jag skicka en hälsning med en varm förhoppning om att den verkligen utnyttjar möjligheten att effektivisera skattelagarna och att den därför kommer med ett

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk m. m.*

förslag på de punkter som vi har aktualiserat i motionen.

Med den förhoppningen skulle jag ha kunnat sluta mitt anförande, men jag måste också påpeka att motionen 1205 inte fått en alldeles korrekt behandling av skatteutskottet. I reciten på s. 3 och 4 påstås felaktigt att vår motion föreslår att de förlängda preskriptionstiderna skulle ges en i tiden bakåtverkande kraft. Man erinrar om att någonting sådant inte går för sig enligt den nya grundlagen.

Jag vill slå fast att motionärerna aldrig lekt med tanken att preskriptionstiderna för skattebrott skulle förlängas retroaktivt. Som ledamot av konstitutionsutskottet har jag helt enkelt inte kunnat undgå att lära mig vad som står i den nya grundlagen i detta fall. Inom parentes vill jag säga att när man i betänkandet hänvisar till en paragraf i det här fallet, har man fått tag på en paragraf som handlar om utrikesnämnden och inte på något sätt berör retroaktiv lagstiftning. Den lydelse som utskottet återger av stadgandena om retroaktiv lagstiftning är inte den som står i den nya regeringsformen, utan den är i själva verket tagen ur ett gammalt utredningsförslag från 1972, vilket numera saknar all aktualitet.

Att använda grundlagen för att slå ihjäl motionen är inte särskilt lyckat, speciellt som man inte riktigt tycks veta vad det står i den nya grundlagen.

Yrkandet i motionen är också solklart på den här punkten. Där hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag till ändring av 14 § i skattebrottslagen, så att preskriptionstiderna för brott enligt 2, 3, 5, 7, 8, 9 och 10 §§ höjs från fem till åtta år". Vad händer om riksdagen i dag beslutar bifalla det yrkandet? Skulle det då bli en retroaktiv lagstiftning? Skulle det bli en kollision mellan det kravet och vedertagna rättsprinciper? Självfallet inte. Det blir en ändring i nu gällande skattebrottslag. Den ändringen gäller framåt i tiden, och det är precis vad vi motionärer avsett.

När det däremot gäller det andra yrkandet, att förlänga tiden för eftertaxering, har vi tänkt oss att det även skulle kunna få en i tiden bakåtverkande effekt. Innan vi ställde det kravet kontaktade vi jurister på området och frågade: "Strider det mot vedertagna juridiska principer?" Vi fick svaret: "Det finns en lång rad ekonomiska författningar med retroaktiv verkan. Det finns olika uppfattningar om det lämpliga i de författningarna, men man kan inte hävda att de strider mot modern svensk rättsuppfattning." Och här är det inte fråga om att man i efterhand kommer med ett straff för ett brott, utan det är fråga om att skatt som har förfallit till betalning kan inlevereras till statskassan under en längre tid än för närvarande.

I utskottets skrivning finns tre argument för avslag på motionen. Jag är ledsen att behöva konstatera att det första argumentet är ovidkommande och inte på något sätt berör de krav som förs fram i motionen, att det andra argumentet bygger på en felaktig förutsättning och att det tredje argumentet är en slutsats som dras av det ovidkommande argumentet och den felaktiga förutsättningen.

När det gäller det första, ovidkommande argumentet sägs i betänkandet: "I fråga om mera kvalificerade brott gäller numera enligt skattebrottslagen en preskriptionstid på tio år ---. De av motionärerna åsyftade fallen skulle

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk m. m.*

genomgående ha bedömts som grovt skattebedrägeri om brotten begåtts efter 1971, och någon ändring av preskriptionstiderna för att komma till rätta med sådana brott är alltså inte nödvändig." Men i motionen 1205 har begärts höjning av preskriptionstiden för brott enligt 2, 3, 5, 7, 8, 9 och 10 §§ skattebrottslagen. Utmärkande för dem är att alla har en preskriptionstid på fem år.

Vad gäller det andra argumentet, den felaktiga förutsättningen, säger utskottet att man inte kan biträda förslaget att "ge nu gällande eller eventuellt skärpta preskriptionsregler tillbakaverkande kraft". Jag förstår att det är svårt för utskottet att biträda det förslaget, speciellt som vi i motionen aldrig har fört fram det.

Till sist drar utskottet slutsatsen att motionärernas intressen i huvudsak är tillgodosedda genom nu gällande bestämmelser. På två punkter har vi begärt en förändring i nu gällande bestämmelser. Båda dessa krav avvisas av utskottet. Det är dessa båda förändringar som motionen handlar om. Ändå anser utskottet att våra intressen i huvudsak är tillgodosedda genom att nu gällande bestämmelser behålls oförändrade. Jag ser en präktig cirkel i det resonemanget – kanske också andra gör det!

Herr talman! Det här var en bitter kritik mot att skatteutskottet på felaktiga grunder skjuter sönder en god tanke. Det kan väl också ge oss motionärer anledning till självrannsakan. Motionen är kanske alltför knapphändig. Den har tolkats på ett sätt som inte varit avsikten, och det kan ju bero på oklara och dåliga formuleringar, även om jag tycker att själva att-satserna borde vara svåra att misstolka.

Men det viktiga är naturligtvis inte om en motion faller under bordet eller inte; det avgörande är att de riktiga kraven på effektivare lagstiftning tillmötesgår. Jag vet att utskottets talesman, herr Westberg i Hofors, är med i utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen. Jag tror mig också veta att han är intresserad av att komma till rätta med de problem som vi talar om, och jag hoppas att utredningen skall kunna driva de frågorna till en godtagbar lösning.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I samma takt som skattebördorna ökar för lönarbetarna stiger irritationen över att det finns bärkraftiga grupper som på olika sätt undanhåller inkomster från beskattning. Den vanliga löntagaren får betala skatt på varje intjänt krona. Arbetsgivaruppgiften i början på året ger besked om föregående års inkomst. Avdragen begränsar sig till småsummor för försäkringar, cykelslitage eller bussresor. En betydande del av inkomsten har förbrukats till nödvändiga livsmedel för familjens uppehälle, livsmedel som också är beskattade. När livsmedlen stigit i pris har man tvingats betala skatt också på prisstegringarna. I dessa dagar får vi talrika exempel på stigande landstings- och kommunalskatter, som har den egenskapen att de särskilt hårt drabbar låg- och medelinkomsttagarna.

Otåligheten och irritationen över att andra grupper kan undandra sig ansvaret är något fullt förstäeligt. Med all rätt kräver man att riksdagen måste

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk m. m.*

ta itu med skattefusk och skatteflykt och sätta stopp för dessa företeelser.

De redovisningar som då och då förekommer om hur man avslöjat miljonbelopp i undanhållen skatt är inte främst ett belägg för att man nu på allvar tagit itu med problemet. Det är i ännu högre grad exempel på skatteflykten, som uppgår till avsevärt större belopp än vad som kommit fram vid de kontroller som genomförts.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen väckt frågan om särskilda åtgärder mot skatteflykt och skattefusk. De otaliga möjligheterna att undgå beskattning finns också beskrivna i bokform, och det talas i boken om att utnyttjandet av juridiska finesser och formaliteter ibland ger så otroliga skattefördelar att den sunt tänkande och praktiskt inriktade medborgaren kan ha svårt att fatta det.

Skatteutskottet säger i anledning av de motioner som i år väckts om åtgärder mot skattefusk och skatteflykt, att fenomenet är utbrett och att enda möjligheten att bekämpa sådant fusk består i förbättrade skattelagar, ökad kontroll och kännbara påföljder. Men utskottet vill ändå inte utreda hur man skall komma till rätta med problemet.

Man hävdar att praktiskt taget varje utredning på skatteområdet i större eller mindre grad ägnar sig åt frågor om skatteundandragande. Det är naturligtvis nödvändigt att skatteflykt och skattefusk uppmärksammas i varje skattepolitiskt sammanhang. Men faktum är att dessa problem finns i gränsmarkerna mellan olika utredningar. Skatteutskottet åberopar företagsskatteberedningen och 1972 års skatteutredning som motiv för att avvisa en särskild utredning om skattefusk och skatteflykt. Vi kan inte godta detta skäl. Även om dessa utredningar självklart bör syssla med hithörande problem hävdar vi bestämt behovet av en särskild utredning av dessa frågor. En sådan utredning kolliderar inte med de andra utredningarna utan kan komplettera dessa.

Man måste hålla i minnet att frågan om skattefusk och skatteflykt länge debatterats och att åtskilliga förändringar företagits på skatteområdet under denna tid. Däremot har någon total bild av skatteflykten inte redovisats. Förhållandet torde bli detsamma också nu, om inte särskilda åtgärder vidtas.

Hela den snårskog av bestämmelser på skatteområdet som underlättat skatteflykt och försvårat kontroll behöver ses över. Fåmansbolagens roll i sammanhanget bör uppmärksammas. På olika vägar undandras i dag stat och kommun stora skatteinkomster, bl. a. genom att skattelagstiftningen ger särskilt de stora aktiebolagen omfattande favörer, att gällande skatteregler utnyttjas på ett sätt som inte varit avsett och att inkomster och förmögenheter i direkt strid med lagen undandras från beskattning.

Genom den föreslagna utredningen skulle man kunna få en verklig bild av hur utbrett "fenomenet" med skattefusk och skatteflykt är för att använda utskottets språkbruk. Likaså skulle förbättrade skattelagar, ökad kontroll och kännbara påföljder, som utskottet finner nödvändiga, kunna erhållas. Man skulle med andra ord få en samlad bild av omfattningen och metoderna i fråga om skattefusk och skatteflykt och en samlad bild av nödvändiga åtgärder för att bekämpa dessa företeelser.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk m. m.*

Att avvisa kravet på en särskild utredning av detta synnerligen viktiga skatteproblem får endast till följd att skattefusk och skatteflykt kommer att fortsätta i ungefär samma omfattning som hittills. Det innebär att skattebördan på vanliga löntagare även fortsättningsvis kommer att bli särskilt tung beroende på att vissa grupper har möjlighet att undandra betydande belopp från beskattning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1222. Vi finner det angeläget att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en utredning med uppdrag att skyndsamt utarbeta och framlägga förslag till åtgärder mot skatteflykt och skattefusk.

Herr WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Till herr Bergqvist vill jag först säga att jag beklagar det fel som uppstått i utskottsbetänkandet på s. 4. Det skall bl. a. i första stycket stå "8 kap. 1 § nya regeringsformen". Vi kommer att ändra detta i ett kartongblad. Jag vill också beklaga att det i betänkandets recit överst på s. 4 finns en kanske olycklig formulering, som måhända beror på att motionen, vilket herr Bergqvist framhållit, inte var helt klart skriven och det därför blivit en del tolkningsfel.

Över huvud taget tror jag inte att jag säger för mycket om jag påstår att utskottet i sak är överens med samtliga motionärer i det här ärendet om att ytterligare åtgärder måste till för att man skall kunna komma till rätta med de problem beträffande skatteflykt och skattebrott som vi fortfarande har i det här landet. Vad som skiljer oss åt är det sätt på vilket vi vill gå till väga.

Herr Bergqvist nämnde den utredning som jag sitter med i. De direktiv som utredningen har att arbeta efter är också rätt utförligt beskrivna i betänkandet, men av vissa skäl har inte allt det som utredningen sysslar med redovisats i betänkandet. Enligt direktiven skall utredningen inrikta sitt arbete på alla typer av åtgärder som syftar till att säkerställa statens fordringar i allmänna mål. Uppdraget innebär således att utredningen bl. a. bör överväga sådana åtgärder som är direkt inriktade på skattefordringar. Hit hör också en översyn av bestämmelsen om preskription av fordringar av sådant slag.

Utredningen har lagt fram ett delbetänkande med förslag till bevissäkringslag för skatte- och avgiftsprocessen och utreder för närvarande behovet av preskriptionsrättsliga reformer inom skatte-, tull- och avgiftsområdet. I det här sammanhanget har utredningen funnit det angeläget att även studera huruvida bestämmelser om eftertaxering respektive efterbeskattning särskilt vad avser tidsfristerna fyller sitt ändamål. Dessa frågor har fått förtur i vårt arbete, och enligt gjorda beräkningar skall vi komma med ytterligare ett delbetänkande i början av nästa år. Jag tror att vi arbetar efter de riktlinjer som herr Bergqvist har angett i sina motioner, dvs. att få till stånd en bättre tingens ordning på detta område.

Vad gäller motionen 1222, herr Berndtson, anser vi att man bör avvakta resultatet från de utredningar som för närvarande arbetar med dessa problem. Vissa utredningar, bl. a. den jag sitter med i, kommer snart med ytterligare

ett delbetänkande. Herr Berndtson får väl därefter återkomma med ytterligare motioner om han inte blir nöjd med de förslag som vi har att invänta.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Herr Westberg i Hofors säger att utskottet egentligen är överens med motionärerna. Tyvärr drar man inte konsekvenserna av detta. Är man överens med oss om att det behövs vidtas särskilda åtgärder, då bör man också biträda motionärernas krav därom.

Det är mycket här i riksdagen som avfärdas med hänvisning till pågående utredningar. Men det är beklagligt att skatteflykt och skattefusk skall kunna fortgå med hänvisning till pågående utredningar i stället för att man i verklig mening tar itu med och utreder detta speciella problem. Nu väljer utskottet att avvisa vårt förslag om en särskild utredning genom att tala om ett par andra utredningar som visserligen berör detta problem men, som jag redan har sagt, frågan om skattefusk och skatteflykt befinner sig i gränsmarkerna mellan olika utredningar. Utskottet söker med andra ord sopa bort ett viktigt problem, vilket jag tycker är mycket beklagligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1222 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 46 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1222.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 19
Avstår - 1

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk m. m.*

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder vid
beskattningen i
syfte att främja
sparandet*

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 47 i anledning av motioner om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:377 av herr Ångström m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade att höja det extra avdraget vid kapitalbeskattningen till 1 200 kr. och utforma avdraget i enlighet med den individuella princip som genom 1970 års skattebeslut fastslogs gälla för A-inkomster vid den direkta inkomstbeskattningen,

1974:628 av herr Schött m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle anhålla att Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag om sparstimulerande åtgärder i enlighet med vad i motionen sagts om banksparande, bostadssparande, utbildningssparande, amorteringssparande, företagssparande, egen företagares rätt till kapitalavdrag och höjt extra avdrag från inkomst av kapital,

1974:939 av herr Bohman m. fl. (m) vari under punkterna C 1-3 och D hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om

dels utredning och förslag syftande till

1. att ett system för generös premiering av det frivilliga hushållssparandet infördes, som tog särskild hänsyn till de lägre inkomstagarna och barnfamiljernas situation,

2. att skattereglerna så utformades att arbetsmarknadens parter fann det förmånligt att sluta avtal, som innebar att en del av löneökningen för dem som så önskade kunde utgå i form av sparande, s. k. sparlön,

3. att beskattningsreglerna så utformades att de möjliggjorde för företag att utge ägarandelar till sina anställda på gynnsamma villkor, allt i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen 1974:932,

dels förslag till höjning av det extra avdraget från intäkt av kapital samt

1974:945 av herrar Hyltander (fp) och Löfgren (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade att uppdra åt Kungl. Maj:t att skyndsamt framlägga förslag till höjning och värdesäkring av "sparavdraget" vid inkomsttaxeringen i enlighet med vad som framförts i motionen.

Utskottet hemställde

A. beträffande sparavdragets storlek och utformning
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:377,

2. motionen 1974:628 i denna del,

3. motionen 1974:939 i vad avsåg punkten D i motionens hemställan,

4. motionen 1974:945,

B. beträffande sparstimulerande åtgärder i övrigt

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:628 i vad den inte behandlats under A ovan,
2. motionen 1974:939 i vad avsåg punkterna C 1-3 i motionens hemställan.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen skulle

A. med anledning av motionerna 1974:377, 1974:628, 1974:939 (punkten D) och 1974:945 anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, innebärande att det s. k. sparavdraget vid beskattningen skulle höjas från 400 kr. till 800 kr. för ogift och från 800 kr. till 1 600 kr. för makar gemensamt,

B. med bifall till motionen 1974:628 i vad den inte besvarats under A och motionen 1974:939 i vad avsåg punkterna C 1-3 i motionens hemställan hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag till sparstimulerande åtgärder vid beskattningen i enlighet med vad som anförts i motionerna.

*Åtgärder vid
beskattningen i
syfte att främja
sparandet*

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 47 behandlas vissa sparfrågor. Vi är väl alla överens om att sparandet utgör en god förutsättning för ökat välbefinnande och för landets förmåga att hävda sig i den internationella konkurrensen.

När det nu råder knapphet på kapital och då räntenivån är ganska hög anser vi reservanter att det är nödvändigt med ett ökat sparande. Som framgår av motionerna 628 och 939 bör en ökning av det personliga sparandet eftersträvas. Vi menar att genom ett ökat privat sparande kan jämnare förmögenhetsfördelning uppnås och ökad trygghet skapas för de enskilda människorna. Men förutom generella ekonomisk-politiska åtgärder för att skapa ett gynnsamt sparklimat erfordras direkt sparstimulerande åtgärder. I syfte att främja sparandet och ägandespridningen också hos grupper med begränsad sparförmåga bör ett allmänt sparstöd införas med skattelättnader och särskilda stimulanspremier. Med hänvisning härtill yrkas i nu nämnda motioner att det nuvarande sparavdraget höjs och att utbildningssparande, bostadssparande, amorteringssparande, lönsparande och delägarsparande i företagen uppmuntras genom nya avdragsregler och sparformer. Avdragen för penningssparande i bank har varit oförändrade sedan 1961. Vi har sedan dess haft ett ständigt vikande penningvärde. Detta gör att vi nu behöver ändra de här avdragsbeloppen, och efter vad vi kan se behövs en fördubbling om beloppen skall bli likvärdiga med de värden som gällde 1961. De spörsmålerna behöver inte föranleda någon speciell utredning eftersom det redan nu kan konstateras att penningvärdet försämrats sedan 1961. Vi anser sålunda att avdragen omgående bör återställas till tidigare värden, och då skulle vi komma upp till 800 kronor för ensamstående och 1 600 kronor för äkta makar. Denna regel skulle enligt vårt förslag gälla från den 1 januari 1975.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Åtgärder vid
beskattningen i
syfte att främja
sparandet*

Övriga sparstimulerande åtgärder som föreslås i de motioner jag talat om är ägnade att öka det privata sparandet. Vi vill aktualisera en skyndsam utredning i de frågorna.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som har fogats till utskottets betänkande. Reservationen går ut på dels en höjning av sparavdragen fr. o. m. den 1 januari 1975 till för ensamstående 800 kronor och för gifta 1 600 kronor, dels en utredning beträffande övriga sparförslag.

Herr JOHANSSON i Jönköping (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas, som nämnts, ett flertal motioner. De har det gemensamt att de påtalar värdet av att vi spar pengar. Det finns förmodligen, som herr Nilsson i Trobro sade, en ganska bred enighet om att det både för den enskilde och samhället är bra om det sparas såväl enskilt som kollektivt. På vilket sätt samhället kan och bör stimulera detta sparande är kanske inte lika lätt att få enighet om.

Det s. k. sparavdraget, som är ett skattefritt bottenbelopp för kapitalinkomster, har diskuterats många gånger, och åtskilliga krav har framförts om att de belopp som nu gäller, 400 kronor respektive 800 kronor, skall höjas. Samma krav återfinns i de nu aktuella motionerna.

Den här frågan finns som bekant med i den s. k. Hagaöverenskommelsen, och skatteutskottet har, som framgår av betänkandet, också noterat detta i sin skrivning. Utskottet förutsätter en snar lösning. I direktiv till utredningen sägs att man skall lägga fram förslag som också kan resultera i en snar lösning. Allt detta gör, menar jag, att en debatt om sparavdragen inte är nödvändig. Där har vi ett emotse ett förslag, och vi får se vad utredningen kommer fram till. Vi får också förutsätta att utredningen redovisar de kostnader som en höjning av dessa avdrag kommer att innebära för samhället.

Sedan kan man givetvis ha delade meningar rent principiellt när det gäller skattefria kapitalinkomster över huvud taget, men inte heller den debatten är meningsfull i det här sammanhanget.

Vad beträffar de andra krav som framförs i motionerna – om nya avdragsregler för bostadssparande, utbildningssparande och annat – påminner utskottet om att 1972 års skatteutredning har till uppgift att se över avdragsreglerna som helhet. Att i det läget begära en ny utredning skulle knappast vara till fördel – inte ens från reservanternas synpunkt.

Till detta kommer sedan – även om de inte behöver tas upp i dag – alla de argument som genom åren har redovisats mot ifrågavarande förslag, bl. a. svårigheterna att kontrollera vad som är nysparande och vad som eventuellt kan vara överflyttning av pengar. Men dessa frågor har diskuterats tidigare, och det är bäst att ta upp den debatten när 1972 års skatteutredning lägger fram sina förslag i dessa avseenden.

Vid utskottets betänkande har fogats ett antal bilagor som belyser sparandets utveckling och omfattning. Det är en intressant och värdefull läsning – även om man bör vara medveten om att det, som utskottet noterar i

sin skrivning, i statistiken finns vissa felkällor eller i varje fall oklara punkter.

Frågan om att förbättra sparstatistiken har diskuterats, och man har försökt utreda möjligheterna härtill men givit upp på grund av de svårigheter som föreligger. Denna fråga behandlas emellertid nu i finansutskottet, och vi kan emotse ett förslag till kammaren något längre fram.

Herr talman! Med de anförda synpunkterna ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Utskottets talesman refererade till Hagaöverenskommelsen och menade, att man där skulle ha kommit fram till att sparavdraget skulle höjas. Det står också mycket riktigt på s. 6 i utskottets betänkande att önskemålen om höjning av sparavdraget åtminstone i viss utsträckning torde komma att tillgodoses redan fr. o. m. inkomståret 1975. Den överenskommelsen är tydligen inte så helt tillfredsställande. Jag menar därför att det då är bättre att tillsätta en utredning i frågan.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 47 punkten A röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 46
Avstår - 1

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande jag besvarad.

§ 12 Företagsbeskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 48 i anledning av motioner om företagsbeskattningen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:270 av herrar Nilsson i Tvärålund (c) och Sjönell (c),

1974:617 av fru Mogård (m) och herr Hovhammar (m),

1974:939 av herr Bohman m. fl. (m) vari under punkt C 5 hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag, syftande till skattelättnader för nystartade företag,

1974:954 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp) vari under punkterna 1 och 3 hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag, syftande till

dels avskaffande av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningars vinster,

dels möjligheter till avskrivningar på återanskaffningsvärden alternativt på indexreglerade anskaffningsvärden,

1974:957 av herr Nyquist (fp),

1974:1219 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga, samt

1974:1242 av herr Schött m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att företagsskatteberedningen (Fi 1970:77), för att öka nyföretagandet, prövade frågan om särskild skattebefrielse alternativt nedsatt skatt för nyetablerade företag att gälla under förslagsvis fem år från företagets start.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:270,
2. motionen 1974:617,
3. motionen 1974:939, såvitt avsåg punkten C 5 i motionens hemställan,
4. motionen 1974:954, såvitt avsåg punkterna 1 och 3 i motionens hemställan,
5. motionen 1974:957,
6. motionen 1974:1219, såvitt avsåg punkten 3 i motionens hemställan,
7. motionen 1974:1242.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet under punkterna 3, 4 och 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1974:939, såvitt avsåg punkten C 5 i motionens hemställan, 1974:954, såvitt avsåg punkterna 1 och 3 i motionens hemställan, samt 1974:1242 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag syftande till

- dels skattelättnader för nystartade företag,
- dels avskaffande av dubbelbeskattningen av aktiebolags och ekonomiska föreningars vinster,
- dels möjligheter till avskrivningar på återanskaffningsvärden alternativt på indexreglerade anskaffningsvärden.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Detta betänkande behandlar en del motioner i frågor som i viss mån sammanfaller med dem som vi debatterade för en stund sedan, och jag skall därför fatta mig mycket kort.

För att öka resurserna för näringslivet är det givetvis av stor vikt att vi ser till, att det sker en viss nybildning av företag, en viss tillväxt. Tyvärr har denna stagnerat under senare år, och det kan väl närmast bero på att man känner en viss oro inför framtiden. Man befäradar att ytterligare hårda pålagor på näringslivet kommer att göra det allt svårare att driva företag. Det är därför väsentligt att näringspolitiken stimulerar till nya initiativ, om vi skall hänga med i en allt hårdare internationell konkurrens. De nystartade företagens problem bör därför bli uppmärksammade i utredningen i så stor utsträckning som möjligt.

Jag är medveten om att företagsskatteberedningen naturligtvis måste se på detta problem, men det finns ju ingen anledning till att dessa motioner inte ändå skulle kunna remitteras dit.

För företagen är det ett stort behov att det egna kapitalet i större utsträckning kan byggas upp. Det går i allmänhet till så att man ökar aktiekapitalet, men med nuvarande dubbelbeskattning är detta inte så lätt att åstadkomma. Visserligen ger den s. k. Annellagen en viss hjälp, men den bör i så fall ytterligare utbyggas. Aktiekapitalet blir i annat fall alldeles för dyrt i förhållande till ett upplånat kapital, då skatt först skall erläggas på den redovisade vinsten i bolaget och därefter på den utdelade vinsten av aktieägaren, varefter det sällan återstår mer än något eller några tiotal procent av kapitalet. Det är också en fråga som enligt direktiven företagsskatteberedningen bör se på, men man har i dessa motioner aktualiserat frågan, och jag tycker att det finns anledning att närmare ta upp det här problemet.

Men det är kanske inte så säkert att företagsskatteberedningen kommer att syssla med ett annat problem som finns med i dessa motioner, nämligen problemet beträffande avskrivning av maskiner och inventarier. För att kunna följa med i den hårda konkurrensen fordras det att företagen i största möjliga utsträckning har moderna och effektiva utrustningar till sitt förfogande. Det är inte minst ett intresse för de anställda, då det måste kännas beklämmande att veta att de inte har den allra bästa maskinen till sin hjälp, vilket kanske konkurrenten många gånger har. Nu sker det en mycket häftig

Onsdagen den
23. oktober 1974

*Företagsbeskatt-
ningen*

utveckling på det tekniska området, och därför är det givetvis så mycket viktigare att företaget har medel till sitt förfogande för att byta ut den maskin det gäller. När man endast tillåter avskrivning på det faktiska inköpsvärdet, så uppstår inte sällan den situationen att det inte finns medel till inköpet. Den nya maskinen är på grund av teknisk utveckling dyrare, och sedan den gamla maskinen inköptes har vi haft en avsevärd penningvärdeför-sämring som inneburit att det erfordras mer pengar för att anskaffa den nya maskinen. Detta gör att de avskrivningsmedel som står till förfogande inte förslår.

Därför har vi under flera år från moderata samlingspartiet motionerat om att man borde tillåta en avskrivning av ett tänkt återanskaffningspris för att företagets slagkraft skall kunna bibehållas. Detta är företagseko-nomiskt fullt motiverat, och därför borde en sådan sak kunna genomföras med det snaraste.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! De yrkanden som framställts i den nu aktuella reservationen kommer, såvitt jag kan förstå, att samtliga bli föremål för överväganden inom företagsskatteberedningen. Det förefaller då litet anmärkningsvärt om riksdagen hos Kungl. Maj:t nu skulle hemställa – som reservanterna vill – om en ny utredning om precis samma saker som redan är föremål för utredning. En ny utredning skulle knappast bli färdig så värt mycket tidigare än företagsskatteberedningen.

Det skulle vidare enligt utskottsmajoritetens uppfattning vara synnerligen olyckligt om företagsskatteberedningens handlingsfrihet skulle beskäras av att riksdagen i dag beställer en ny utredning om dubbelbeskattningens av-skaffande. Dubbelbeskattningen är ju en av hörnstenarna i dagens före-tagsbeskattning, vilket naturligtvis inte innebär – i varje fall inte för mig – att dubbelbeskattningen är helig; det är den inte. Men nog bör den frågan få avgöras i ett mycket större sammanhang och inte bara enskilt. Den bör avgöras tillsammans med andra delar av den totala företagsbeskattningen.

Beställningen av skattelättnader för nystartade företag berör inte på samma sätt totaliteten av skatterna, men att just den frågan skulle vara så självklar att inte företagsskatteberedningen skall få pröva den förutsättningslöst fö-refaller mig litet svårt att förstå.

Det tredje yrkandet som framförts, att avskrivningsunderlaget inte skall vara det historiska anskaffningsvärdet utan något annat slags indexreglerat värde, är däremot – som jag ser det – en fråga av ofantlig räckvidd. Principen berör inte bara avskrivningsunderlaget för maskiner och inventarier utan frågan om hela skattesystemet skall indexregleras. Som jag sagt redan tidigare här i dag kommer givetvis avskrivningsunderlaget att bli föremål för fö-retagsskatteberedningens överväganden, och jag är övertygad om att skulle utredningen komma att föreslå vad reservanterna vill i fråga om avskriv-ningsunderlaget, när det gäller om det skall vara det historiska anskaff-ningsvärdet eller ett tänkt värde, så måste ställningstagandet ha föregåtts

av många kontakter med övriga skatteutredningar liksom med skattemyndigheter. Att bara, som reservanterna vill, låsa fast en princip om andra värden än anskaffningsvärdet tror jag skulle vara utomordentligt olyckligt för framtiden.

Jag skall inte vidare gå in i någon polemik utan vill med detta, herr talman, bara yrka bifall till utskottets hemställan.

Nr 105

Onsdagen den
23 oktober 1974

Företagsbeskatt-
ningen

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag menar ju inte att Kungl. Maj:t behöver tillsätta någon särskild utredning för detta, utan när företagskatteberedningen finns kan man bara överlämna motionerna till den för beaktande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 3, 4 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 punkterna 3, 4 och 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	260
Nej	–	45
Avstår	–	2

Punkterna 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Regionalpolitiska
åtgärder vid
beskattningen,
m. m.*

§ 13 Regionalpolitiska åtgärder vid beskattningen, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 49 i anledning av motioner om regionalpolitiska åtgärder vid beskattningen, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:629 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna att försöksverksamhet med utvecklingsfonder av det slag som redovisades i motionen borde påbörjas i det inre stödområdet i Norrbottens län.

1974:1218 av herr Fällidin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en allsidig utredning av skattepolitikens användning som regionalpolitiskt instrument i enlighet med vad som anförts i motionen 1974:1546 och att därvid energiproblematiken ägnades skyndsam uppmärksamhet,

1974:1220 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att förslag förelades riksdagen om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften i regionalpolitiskt syfte,
2. att företagen gavs rätt att av vinstmedel avsätta till en särskild lokaliseringsfond för investeringar inom stödområdet enligt samma regler som gällde för nuvarande investeringsfonder samt

1974:1240 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställdes

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till 1975 års riksdag om nya avskrivningsregler vid beskattning av fastigheter belägna i Gävleborgs, Västerbottens, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län,
2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att den allmänna arbetsgivaravgiften i det allmänna stödområdet sänktes med 2 procentenheter,
3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till 1975 års riksdag om skattesänkning på drivmedel som infördes till de norrländska hamnarna.

Motionerna 1974:1218, 1974:1220 och 1974:1240 hade i vad de avsåg den allmänna arbetsgivaravgiften överlämnats till finansutskottet, som behandlat dem i denna del i sitt betänkande FiU 1974:1.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:629,
2. motionen 1974:1218,
3. motionen 1974:1220,
4. motionen 1974:1240,

i vad de behandlades i detta betänkande.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Regionalpolitiska
åtgärder vid
beskattningen.
m. m.*

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c), Hallenius (c) och Hörberg (fp) som ansett att utskottet bort hemställa.

att riksdagen i anledning av motionerna 1974:629, 1974:1218, 1974:1220 och 1974:1240 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde skyndsamt utredning av frågan om en differentiering av beskattningen i regionalpolitiskt syfte.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! I det utskottsbetänkande som vi nu skall diskutera behandlas ett flertal motioner med yrkanden som går ut på att vidta olika skattepolitiska åtgärder som ett instrument i regionalpolitiken. Det är en fråga som har behandlats av riksdagen upprepade gånger, och ställningstagandena i de olika partierna är tydligen ganska fastlåsta. Att motionerna ändå återkommer beror på att behovet av ytterligare åtgärder i regionalpolitiskt syfte kvarstår och att även skatteinstrumentet då borde utredas och prövas.

Det kan vara värt att påpeka att anledningen till att vi här i landet har beslutat oss för att gå in för regionalpolitiska åtgärder är att förutsättningarna för näringsliv och sysselsättning är så olika i vårt långsträckt land. Vi har olikheter i klimat och natur, vi har olika utvecklingsgrader, traditioner och utgångslägen, som gjort att vissa områden under de senaste decennierna har utvecklats kraftigt medan andra har gått tillbaka. De regionalpolitiska medlems uppgift är att utjämna förutsättningarna mellan skilda områden och att ge de svagare områdena en extra stimulans, men detta innebär inte att insätta åtgärder skall försvåra läget för näringslivet i områden där förhållandena redan är gynnsamma. Bland de medel som kan komma i fråga synes oss också skattepolitiken böra prövas.

De regionalpolitiska insatser som gjorts under framför allt de senaste tio åren har givetvis haft stor betydelse. Vi skulle inte ha kunnat undvara dem. Enligt vår mening är det bara att beklaga att de inte sattes in tidigare. Men åtgärderna har inte varit tillräckliga. Detta framgår bl. a. av den fortgående befolkningsutvecklingen. Vissa områden, i första hand skogslänen, kan inte hålla sin folkmängd utan visar en ogynnsam struktur med ett ökat antal åldringar och ett minskande antal människor i de arbetsföra åldrarna. Enligt den senaste arbetslöshetsstatistiken var antalet arbetslösa kassamedlemmar 33 900 i hela landet, medan det fanns 44 900 lediga platser. I skogslänen fanns det 11 300 arbetslösa men bara 6 600 lediga platser. I skogslänen är förhållandet alltså motsatt förhållandet i landet som helhet: antalet arbetslösa är betydligt större än antalet lediga platser.

Vi måste därför fråga oss om vi inte behöver tillgripa ytterligare åtgärder för att åstadkomma den balans i utvecklingen som vi eftersträvar. Motionerna tar upp en del förslag till sådana åtgärder. I centermotionerna nämns t. ex. gynnsamma initialavskrivningar, befrielse för nystartade företag från inkomstskatt under viss tid, avveckling eller lindring av energiskatten eller den allmänna arbetsgivaravgiften i vissa områden. I en av motionerna påpekas att man använt skattepolitiken via investeringsfonderna till att utjämna konjunkturen och därmed sysselsättningen mellan olika år, alltså

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Regionalpolitiska
åtgärder vid
beskattningen.
m. m.*

till att åstadkomma en utjämning i tiden. Det borde vara lika självklart att mer än vad som nu sker använda samma instrument för att utjämna sysselsättningen även i rummet, dvs. mellan landets olika områden. I motionen framförs förslag om försöksverksamhet med utvecklingsfonder i undersysselsatta områden.

Som framgår av utskottets betänkande prövades för några år sedan viss differentiering av investeringsavgifterna för oprioriterade byggnadsarbeten. Man förklarade det avsteg man därmed gjorde från tidigare tillämpade principer med att detta var en form av förbudslagstiftning. Men i verkligheten syftade det beslut man då fattade till att undvika en dämpning av byggnadsverksamheten i områden som hade en lägre expansionstakt än landet i övrigt. Man tillämpade då alltså samma princip som motionärerna nu vill pröva på andra avsnitt.

Finansutskottet behandlade under vårriksdagen motioner om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften. Utskottet ansåg att den frågan inte hörde hemma i de ekonomisk-politiska överväganden som då gjordes och avstyrkte motionerna. Men ett enigt utskott uttalade att utskottet inte hade något att erinra mot att frågan blev föremål för utredning i regionalpolitiskt sammanhang. Herr Ekström, vice ordförande i finansutskottet, sade till yttermera visso i debatten – han talade då på finansutskottets socialdemokratiska ledamöters vägnar – att han var villig att medverka till att en sådan utredning kom till stånd.

I den uppmärksammade, nyligen avlämnade utredningen om regionalpolitiska styrmedel finns en hel del värdefulla fakta. Bl. a. visas i bilaga B en tabell över regionalpolitiskt motiverade lättnader i företagsbeskattningen i olika länder. Det visar sig att flertalet länder som där är uppräknade, bl. a. Norge, Finland, Belgien, Italien och Frankrike, infört skattelättnader i olika former för företag som etablerat sig i undersysselsatta områden. I tabellen redovisas för Sverige endast en åtgärd, nämligen de kända investeringsfonderna, som i viss mån används i regionalpolitiskt syfte. Det vore naturligt att Sverige, som har så olika förutsättningar för näringslivet i olika områden, prövade någon ytterligare form av sådana system.

Jag såg för övrigt i en tidningsnotis i går att den socialdemokratiska regeringen i Norge nu lagt fram ett förslag om en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 3 procent i de områden som motsvarar våra stödområden.

Styrmedelsutredningen diskuterar också i någon mån – mera i förbigående – de allmänna förutsättningarna för att använda skattepolitiken som regionalpolitiskt medel. Man kommer fram till att de ligger utanför denna utrednings arbete, men man avslutar sitt kapitel på den här punkten med slutsatsen, att den i utredningen framförda propån om regionala investeringsfonder – alltså samma förslag som förts fram i en av motionerna här – bör utredas i särskilt sammanhang.

Från flera inflytelserika håll uttalar man sig således numera för att en utredning bör komma till stånd, vilken skall ta upp det problem som vi nu diskuterar.

Det är hittills i huvudsak endast genom frisläppande av investerings-

Onsdagen den
23 oktober 1974*Regionalpolitiska
åtgärder vid
beskattningen.
m. m.*

fondsmedel som vi har prövat skattepolitiken för regional stimulans. I stort sett är resultaten därav mycket gynnsamma. Det är dock endast en mindre del av de använda investeringsfondsmedlen som har använts i det syftet: till den 1 juli i år har – den uppgiften har jag kontrollérat – bara 14 procent av de frisläpp av investeringsfondsmedel som har gjorts använts i regionalpolitiskt syfte. Det är därför uppenbart att investeringsfondernas huvuduppgift är att vara ett konjunkturpolitiskt medel och inte ett regionalpolitiskt. Bland andra brister i detta system är den, att det framför allt är de större företagen som kommer i fråga när det gäller investeringsfondsmedlens användning. I en prövning av skatteinstrumentet såsom lokaliseringpolitiskt medel bör givetvis också denna fråga ingå.

I den reservation som har fogats till skatteutskottets betänkande framhålls att det regionalpolitiska stödet i ökad omfattning måste inriktas på att främja sysselsättningen, förbättra grundsituationen i stödområdena och skapa större utrymme för enskilda initiativ. En möjlighet härvidlag är att använda skattesystemet tillsammans med de övriga instrument som vi har på området.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till den reservation som har fogats till skatteutskottets betänkande nr 49.

I detta anförande instämde herr Stridsman (c).

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Detta betänkande, nr 49, behandlar frågor om regionalpolitiska åtgärder vid beskattningen. Till betänkandet är fogad en reservation av de tre oppositionspartierna.

Vi är väl på det klara med att när det gäller den regionala politiken har de åtgärder beträffande lindring i beskattningen som flera gånger har varit uppe till behandling i riksdagen ständigt avvisats av majoriteten. Därvid har först och främst åberopats administrativa och tekniska svårigheter att lösa problemen, som dock inte bör överdrivas, anser jag. Framför allt bör alla dessa frågor inte avvisas så kategoriskt, såvida man inte genom en allsidig utredning vill belysa de föreslagna åtgärderna. Det gäller nya regler för avskrivning vid beskattningen av fastigheter, det gäller sänkning av arbetsgivaravgiften med 2 procentenheter i stödområdet och det gäller en minskning av skatten på drivmedel som införts till de norrländska hamnarna och flera andra åtgärder, som bör belysas genom en skyndsam utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottsbetänkandet.

I detta anförande instämde herrar Petersson i Gäddvik (m) och Johansson i Vrångeback (m).

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Reservationen visar ganska fylligt de vägar som är möjliga att följa för att gynna stödområdenas näringsliv genom allmänt verkande åtgärder. För företagens långsiktiga planering är det gynnsammare att veta

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Regionalpolitiska
åtgärder vid
beskattningen,
m. m.*

vilka allmänna fördelar som är förenade med etablering i stödområdena än att då och då, oregelbundet och eventuellt, kunna räkna med särskilt stöd i enstaka fall. Den uppvaktning i "maktens korridorer" och det mygel som ofta kan bli följden skulle kunna elimineras genom lämpliga allmänna stimulansåtgärder. Med sådana allmänna stimulansåtgärder kan inte rimligen uppstå större tekniska problem än vad som är fallet med andra sådana, t. ex. i anslutning till investeringsfondsverksamheten.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Som en del talare redan har sagt har vi behandlat denna fråga ett flertal gånger här i kammaren, och det är kanske därför onödigt att alltför djupt gräva ned sig i alla de problem som skulle uppstå om de här motionerna bifölls. Men jag skall ändå till motionärernas glädje stödja mitt inlägg på deras egen reservation. Den börjar med att konstatera:

"Det regionalpolitiska stödet bör enligt vår uppfattning i ökad utsträckning inriktas på att främja sysselsättningen, förbättra grundsituationen i stödområdena och skapa större utrymme för enskilda initiativ."

Så långt är vi överens. Jag tror också att vi kan vara överens om att nu vidtagna åtgärder uppfyller dessa krav.

Men jag fortsätter med att citera en mening till: "En möjlighet är därvid att utnyttja skattesystemet som regionalpolitiskt instrument."

Till den slutsatsen har utskottets majoritet under alla år sagt definitivt nej, och det gör den nu också.

Vi har från majoritetens sida aldrig trott på att skatteargumentet skulle vara ett utomordentligt medel i regionalpolitiska sammanhang. Vi tror i stället att det är de åtgärder som redan är beslutade som ökar sysselsättningen i både det inre och det yttre stödområdet.

Jag skall förklara hur majoriteten ser på detta problem. Om vi genomför en differentiering av arbetsgivaravgiften får det bl. a. stora snedvridande konkurrens effekter företagen emellan i olika delar av vårt land. Dessutom kostar sänkningen eller borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften samhället uppskattningsvis 1 miljard kronor i sänkta inkomster. Anledningen till att vi en gång i tiden införde den allmänna arbetsgivaravgiften och sedan efter hand ökade den var att vi sänkte den direkta skatten för löntagarna. Nu skulle jag vilja fråga motionärerna om de har några som helst tankar att vidarebefordra – om nejpropositionen nu med lottens hjälp skulle vinna – till den utredning som då skall tillsättas beträffande hur utredningen skall se på detta problem. Vem skall betala den miljard i minskade statsinkomster som sloandet av den allmänna arbetsgivaravgiften i det allmänna stödområdet skulle leda till? Det är väl ändå någon som måste göra det. Är det löntagarna, är det företagen i södra Sverige – alltså de som ligger utanför stödområdet – eller vem är det som skall betala den miljarden?

Vi tror inte på några generella åtgärder när det gäller att öka sysselsättningen i stödområdena. Vi tror att de selektiva åtgärder som riksdagen

tidigare har beslutat om är de riktiga åtgärderna. Vi tror att – rätt använda – är investeringsfonderna det bästa medlet för att öka sysselsättningen i stödområdena. Där är fonderna också helt fria; det behövs bara en anmälan till myndigheterna för att företagen skall ha rätt att använda investeringsfondsmedel.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Vi har inte använt uttrycket "utomordenligt medel", utan vi har sagt att detta är *ett* medel jämte övriga att använda i regionalpolitiskt syfte.

Herr Kristenson säger att en av anledningarna till att majoriteten inte tillstyrkt motionsförslaget är den snedfördelning som uppstår vid olika uttag. Men som jag försökte belysa i mitt första anförande är grundförutsättningarna för företagen olika beroende på i vilket område av landet de arbetar, och det är dessa olikheter som vi vill försöka utjämna med de föreslagna åtgärderna.

Som svar på frågan vem som skall betala kostnaderna vill jag säga att vi inte tagit ställning till i vilken utsträckning detta medel skall användas, utan vi yrkar endast på en utredning. Vi har emellertid här i landet vidtagit lokaliseringspolitiska åtgärder, där vi solidariskt tagit på oss ökade utgifter för att stimulera verksamheten i de områden som lider av olika handikapp. På samma sätt skulle vi solidariskt betala de kostnader som här uppstår.

Jag håller med om att investeringsfonderna är ett bra medel. Men hittills har dessa använts endast till 14 procent i lokaliseringspolitiskt syfte. 14 procent av befolkningen bor inom stödområdet, och följaktligen har användningen av investeringsfondsmedel inte särskilt gynnat stödområdet. Vi anser att även denna fråga bör tas med i den föreslagna utredningen, så att investeringsfonderna i större utsträckning än hittills kan användas i regionalpolitiskt syfte.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Utskottets värderade talesman herr Kristenson sade – om jag hörde rätt – att en differentiering av arbetsgivaravgiften skulle medföra en snedvridning av konkurrensen olika företag emellan. Han ansåg att det var ett skäl att inte differentiera arbetsgivaravgiften. Men det är just det motionärerna vill åstadkomma; de vill gynna de företag som etablerat sig i det inre eller allmänna stödområdet – dessa företag skall alltså få en gynnsammare konkurrenssituation.

Vi har inte sagt någonting om hur stora differenserna skall vara, utan den saken vill vi, som herr Olsson i Järvsö framhöll, överlämna till en utredning. När man talar om differentiering av arbetsgivaravgiften, menar man en differentiering inom ramen för den arbetsgivaravgift som vi nu har.

Onsdagen den
23 oktober 1974.

*Regionalpolitiska
åtgärder vid
beskattningen,
m. m.*

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! För herr Olsson i Järvsö vill jag gärna understryka vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att ni – innan ni med lottens hjälp vinner voteringen och det skall tillsättas en utredning – bör ta chansen att nu tala om hur denna reform skall finansieras. Skall kostnaderna läggas på företagen i södra Sverige eller på löntagarna? Erfarenheten från tidigare utredningar säger oss nämligen att ni gärna är med och föreslår nya reformer eller skattesänkningar men aldrig vill vara med och betala vad det kostar. Det är rimligt att vi nu får ett besked beträffande finansieringen, innan vi går till beslut.

När det gäller fonderna har företagsskatteberedningen i uppdrag att utreda frågan om fonderna inom svenskt näringsliv, och för det ändamålet behöver vi alltså inte tillsätta någon ny utredning.

Herr Hörberg gör ett märkligt uttalande när han säger sig gilla att vi med skattesystemets hjälp ändrar konkurrensförhållandena företagen emellan, så att vi till stödområdena får fler företag. Det betyder bara att vi får flytta företag exempelvis från Göteborg, där herr Hörberg och jag hör hemma och där man redan nu har en svår situation på arbetsmarknaden. Är det därifrån eller från Stockholm, som också har en krympande arbetsmarknad, som herr Hörberg vill att företagen skall flytta till stödområdet?

För resten skulle jag kunna ställa en fråga till herr Olsson i Järvsö, eftersom Centerns ungdomsförbund talat om att man skall decentralisera och flytta ut. Har Centerns ungdomsförbund ännu flyttat ut från Stockholmsregionen?

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Den sista frågan förmodar jag fortfarande är under utredning, men den hör ju knappast till det här området.

Vad gäller herr Kristensons uppgift om att en differentiering av beskattningen i regionalpolitiskt syfte redan är under utredning vill jag påpeka att företagsskatteutredningen inte har till uppgift att pröva investeringsfonderna från regionalpolitisk synpunkt. Jag anser att det borde ingå i uppgifterna för den utredning som vi föreslår.

Frågan om vem som skall betala svarade jag på i mitt förra inlägg, och jag menar att utredningen bör arbeta förutsättningslöst för att komma fram till hur och i vilken omfattning man lämpligen skall kunna använda skattemedel i regionalpolitiskt syfte.

Jag vill till slut säga att jag är litet besviken på utskottsmajoriteten, eftersom man både i finansutskottet och i debatten i våras klart uttalade att man var villig att medverka till att en sådan här utredning kom till stånd. Nu har man gått ifrån det löfte som finansutskottets vice ordförande gav. Vi hade hoppats att efter detta klara medgivande få ett gemensamt uttalande i utskottet för en utredning.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag tycker att herr Kristenson i sitt andra inlägg mörkmålade rätt kraftigt. Vi har som väl är ett ganska expansivt näringsliv. Det talas

ju för närvarande om övervinster, och nog skulle den expansionen kunna inriktas till stödområdena, som så väl behöver bättre sysselsättningsmöjligheter. Det får vi vara med och ta ansvaret för, även om vi representerar en sådan valkrets som Göteborg. Det behöver inte alls innebära någon minskning av företagsamheten i Göteborg, utan nyetablering kan styras den här vägen.

Vidare tycker jag att det är för mycket begärt av herr Kristenson att kräva att vi här i dag direkt skall kunna svara på hur frågan om den differentierade arbetsgivaravgiften skall lösas när vi hemställer att en utredning skall titta på just detta.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag skall gärna läsa upp för herr Olsson i Järvsö vad finansutskottets vice ordförande sade i den debatt som herr Olsson åberopade:

”Men vi har därmed inte sagt att det, oavsett vad utredningen kommer fram till för resultat, skall bli en sådan differentiering. Jag vill redan nu framhålla att jag har svårt att förstå varför Cellulosabolaget (SCA) eller Mo och Domsjö, för att inte tala om LKAB, skulle betala en lägre arbetsgivaravgift på grund av att de råkar befinna sig i stödområdet. Men en utredning kan vi vara med om.”

Nu skulle jag tro att både finansutskottets vice ordförande och de övriga socialdemokratiska ledamöterna efter att ha läst skatteutskottets betänkande är övertygade om att de inte skall stödja förslaget om en sådan utredning. Därför hoppas jag att de röstar med majoriteten i skatteutskottet, även om de sagt något annat vid en tidigare tidpunkt.

Sedan, herr Hörberg, är det helt klart att jag inte trodde mig kunna få svar på frågan hur man skall lösa finansieringen, men man skall inte prata så löst om detta som herr Olsson i Järvsö och herr Hörberg gjorde när ni sade: Visst skall vi ställa upp solidariskt och betala detta. Ni kan åtminstone ge vissa anvisningar om hur ni vill ge Cellulosabolaget, Mo och Domsjö, LKAB eller andra stora företag i Norrbotten en god förmögenhetsökning.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Järvsö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 49 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 155
Avstår - 1

§ 14 Alkoholpolitiska frågor

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 50 i anledning av motioner beträffande alkoholpolitiska frågor.

I detta betänkande behandlades motionerna
1974:609 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c),
1974:624 av herr Pettersson i Lund m. fl. (s),
1974:1211 av herrar Ekinge (fp) och Eriksson i Arvika (fp),
1974:1224 av herr Israelsson m. fl. (vpk) vari hemstälts att riksdagen uttalade sig för överförande av bryggerinäringen i statens ägo och anhöll hos regeringen om härför erforderlig utredning samt framläggande av förslag om övertagande.
1974:1251 av herr Westberg i Ljusdal (fp) samt
1974:1335 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c).

Motionen 1974:1335 hade hänvisats till skatteutskottet endast i vad den avsåg reklam för alkohol och i övrigt till socialutskottet.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1974:609,
2. motionen 1974:624,
3. motionen 1974:1211,
4. motionen 1974:1224,
5. motionen 1974:1251,
6. motionen 1974:1335, i vad avsåg alkoholreklam.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I det nu förevarande betänkandet, nr 50, från skatteutskottet behandlas motionen 1224 som jag själv och ytterligare tre vpk-ledamöter undertecknat.

I motionen yrkar vi att riksdagen skall uttala sig för ett överförande av bryggerinäringen i statens ägo och hos regeringen hemställa om härför erforderlig utredning samt framläggande av förslag om övertagande.

Motionen utgör en återupprepning av ett krav som vi tidigare framfört. Vid tidigare tillfällen har vi också kombinerat kravet på förstatligande av bryggerinäringen med krav på förbud mot alkoholreklam. Vi vidhåller också

detta krav, men anledningen till att vi inte nu också upprepar det är att det kan tänkas komma upp i det slutbetänkande som den alkoholpolitiska utredningen snart kommer att avlämna. Nu har emellertid detta krav rests igen, i motioner från annat håll. Kommer det upp till votering så kommer vi självfallet att stödja det.

Motiveringen till vårt yrkande om förstärkning av bryggerinäringen kan sägas vara både ideologisk och nykterhetspolitisk. I vad först gäller det ideologiska motivet så bygger detta på vår grundläggande syn i fråga om det privata vinstintresset, vilket vi vill eliminera från ett verksamhetsområde inom vilket det definitivt inte hör hemma.

Vårt nykterhetspolitiska motiv bygger på det rimliga antagandet att en privatkapitalistisk näringsidkare normalt marknadsför sina produkter på ett sätt som syftar till en ständig ökning av avsättningen oberoende av den marknadsförda produktens sociala nytta. Det som blir avgörande är om avsättningen ger god vinst. Även om det mot detta vårt motiv kan anföras att samhället kan ingripa reglerande i fråga om denna marknadsföring, så menar vi att motivet ändå har en betydande relevans.

Utskottet har vid sin behandling av 1974 års alkohol- och drogpolitiska motioner förfarit på samma sätt som det gjorde år 1973. Det har inneburit att man sammanknipat samtliga motioner på området och yrkat avslag på dem med hänvisning till att den alkoholpolitiska utredningen snart beräknas avge sitt slutbetänkande. Utskottet ber visserligen om ursäkt för att det tidigare felbedömt tidpunkten för när utredningen skulle bli färdig men skriver att man nu anser sig vara säkrare på när den skall bli klar. Skillnaden i utskottsskrivningen jämfört med i fjol är att man i år kunnat skriva ännu kortare och endast hänvisa till föregående års behandling. I detta motionsknippe ingår också vår motion 1224 som jag nu pläderar för.

Jag kan medge att det är lämpligt att hela alkoholpolitiken behandlas i ett sammanhang, men i motionen 1224 rör det sig om ett yrkande som inte endast har en nykterhetspolitisk motivering och om ett yrkande som, såvitt mig är bekant, inte kommer att tas upp i den alkoholpolitiska utredningens slutbetänkande.

Jag är därför, herr talman, av den mening att yrkandet i motionen 1224 mycket väl kan tas upp till beslut utan att APU:s slutbetänkande behöver avvaktas. Eftersom vpk inte är representerat i skatteutskottet har yrkandet inte kunnat uppföljas i en reservation. Jag yrkar därför bifall till motionen 1224.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! På dagen en vecka efter det minnesvärda datum då mellanölsfloden sköljde ut över det svenska folkhemmet – alltså den 8 oktober 1965 – bemyndigades finansministern att tillkalla högst nio sakkunniga med uppgift att verkställa översyn av alkohol- och nykterhetspolitiken. Vad finansminister Gunnar Sträng väntade sig av denna utredning kan man fråga med anledning av vad han yttrade i riksdagsdebatten om mellanölet den 21 maj samma år:

"Men visst kan man tillsätta en kommitté efter det sedvanliga mönstret och dessutom låta några sakkunniga vetenskapsmän på området ingå i den och låta denna kommitté ägna två, tre eller fyra år åt att utarbeta olika lärda utläggningar om effekten av en sådan här reform i olika avseenden. Men jag försäkrar er, ärade kammarledamöter, att en sådan kommittés ledamöter inte kommer att bli ense, utan att de kommer att bibehålla sina olika uppfattningar. Även vetenskapsmännen kommer att ha olika uppfattningar."

Nu har utredningen arbetat, inte i fyra år högst, utan i nio år. Den är antligen färdig, och vi väntar på dess betänkande och förslag. Under tiden har riksdagen med motiveringen att man väntat på denna utredning avslagit många tänkvärda motioner. Under denna tid har spriten skördat allt fler offer. Alkoholproblemen växer år från år, och innan vi får något förslag från regeringen har väl ytterligare lagts ett år till de nio.

Jag tror att vi inte kan vänta längre med att finna effektiva åtgärder mot det växande alkoholproblemet.

Låt oss gå till skolans område. Vi vet att man där under de senaste åren vidtagit många omfattande reformer, och man kunde tycka att arbetsro vore det mest angelägna. Likväl lägger SIA fram förslag om en ganska revolutionerande förändring i skolans arbete på grund av de många problem som finns. Orsakerna till problemen på skolans område är många. Det råder dock ingen tvekan om att alkoholen är en av orsakerna. Att då ta upp problemen på skolans område utan att också angripa orsakerna utanför skolan kan inte vara så genomtänkt. Därför måste vi ta upp problemen utanför skolans område, och dit hör på ett särskilt sätt alkoholproblemet.

Jag tror att det finns många saker som kan göras medan regeringen funderar på vad den skall skriva i propositionen, som vi kanske får någon gång nästa år.

I den motion där jag står som första namn har vi föreslagit vissa åtgärder. Vi har understrukt behovet av information om alkoholens risker. Därvid har vi sagt att man måste sträva efter att den positiva attityd och kommersiellt betingade gloria som skapats kring alkoholförtäring ersätts av samma skarpa reaktion som nu drabbar narkotikabruket. Denna positiva alkoholattityd har visserligen tusenårig hävd, men icke desto mindre har den inneburit och innebär fortfarande en nationell fara, som det är både demokratiskt och kulturellt förnedrande att behöva uppleva.

Andra vägar måste också skapas, t. ex. att alkoholreklamen förbjuds och ersätts med motreklam. En sådan motreklam skulle få en mycket framskjuten plats i åtgärderna mot alkoholbruket. Utgifterna för en sådan samhällelig motreklam får i dag anses som mycket små, och samhället skulle totalt sett göra mycket stora besparingar genom införandet av motreklam.

Vidare är det angeläget att alkoholhalten i mellanöl och starköl sänks, så att den inte längre utgör någon berusningsrisk. Vissa uppgifter har läckt ut från alkoholpolitiska utredningen. Bl. a. har det talats om att den skulle föreslå ett folköl med en alkoholhalt på 3 procent. Vi reagerar kraftigt mot detta tal om folköl. Jag vet att jag har många bakom mig när jag säger

att det inte är ett svenskt folköl vi behöver utan det är svensk folknykterhet som är angelägen. Vi hoppas att riksdagen, som är folkets valda ombud, arbetar för att få en svensk folknykterhet.

Jag skall inte framställa några yrkanden utan vill till slut bara citera några ord som yttrades av en känd nykterhetsledare för något år sedan:

”Den — — förda alkoholpolitiken är ett av detta sekels allvarligaste politiska misstag, som det tyvärr kommer att ta decennier att rätta till. Alkoholmissbruket vållar samhället kostnader och förluster som uppgår till flera miljarder kronor, även om någon exakt beräkning inte är möjlig att utföra. Samtidigt måste man komma ihåg att många av alkoholens skadeverkningar över huvud taget inte går att skatta i ekonomiska termer. Den som i en mansålder arbetat med alkoholskadade medmänniskor och deras anförvanter vet att detta tyvärr är alltför sant. Bakom det statistiska materialet döljer sig mänskliga tragedier av oanad omfattning.”

Herr talman! Det hade varit önskvärt att de många motionerna i detta ärende hade rönt ett bättre öde. Jag vet att man nu kanske nödgas böja sig för beskedet att vi får invänta vad som skall komma i dessa frågor, men jag tror att vi under tiden måste arbeta för att komma till rätta med de stora problem som finns på detta område i vårt samhälle.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru NORMARK (s):

Herr talman! Eftersom utskottets betänkande är enhälligt ämnar jag inte ta kammarledamöternas tid i anspråk någon längre stund. De alkoholpolitiska frågorna är kontroversiella och betydelsefulla, och det behövs ett omfattande underlagsmaterial för att debatten om dessa skulle bli meningsfull. Därför vill utskottet invänta alkoholpolitiska utredningens slutbetänkande, som synes komma att föreligga inom kort. Förutsättningarna för utskottets arbete har i år varit likartade fjolårets, bara med den skillnaden att vi inte nu har anledning förmoda att alkoholpolitiska utredningens arbete blir ytterligare försenat. Då flertalet av motionsyrkandena ligger inom denna utrednings arbetsområde, har vi i utskottet inte funnit anledning att ingående pröva dessa yrkanden.

Jag har full förståelse för den otålighet som många känner över att vi inte har fått utredningsförslaget, men dröjsmålet vittnar måhända om den svårighetsgrad ämnet har.

Motionen 1211, i vilken det yrkas på en utredning angående alkoholbrukets roll i samhällsekonomin, har jag sympatier för. Det skulle vara värdefullt att ha ett sådant material i den alkoholpolitiska debatten. Men som motionärerna själva framhåller är det inte ännu känt vad APU kommer att säga i de frågorna heller.

Jag är inte beredd att diskutera vad som kan ha ”läckt ut” från utredningens arbete. Vi får tillfälle att ingående debattera de alkoholpolitiska frågorna i hela deras vidd när alkoholpolitiska utredningens förslag kommer. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Onsdagen den
23 oktober 1974

*Alkoholpolitiska
frågor*

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag skall bara förlänga den här diskussionen med ett par minuter ; vi kommer förhoppningsvis att få en lång alkoholpolitisk debatt ganska snart.

Man gör reflexionen, när man läser motionen 1224 och hör herr Israelsson här i talarstolen, att det är andra värderingar än alkoholpolitiska som har föranlett den motionen. Jag skulle vilja fråga, vilka alkoholpolitiska effekter som herr Israelsson egentligen tänker sig att man skulle kunna uppnå genom ett förstatligande av bryggerinäringen. Det finns ju en mängd andra tänkbara åtgärder, som vi får diskutera sedan, och redan i dag har vi åtgärder på reklamens område, genom en frivillig överenskommelse, som fungerar ganska bra. Man kan också ändra alkoholprocenthalten och försäljningsbestämmelserna etc.

Herr Israelsson tar nog den alkoholpolitiska debatten till täckmantel för tankegångar som helt enkelt är ideologiskt betingade. Jag tycker att frågan om de alkoholpolitiska åtgärderna i vårt land är så väsentlig och så allvarlig att man inte får diskutera den med ideologiska baktankar. När alkoholpolitiska utredningen presenterar sitt betänkande får vi skäl att komma tillbaka och diskutera den här frågan mycket ingående och, som jag hoppas, seriöst.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Komstedt efterlyser vilka alkoholpolitiska effekter jag tror att ett förstatligande av bryggerinäringen kommer att få. Det hoppades jag skulle framgå av vad jag sade för en stund sedan.

Jag väntar mig inga dramatiska förändringar, och jag sade också i mitt första anförande att det kan invändas mot förslaget att samhället ju kan reglera marknadsföringen. Men jag sade också att bara det förhållandet att man hela tiden vill öka sin försäljning, vidga sin marknadsandel osv. måste leda till att den totala konsumtionen stiger. Ett gammalt intresse för nykterhetsvänner är att man skall försöka minska den totala konsumtionen av alkohol i samhället, och det tror jag att man gör bäst genom att samhället också har kontroll över tillverkningsledet.

Herr Komstedt säger också att vårt förslag är en täckmantel för ideologiska krav. Jag vill inte vidgå att det uttalandet är riktigt. Jag sade i mitt första inlägg att det också fanns ideologiska skäl bakom förslaget, och jag anförde vilka de var. Därför tycker jag att jag har gått fram med öppet visir.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var precis vad jag försökte säga i mitt inlägg: det var ideologiska skäl som låg till grund för herr Israelssons anförande och inte omtanke om de människor som drabbas av de här svåra problemen. Därför hoppas jag också att vi skall få en seriös debatt när vi har ett bättre sakunderlag, så att vi kan bena ut vad som egentligen är omtanke om de människor som råkar ut för alkoholproblem och vad som är ideologiskt betingat.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppades att det framgick av mitt första anförande att jag utgick från omtanken om de alkoholskadade och risken för alkoholskador som det primära. Som det sekundära kommer de ideologiska synpunkterna in.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Den som liksom jag har deltagit i debatten om alkoholpolitik här ett tiotal år hade hoppats att de motioner som nu föreligger skulle ha resulterat i ett positivt ställningstagande från riksdagen. Tyvärr har skatteutskottet i sitt betänkande nr 50 ännu en gång avvisat förslagen.

Den statistik som här redovisas om utvecklingen på alkoholsidan är en beklämmande läsning. Envar kan ju läsa siffrorna. Men jag vill bara påpeka att det talas om ökning av konsumtionen på olika områden. Vi kan inte komma ifrån att det är en negativ trend, och detta bortsett från den dolda flod av alkohol som nu skall bekämpas genom den av finansministern nyss lagda propositionen mot hembränningen.

Vi är på ett sätt tillbaka till 1853–1854, då Sveriges riksdag avskaffade husbehovsbränningen, har någon sagt. Det är väl inte precis så, men det är sorgligt att till allt det som officiellt förtärs kommer allt det andra. En ökning från 3,31 till 3,56 liter per individ och år, ”mätt i alkohol 100 procent per invånare över 15 år” – det är någonting som man måste beklaga. Dessutom talas det om tilltagande fylleri.

Nu vet vi – som de föregående talarna också har sagt – att det inte är möjligt med någon uttömmande debatt i dag. Jag har dock velat anföra några synpunkter, och jag vill gärna en gång till beklaga den fördröjning av APU:s slutbetänkande som hindrar de viktiga reformer som är så angelägna och som vi väntar på. Det finns så många bedrövliga förhållanden ute i samhällslivet som alkoholen rör för och som jag tror att en riktig politik skulle kunna förbättra. Vi har den olycksaliga 18-årsgränsen som ger sådana problem vid tillämpningen. Frågan är om APU nu redovisar ett material som gör det möjligt att komma till rätta med dessa och andra svårigheter.

Det är någon som hävdar att det är osäkert om något principiellt nytt alkoholpolitiskt argument har framkommit efter år 1760. Jag hoppas att det nu finns i det betänkande som skall tryckas. Men jag måste säga, i motsats till de föregående talarna, att när jag i utskottsbetänkandet nr 50 läser den rad av årtal som anger när utredningens betänkande skulle ha kommit enligt vad man har fått besked om från APU, så är jag inte så säker på att tryckmånaden november 1974 blir den riktiga. Hur som helst tror jag knappast att lagstiftningen kan ske 1975 – kanske inte ens 1976. Under tiden växer problemen, och vi som av olika anledningar ville göra någonting är bundna av att vi alltid hänvisas till den här utredningen.

Men det som till sist gjorde att jag ändå gick upp i talarstolen var det som gällde reklamen. Jag skall inte ta upp frågan om reklam i allmänhet, men jag skall ta upp det enligt min mening beklagliga sätt att informera

som Bryggareföreningen ägnar sig åt. Man kunde erinra om En motbok om mellanöl 1971. Bryggareföreningen hänvisar till två forskares s. k. resultat och sakkunskap – en mycket diskutabel bok. Men jag vill i dag framför allt påtala den skrift som i höst har kommit till mig från Bryggareföreningen, påkostad och fin i layout, färg och form, där man – jag skall inte ta upp innehållet i stort – lycklas med vad man kallar den puritanska livsstilen. Vi måste få ett samhälle som inte är puritanskt. Det ligger ett lätt löje över skriftens beskrivning av puritanismen – det är negativt med puritaner.

Och det kommer fram, direkt eller indirekt, i skriften att vi måste leva med alkoholen, vi måste ha den med i samhället men vi måste "sköta" den. Bryggareföreningen liknar de alkoholliberaler som fanns i gamla tider och som hävdade rätten att tillverka och använda alkohol. Man har ju nyss också fått in det här fina ordet folköl, som jag tidigare har protesterat emot.

Men kan vi verkligen "sköta" alkoholen? Blir inte offren många, särskilt bland ungdomen?

Alkoholen är till sist en ödesfråga. Jag är litet grand släktforskare och jag har hållit på i ett trettiotal år och läst om stora ofreden. Jag vill hävda att det finns uppgifter som tyder på att alkoholen tog lika många och i vissa bygder fler offer än t. o. m. de stora missväxtåren och kriget. Den fruktansvärda statistik man kan få fram genom att följa domböcker och annat visar att på den tiden var alkoholen en ödesfråga, och den är det ännu.

Mot denna bakgrund tycker jag att om en sådan allvarlig förening som Bryggareföreningen går till rätta med puritanismen bör den också veta, att hade inte nykterhetsrörelsen och det som man i denna mening kallar puritanskt funnits med i bilden skulle det ha varit helt annorlunda med vårt Sverige. Hade inte nykterhetsrörelsen i början av 1800-talet uppträtt och gjort vad den gjorde är frågan om Sveriges riksdag funnits i nuvarande form i dag. Därför tror jag att man skall akta sig för att ge ut sådana här skrifter.

Får jag påtala en sak till. Det har sagts mig att det nyss redovisats en utredning om televisionsprogrammen, där man har tagit fram fakta om hur många gånger det visas dryckesvanor, sprit och glas i programmen, och man har funnit att det är skrämmande ofta. Detta ger vid handen att samhället inte tydligt observerar vådorna av att låta unga människor få intrycket att vi skall leva med alkoholen.

Nu hjälper det inte att sätta in totalförbud – jag yrkar inte på det och tror inte att det går att realisera. Men vi måste få en annan miljö, mer upplysning och andra möjligheter att hjälpa våra ungdomar.

Mitt anförande i dag är alltså att se dels som en hälsning till APU – även om jag förstår att utredningen kan försvara sitt sena ställningstagande – att vi är trötta på att vänta, dels som ett markerande av att man bör handskas med nykterhetsvänner och puritanism på ett annat sätt än Bryggareföreningen.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar kammarens tid i anspråk under tre minuter trots att jag inte har något yrkande. Att jag ändå går upp i talarstolen hänger samman med att den motion där jag står som första namn har en något annan inriktning än övriga alkoholpolitiska motioner som behandlats här i dag.

Det är så att jag och ett icke obetydligt antal riksdagskolleger står bakom motionen 624 med krav på lättnader i Systembolagets ytterst restriktiva politik när det gäller etableringen av systembutiker. Detta betyder inte att vi motionärer begär att det skall inrättas en butik i snart sagt varje by, som vi ibland har fått höra från nykterhetshåll. Vad det är fråga om är bara att åtminstone varje storkommun skall kunna få sin systembutik, om man så önskar.

Nu har ju skatteutskottet med ett grepp, som ingalunda är ovanligt i utskottssammanhang, sopat samtliga motioner under mattan genom att hänvisa till den alkoholpolitiska utredningen som förhoppningsvis kommer att publicera sitt slutbetänkande inom kort. Jag vill gärna säga att jag inte har något att invända mot ett sådant förfaringsätt, eftersom det ger möjlighet till en samlad alkoholpolitisk debatt nästa år, vilket är bra. För att emellertid bereda marken för en ny systembolagsmotion nästa år vill jag redan nu skicka med en liten hälsning till de många nykterhetsvännerna i skatteutskottet.

Det är den hälsningen att vi som har motionerat om en något mer generös politik när det gäller etableringen av systembolagsbutiker inte ser motionen som i egentlig mening nykterhetspolitisk. Jag tror att superiet på landsbygden – i den mån det förekommer – blir varken större eller mindre om riksdagen bifaller en sådan motion. Vad det här är fråga om är i stället att inom ramen för nu gällande nykterhetspolitik åstadkomma större rättvisa mellan stad och land. Och det kan jag enklast illustrera med att peka på att med nuvarande etableringspolitik har Stockholm 43 systembolagsbutiker medan inte mindre än 87 storkommuner, dvs. en tredjedel av landets samtliga storkommuner, är helt utan sådana butiker. Den situationen upplevs nu i allt större utsträckning som en orimlig snedfördelning ur servicesynpunkt, och därför vore det en styrka om riksdagen nästa år kunde tillmötesgå opinionen på den punkten.

Herr talman! I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i skatteutskottets betänkande nr 50.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Här har nu representanter för olika partier använt tillfället att hålla nykterhetsfrämjande anföranden, och jag anser det inte vara något ont i det, även om jag inte själv har tänkt försöka mig på det i dag.

Som utskottsledamot tycker jag att vi i betänkandet har ganska väl besvarat de motioner vi haft att behandla. Klart är dock att om vi förra året hade vetat att alkoholpolitiska utredningens betänkande skulle dröja, så hade vi behandlat motionerna konkret och inte bara lagt dem på is så att

säga. Nu vet vi emellertid att utredningen relativt snart kommer att presentera sitt betänkande, och därmed har vi låtit oss nöja tills vidare.

Jag vill gärna säga att för oss folkpartister som 1972 var med om att rösta för ett överförande av mellanölet till systembolagsbutikerna är det mycket angeläget att vi denna gång, när alkoholpolitiska utredningens betänkande framläggs, verkligen får till stånd en lösning av mellanölsproblemet. Vi kan helt enkelt inte ha det så som det är i dag. Jag tror också att fler ledamöter av denna kammare är överens om det i dag än vid omröstningen 1972.

Sedan skall jag inte förlänga denna debatt mycket mera utan vill bara tillägga att alkoholen är ett samhällsgissel som vi måste komma till rätta med. Jag vågar inte hoppas på mer än att vi skall kunna göra det partiellt med de förslag som alkoholpolitiska utredningen lägger fram i vår och som vi får tillfälle att diskutera under vår- och höstriksdagen nästa år. Men jag hoppas att vi efter alkoholpolitiska utredningens förslag och efter beslut här i kammaren nästa år skall kunna gå vidare med en utredning som ger oss en sammanfattning av de kostnader för samhället och de tragedier för samhällsmedborgarna som alkoholen för med sig samt att vi så småningom skall hitta en definitiv lösning så att samhället slipper det gissel som alkoholen är.

Fru NORMARK (s):

Herr talman! Till herr Nilsson i Agnäs vill jag säga att jag delar uppfattningen att information om alkohol liksom om allting annat skall vara saklig och väl underbyggd. I en debatt om dessa frågor tror jag inte att det över huvud taget tjänar någonting till med alltför känslomässiga utfall åt ena eller andra hållet, utan en saklig och klart underbyggd diskussion tjänar saken bäst. Och att vi alla är överens om att försöka lösa problemen råder det väl inget tvivel om.

Sedan vill jag säga till herr Pettersson i Lund att vi väl inte har diskuterat den ojämna fördelningen av systembolagsbutiker som ett nykterhetspolitiskt instrument. Det talar ju också dagens situation emot. I områden där det är gott om människor är det också tätt mellan systembolagsbutikerna, och att då undanhålla glesbygdsbefolkningen sådana butiker tjänar inte något nykterhetspolitiskt syfte. Nej, det är andra – jag tror först och främst företagsekonomiska – skäl som ligger bakom den ojämna fördelningen.

Det finns ingenting i utskottsbetänkandet som tyder på att vi har bedömt herr Petterssons motion från nykterhetspolitisk synpunkt, och jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! Bara en liten anmärkning till fru Normarks påstående att mitt inlägg skulle vara en plädering för systembutiker i glesbygd. Så är ingalunda fallet. Det finns mycket stora och mycket folkrika kommuner som med nuvarande etableringspolitik inte har den service som det innebär att ha en allsidig systembutik. Jag tror inte att ett samhällsföretag kan föra

en så orimlig politik – även om det är ekonomiska faktorer som ligger i botten – att man för att i varje ögonblick maximera vinsten helt bortser från de servicebehov som man i egenskap av samhällsföretag också måste ta hänsyn till. I den diskussion som har förts om nedläggningshotade systembutiker – sådana finns också – har man kunnat påvisa att det inte är fråga om några förlustbutiker. Samtliga butiker, även de som är nedläggningshotade, går med mycket betydande vinst, sett från detaljhandelssynpunkt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1224 av herr Israelsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 50 punkten 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1224.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 263
Nej – 25
Avstår – 10

Punkterna 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 15 Interpellation nr 127 om internationell kontroll av det fredliga utnyttjandet av kärnkraften

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIJKMAN (m), som yttrade:

Herr talman! En absolut förutsättning för en fortsatt utveckling av det fredliga utnyttjandet av kärnkraften måste vara effektiva garantier mot olika former av missbruk. Det centrala problemet gäller kontrollen av klyvbart material. Även frågor om säkerheten vid de enskilda kärnkraftverken, per-

sonalens utbildning och instruktioner etc. är dock viktiga i sammanhanget.

Det internationella atomenergiorganet, IAEA, arbetar med frågor rörande den internationella kontrollverksamheten. Ännu så länge omfattas få länder konkret av IAEA:s verksamhet. Sverige håller för närvarande på att slutföra förhandlingarna om ett avtal med IAEA. Ratificeringen av avtalet väntas ske någon gång under nästa år. Avtalet omfattar ett mycket detaljerat system för informationsutbyte mellan svenska anläggningar och IAEA över hur det klyvbara materialet utnyttjas – dvs. användningen i reaktorerna, transport av bränsleelement och avfallsprodukter m. m. – allt i syfte att kontrollera att klyvbart material icke kommer på avvägar eller används för annat än fredliga ändamål.

Det är självfallet livsviktigt att dylika avtal nu upprättas med alla övriga stater som förfogar över eller är på väg att utveckla kärnkraft. Inte minst angeläget är detta när utvecklingsländer, vilka saknar Sveriges högt utvecklade tekniska standard och know-how, ger sig in på kärnkraftsprojekt.

Men kontrollen får inte begränsas till att endast gälla informationsutbyte i fråga om det klyvbara materialet. Speciella rutiner och säkerhetsbestämmelser för att skydda anläggningarna mot sabotage samt motverka stöd av det klyvbara materialet måste utarbetas. Vi måste på alla sätt söka förebygga att materialet kommer på avvägar.

Den dagliga driften vid anläggningarna bör också bli föremål för internationella regler. Det är t. ex. nödvändigt att kärnkraftverken drivs av högt utbildad personal. Vidare torde det vara högst lämpligt att säkerhetsklassificera en stor del av personalen, mot bakgrund av att den arbetar med så känsliga anläggningar och material.

Sverige har i flera sammanhang agerat för att söka driva på arbetet mot en internationell kontroll av det klyvbara materialet. Det arbetet måste intensifieras. Perspektivet bör dock, som nämnts, utvidgas till att omfatta även andra säkerhetsproblem i samband med det fredliga utnyttjandet av kärnkraften, dvs. normer och regler för personalens utbildning och ställning, anläggningarnas rent fysiska skydd etc. I sammanhanget bör givetvis övervägas någon form av sanktionssystem mot nationer som i framtiden negligerar bestämmelserna.

Arbetet med dessa problem är utomordentligt angeläget. Oavsett omfattningen av vårt eget kärnkraftsprogram måste vi söka driva fram internationella regler och kontrollmekanismer. Internationell samverkan är nödvändig för att förebygga missbruk.

Försvarets forskningsanstalt har i en rapport tidigare i år ingående behandlat frågan huruvida plutonium från kärnkraftverk utgör ett effektivt utgångsmaterial för framställning av kärnvapen. FOA:s slutsatser var att reaktorplutonet lämpar sig illa för detta. FOA har därvid också konstaterat att möjligheterna för t. ex. en terrorgrupp att stjäla klyvbart material från kärnkraftverk samt att därefter framställa en effektiv bomb vore praktiskt taget uteslutna. Det sagda hindrar inte att kontrollen måste göras utomordentligt rigorös. Vidare understryker FOA att en nation som skaffar sig tillgång till kärnkraftstekniken relativt snabbt också kan producera effektiva

kärnladdningar. Inte minst denna senare aspekt gör det så nödvändigt att få till stånd en bred internationell kontrollorganisation.

Mot bakgrund av vad som anförts ber jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd redogöra för vilka initiativ i FN och andra internationella organ som den svenska regeringen planerar för att snabbt driva på arbetet mot en internationell kontroll av det fredliga utnyttjandet av kärnkraften, i första hand beträffande det klyvbara materialet samt anläggningarnas fysiska skydd och säkerhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 16 Interpellation nr 128 ang. religionskunskapsämnets ställning på grundskolans mellanstadium

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp), som yttrade:

Herr talman! En av skolöverstyrelsen nyligen företagen undersökning har klargjort, att bortåt hälften av alla mellanstadielärare ger ämnet religionskunskap betydligt mindre tid än det skulle ha enligt läroplanen. Olika uppgifter från personer som tjänstgör i eller har kontakt med skolan tyder också på att så är fallet. Då man samtidigt vet att kurserna i religionskunskap är mycket omfattande, måste man ifrågasätta om målsättningen för undervisningen i ämnet under sådana förhållanden kan nås. I läroplan för grundskolan 1969 finns denna målsättning klart angiven: "Undervisningen i religionskunskap har till uppgift att orientera eleverna om de bibliska skrifternas huvudsakliga innehåll, om kristen tro och etik och om huvuddragen av kristendomens historia och samfundsformer. Den skall orientera om övriga regioner, ---."

Om undervisningens innehåll står bl. a. angivet: "Bibeltexter, ur gamla testamentet texter som belyser väsentliga sidor i den gammaltestamentliga religionen, särskilt profeternas förkunnelse och roll i den israelitiska historien, ---; ur nya testamentet texter om Jesu verksamhet och förkunnelse, vilka belyser Jesu syn på sig själv och på människorna och deras villkor samt människors ställningstagande till Jesus, vidare texter om aposteln Petrus och den första kristna församlingen och dess förkunnelse om Jesus som den uppståndne Herren."

Ur till läroplanen fogade anvisningar kan följande citeras:

"Bibeln skall ha en central plats vid undervisningen om kristendomen. Det är väsentligt att eleverna blir förtrogna med bibelns religiösa och etiska budskap och får en god kännedom om bibelns innehåll och tankevärld. Denna del av undervisningen bör ge en samlad bild av Jesu person, hans liv, förkunnelse och betydelse för den kristna församlingen."

Det är svårt att förstå hur detta rika och väsentliga innehåll skall kunna förmedlas till eleverna, om ämnet religionskunskap får "betydligt mindre

tid än det skulle ha enligt timplanen", i synnerhet som detta är endast en del av det lärostoff som skall behandlas under ämnet religionskunskap.

En anledning till det påtalade missförhållandet kan vara brister i lärarutbildningen och avsaknad av lämplig fortbildning i ämnet och i den metodik som den nya undervisningssituationen förutsätter. En annan orsak kan vara att läroböcker och läromedel i övrigt inte på ett riktigt sätt anpassats till den nya läroplanen.

De här nämnda "förklaringarna" utgör dock säkerligen endast en del av orsakerna till det uppkomna läget. Det från början starka betonet av objektivitetskravet verkade säkerligen också hämmande på undervisningen. Inte alltid förstod man att undervisningen skulle vara "objektiv i den meningen, att den meddelar sakliga kunskaper om olika tros- och livsåskådningars innebörd och innehåll", som det står i läroplanen.

Säkert finns det möjligheter att genom positiva åtgärder åstadkomma rättelse i det missförhållande, som den återopade undersökningen påvisat.

Enligt min mening är det angeläget att läroplanens intentioner – såväl i fråga om ämnets målsättning som dess innehåll – förverkligas.

Under hänvisning till vad som här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern få ställa följande frågor:

1. Hur ser statsrådet på den utveckling i fråga om religionskunskaps- ämnets ställning på grundskolans mellanstadium som redovisats i nämnda undersökning?
2. Avser statsrådet att vidtaga några åtgärder i syfte att få undervisningen att ligga i linje med vad läroplanen anger?

Denna anhållan bordlades.

§ 17 Interpellation nr 129 om åtgärder mot föroreningarna i Vä- nern

Ordet lämnades på begäran till

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk), som yttrade:

Herr talman! Jag stod i januari 1971 som första namn på en motion, vari den försämrade föroreningssituationen i Vänern påtalades. Det framhölls att många vikar i Vänern var svartlistade. För fiskets vidkommande utgjorde kvicksilverföroreningen största problemet, men de industriella utsläppen i övrigt var också av mycket allvarlig karaktär. Skogsindustrin hade det största ansvaret för den försämrade föroreningssituationen. Det verkligt allvarliga var, påpekades det, att även vattnet i öppna Vänern genomgår en långsam försämring som ger sjöns framtid ett dystert perspektiv. I motionen yrkades att riksdagen skulle begära en riksplan från naturvårdsverket med syfte att bekämpa föroreningarna och återställa vattnet i landets större sjöar med prioritet åt landets största insjö, Vänern.

Svartlistningen av Vänern har nu för fjärde gången utökats. Helt nyligen har livsmedelsverket beslutat om ytterligare utsträckning av det svartlistade

området söder om Skoghall. Detta är ett hårt slag för inte minst yrkesfiskarna i Vänern. Kvicksilverhalten i de ytliga bottensedimenten är hög, speciellt i Kattfjorden utanför Skoghall men också i sjön i övrigt. Uppgifter om detta har lämnats i pressen. Undersökningar har visat att kvicksilvernivåerna i gädda är hög även ute i öppna Vänersjön.

I höst har debatten om Väners förening intensifierats. Bakgrunden är den situation som här beskrivits och koncessionsnämndens beslut att gå med på ökade kvicksilverutsläpp från Skoghallsverken i samband med en utbyggnad av klorproduktionen. De senaste åren har utsläppen från fabriken successivt begränsats till att nu omfatta 50 kg per år. Fortfarande sker dock stora kvicksilverutsläpp genom luften.

Yrkesfiskarna har protesterat kraftigt mot koncessionsnämndens beslut och också anfört besvär över detta. De kräver i stället att kvicksilverutsläppen skall stoppas helt och att Skoghallsverken i sin klortillverkning skall övergå till den kvicksilverfria s. k. diafragmametoden. De har fått instämmande från många håll, från olika miljögrupper t. ex., men i sina yttranden över Väners fiskareförbunds besvär har också fiskeristyrelsen, fiskeristyrelsens sötvattenlaboratorium samt fiskeriintendenten i distriktet krävt att kvicksilverutsläppen i Vänern skall upphöra. Nu senast har också naturvårdsverket sagt att vid en planerad utbyggnad av klorproduktionen i Skoghall bör en kvicksilverfri metod införas.

Vänern är Europas till ytan tredje insjö. Det är vårt lands största insjö med allt vad detta innebär: betydelsen som vattentäkt, betydelsen i fråga om rekreativmöjligheter för befolkningen inte bara i västra Sverige utan också för andra människor i vårt land. Vänern är allvarligt hotad. Dess föreningssituation är en allvarlig fråga och måste behandlas som en sådan. Det är tydligt främst att kvicksilver- och andra föreningensutsläpp måste bringas att upphöra men också att konkreta åtgärder måste vidtagas för ett återställande av Väners vatten. Om inte detta kan ske kommer de tidigare ofantliga kvicksilverutsläppen att för lång tid sätta sin prägel på Väners vatten. Detsamma gäller också de omfattande fiberbankarna, främst i Kattfjorden, som tillkommit genom att massafabrikernas fiberåtervinningsanläggningar inte fungerat tillfredsställande.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens medgivande att till herr jordbruksministern få ställa följande frågor:

1. Är regeringen beredd att medverka till att tvinga berörd industri att stoppa kvicksilverutsläppen i Vänern?

2. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta, som syftar till att förbättra Väners vatten, med sikte på ett fullständigt återställande av detta?

Denna anhållan bordlades.

§ 18 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 151 med förslag till lag om bostadsdomstol m. m.

§ 19 Anmäldes och bordlades motionen nr 1872 av herr *Nilsson* i Agnäs i anledning av skrivelse (framst. 1974:20) från riksdagens förvaltningsstyrelse angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

§ 20 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr ULLSTEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag hemställer att kammaren ville besluta att tiden för av-
givande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner 1974:150
angående riktlinjer för bostadspolitiken m. m. och 1974:151 med förslag
till lag om bostadsdomstol m. m. med hänsyn till ärendenas omfattning
måtte utsträckas till första plenum efter onsdagen den 6 november.

Denna hemställan bifölls.

§ 21 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framstälts, nämligen

den 22 oktober av

Nr 274 Fru *Andersson* i Kumla (s) till herr justitieministern angående
ansvaret för sakskador i samband med rymningar från fängelser:

Har statsrådet uppmärksammat de svårigheter som kan drabba den en-
skilde då sakskador uppstår i samband med rymningar från fängelser, och
anser statsrådet det vara befogat med förtydligande anvisningar vid till-
lämpningen av bestämmelser om skadeslöshet vid brott?

Nr 275 Fru *Fränkel* (fp) till herr socialministern angående utbetalningen
av tandteknikers ersättning för utförda arbeten:

Vill socialministern medverka till ändrade bestämmelser så att tandtek-
nikerna snabbare får ut betalning för av dem levererade arbeten?

Nr 276 Herr *Hermansson* (vpk) till herr utrikesministern angående Sve-
riges medlemskap i Världsbanken:

Avser regeringen att uppsäga Sveriges medlemskap i Världsbanken?

den 23 oktober av

Nr 277 Herr *Olof Johansson* i Stockholm (c) till herr industriministern an-
gående kontrollen av kärnkraftverken, m. m.:

Vilka åtgärder kommer att vidtas med anledning av de allvarliga bristerna och kontrollförsummelserna vid Ringhals II och är statsrådet – mot denna bakgrund – beredd att för riksdagen snarast redovisa totalbilden vid samtliga ianspråktagna kärnkraftverk i Sverige angående driftstörningar, kontroll, risker och ekonomi?

Nr 278 Herr *Hovhammar* (m) till herr kommunikationsministern angående principerna för beviljande av tillstånd till linjetrafik:

Anser kommunikationsministern det nuvarande systemet för tillståndsgivning för att bedriva linjetrafik å vägsträcka som är belägen i mer än ett län eller mellan orter i skilda län som acceptabel?

Nr 279 Fröken *Pehrsson* (c) till herr socialministern om statsbidrag till glasögon för barn och ungdom:

Avser statsrådet att i överensstämmelse med tidigare utfästelser – nu när hjälpmedelsgruppen presenterat sitt material – ta initiativ till fortsatt utredning med syfte att framlägga förslag till statsbidrag till glasögon för barn och ungdom?

Nr 280 Herr *Wirtén* (fp) till herr industriministern angående kontrollen av kärnkraftverken:

Anser statsrådet att kontrollen över byggandet av kärnkraftverk är tillfredsställande?

Nr 281 Herr *Torwald* (c) till herr socialministern angående utbetalningen av tandteknikers ersättning för utförda arbeten:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidtaga för att ge försäkringskassan möjlighet att betala ersättning till tandteknikerna för utförda arbeten snabbare än vad nu är fallet?

§ 22 Kammarén åtskildes kl. 15.36.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert